

Atso Juote – Markus Anttila

**NUORISO- JA VAPAA-AJANOHDJAUKSEN
PERUSTUTKINNON OSAAMISTARPEIDEN
ENNAKOINTI VUOSILLE 2015–2020**

OPETUSHALLITUS

© Opetushallitus ja tekijät
Taitto: Tmi Eija Högman

Moniste 15/2007
ISBN 978-952-13-3340-8 (nid.)
ISBN 978-952-13-3341-5 (pdf)
ISSN 1237-6590

Edita Prima Oy, Helsinki 2007

ESIPUHE

Opetushallitus myönsi kesäkuussa 2006 Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymälle valtionavustuksen nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinnon tulevaisuuden osaamistarpeiden ennakointiin ja selvityksen tekemiseen. Käsillä oleva selvitys on tämän osaamiskartoituksen tulos. Selvitys pohjustaa ammatillisten perustutkintojen uudistus- ja päivitystyötä, joka tehdään porrastetusti kaikkiin tutkintoihin vuoteen 2010 mennessä. Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinnon päivitys on aloitettu syksyllä 2006 ja työ valmistuu alkuvuonna 2008.

Osaamistarpeiden selvitys toteutettiin laajana koko koulutusalan yhteistyönä. Tietoja kerättiin alan koulutusta antavilta opettajilta, järjestäviltä oppilaitoksilta että alan työpaikoilta kyselyin, haastatteluin ja tulevaisuusdialogin avulla.

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän Pohjois-Karjalan opisto rehtori Jari Fagerlundin johdolla koordinoi selvitystyötä, jonka käytännössä toteuttivat KM Atso Juote ja YTM Markus Anttila.

Opetushallitus kiittää selvityksen tekijöitä ja kaikkia työhön osallistuneita oppilaitoksia sekä eri tahoja!

Helsingissä 13.8.2007

Ulla Aunola
Opetusneuvos
Ammatillisen koulutuksen kehittäminen

SISÄLLYS

1	ENNAKOINTIHANKKEEN TOTEUTTAMINEN	7
1.1	Hankkeen tarve ja lähtökohdat	7
1.2	Hankkeen kuvaus	7
1.3	Mistä ennakoinnissa on kysymys?	7
1.4	Ennakoinnin menetelmät tässä selvityksessä	8
1.5	Ennakoinnin asiantuntijat ja aineisto	8
2	NUORISO- JA VAPAA-AIKA-ALAN MÄÄRÄLLINEN KEHITYS.....	10
2.1	Nuoriso- ja vapaa-aikatyö tehtävinä ja työpaikkoina	10
2.2	Työllisyyden kehitys	10
2.3	Koulutus ja aloituspaikat	11
3	NUORISOTYÖN OSAAMISEN MUUTOKSET – KYSELYN TULOKSET ...	12
4	AMMATILLINEN OSAAMINEN JA YHTEISKUNNAN ODOTETTAVISSA OLEVA KEHITYS	14
5	TULEVAISUUS NUORISO- JA VAPAA-AIKATYÖN AMMATTILAISTEN NÄKEMÄNÄ – HAASTATELUJEN TULOKSET	18
5.1	Nuorisotyö tulevaisuudessa – yhteenvedo haastatteluista	18
5.2	Megatrendien vaikutukset nuorisotyöhön	22
5.3	Nuoriso- ja vapaa-aikatyön ammatilliset haasteet	32
5.3.1	Liiketoimintaosaaminen	32
5.3.2	Laaja-alaisuus vs. erikoistuminen	33
5.3.3	Ohjaaminen, kohtaaminen	34
5.3.4	Kyky hallita itseään	34
5.3.5	Uusi media	34
5.3.6	Moniammatillisuus, verkostot	35
5.3.7	Työn tekemisen paikat	35
5.3.8	Johtaminen, hallinnointi ja organisointi	36
5.3.9	Palvelurakenne	37
5.3.10	Haasteellisempi asiakasaines	37
5.3.11	Asiakaslähtöisyys ja osallisuus	37
5.3.12	Nuorisotyön rooli yhteiskunnassa	38
5.3.13	Muita viestejä koulutuksen kehittämiseen	38
6	TULEVAISUUS KOULUTUKSEN TOTEUTTAJIEN TULKITSEMANA – TULEVAISUUSDIALOGIN TULOKSET	39
6.1	Muistiinpanoja tulevaisuusdialogista	39

7	NUORISO- JA VAPAA-AJANOHIJAIKSEN PERUSTUTKINNON AMMATTITAIIDON VAIITIMUKSET TULEVAISUUDESSA – YHTEENVETO ENNAKOINTIHANKKEEN TULOXSISTA	43
7.1	Yhteenveto nuorisotyön osaamisen haasteista kunnallisessa nuorisotyössä	44
7.2	Yhteenveto järjestöjen ja yritysten palveluksessa olevien osaamisen tarpeista	46
8	KIRJALLISIA LÄHTEITÄ	48
	LIITTEET	50
Liite 1.	Nuoriso- ja vapaa-ajan ohjauksen perustutkinnon osaaminen: Kyselyn ja barometrin aineisto	50
Liite 2.	Tilastolliset jakaumat	70
Liite 3.	Tulevaisuushaastatteluihin osallistuneet	76
	Kuntien/kaupunkien nuorisopalvelut	76
	Muut julkisyhteisöt	76
	Järjestöt	76
	Yritykset	77
Liite 4.	Ennakointihankkeeseen osallistuneet oppilaitokset	78

1 ENNAKOINTIHANKKEEN TOTEUTTAMINEN

1.1 Hankkeen tarve ja lähtökohdat

Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinnon osaamistarpeiden ennakointi vuosille 2015–2020 -hankkeen tarkoituksena on ollut selvittää nuoriso- ja vapaa-ajanohjausalan osaamistarpeet ja niiden muutokset seuraavia opetussuunnitelman perusteita ja näiden toteutusta varten. Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinnon opetussuunnitelman perusteiden valmistelutyö on käynnistynyt syksyllä 2006. Vapaa-aika-alan muita tutkintoja ovat lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkinto, kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma – yhteisöpedagogi amk sekä nuorisokasvatuksen maisteriohjelma.

1.2 Hankkeen kuvaus

Osaamistarpeiden selvitys toteutettiin laajana koko koulutusalan yhteistyönä. Mukaan ilmoitautui 16 nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkintoon johtavaa koulutusta tarjoavaa oppilaitosta, joista 13 osallistui hankkeen toteutukseen (liite 4). Hankkeen vetäjänä toimi palkattu koordinaattori, joka suunnitteli ja ohjasi hankkeen toteutusta. Kustakin mukana olevasta nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinnossa koulutusta antavasta opistosta palkattiin väkeä tekemään paikallista ja alueellista tiedonhankintaa.

Aiemmin laadittujen osaamistarvekartoitusten ja lähialueiden vastaavien selvitysten perusteella (mm. Nuotta-selvitys) laadittiin katsaus alan työmahdollisuuksien määrällisestä kehityksestä.

Varsinainen osaamisen ennakointityö tehtiin mukana olevissa oppilaitoksissa. Tämä toteutustapa valittiin, jotta saataisiin tutkimukselle laaja alueellinen kattavuus. Opistojen henkilöstö hankki osaamistarvetiedot yhdessä alueensa työelämän edustajien kanssa. Näin tulevien osaamistarpeiden kartoitukseen ja ennakointiin saatiin mukaan työelämän näkökulma.

Hankkeen koordinaattori kokosi opistoissa kerätyn ennakointitiedon ja luokitteli sekä analysoi sitä. Tiedonkeruuseen osallistuneiden yhteisessä seminaarissa aineiston pohjalta käytiin tulevaisuusdialogia. Aineiston ja dialogin perusteella luotiin tulkinta nuoriso- ja vapaa-aika-alan perustutkinnon ammattitaidon vaatimusten muutoksista.

1.3 Mistä ennakoinnissa on kysymys?

Ennakoinnissa pyritään kuvaamaan tulevaisuutta ja analysoimaan tulevaisuutta koskevia odotuksia. Koulutustarpeiden ennakoinnilla pyritään tuottamaan tietoa siitä, millaista osaamista työelämä tulevaisuudessa tarvitsee ja miten tähän tarpeeseen voidaan koulutuksen avulla vastata. Tavoitteena on, että työmarkkinoilla olisi saatavilla riittävästi

oikeanlaista osaamista ja että työllisyys olisi yhteiskunnallisesti katsoen optimaalisella tasolla. Laadullisessa ennakoinnissa keskitytään työntekijöiltä odotettuun osaamiseen, kvalifikaatioihin.

1.4 Ennakoinnin menetelmät tässä selvityksessä

Selvitys mukaillee palveluverkkoanalyysin eli klusterianalyysin periaatteita (esim. Hernesniemi & al. 2001). Tavoitteena on kuvata, miten nuoriso- ja vapaa-ajanpalveluiden klusterissa toimivat ihmiset arvioivat alan toimintaympäristön ja tehtävien muuttuvan vuoteen 2025 mennessä.

Klusterit muodostettiin seuraavista näkökulmista:

1. kunnallinen nuoriso- ja vapaa-aikatyö
2. kolmannella sektorilla tapahtuva nuoriso- ja vapaa-aikatyö (erityisesti järjestöt)
3. yritysten puitteissa tapahtuva nuoriso- ja vapaa-aikatyö (erityisesti sosiaalialan ja vapaa-aika-alan yritykset).

Klustereita analysoitaessa pyrittiin myös arvioimaan nykyisen toimintaympäristön vaikutusta näköpiirissä olevaan tulevaisuuteen. Tällaisia näkökulmia ovat esimerkiksi

- A) toiminta suurissa kaupungeissa
 - B) toiminta pienissä kaupungeissa
 - C) toiminta maaseudun taajamissa tai haja-asutusalueella
-
- a) toiminta Etelä-Suomessa
 - b) toiminta Länsi-Suomessa
 - c) toiminta Itä- tai Pohjois-Suomessa.

Klusterianalyysillä haettiin laadullisia ja kuvailevia vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Mitkä ovat tärkeimmät nuoriso- ja vapaa-ajanohjaukseen tulevaisuudessa vaikuttavat muutokset?
- Miten nuoriso- ja vapaa-ajanohjaus tulee muuttumaan tulevaisuudessa?
- Millainen osaaminen tulee korostumaan tulevaisuudessa?
- Millaisen osaamisen merkitys vähenee?
- Mitkä ovat tärkeimmät näköpiirissä olevat nuoriso- ja vapaa-ajanohjaukseen liittyvät innovaatiot eli esimerkiksi tekniset tai sosiaaliset uudet tavat toimia?
- Mitkä ovat keskeisimmät näköpiirissä olevat muutokset työtavoissa?

1.5 Ennakoinnin asiantuntijat ja aineisto

Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinnon asiantuntijuutta edustavat alan oppilaitokset ja heidän nimeämänsä vastuuopettajat. Alan oppilaitokset suunnittelevat ja toteuttavat koulutuksen ja niillä on yhteys työelämään, ja näin ollen oppilaitoksista löytyy selkein käsitys tämän hetken vapaa-ajanohjauksen tehtävistä ja osaamiseen liittyvistä vaatimuksista. Alan 16 oppilaitoksen työelämäkontaktit kattavat yhteensä noin 600 työnantajaa. Oppilaitosten asiantuntijoiden tehtävä ennakointihankkeessa oli kahtalainen. Toisaalta he toimivat tiedon kerääjinä, toisaalta analysoidun tiedon tulkitsijoina ja tulevan raportin johtopäätösten tekijöinä.

Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen työnantajien parasta asiantuntemusta pyrittiin keräämään ennakoitihankkeen käyttöön nimeämällä kunkin oppilaitoksen kontakteista avaintiedottajia. Avaintiedottajien avulla pyritään mukailemaan nuoriso- ja vapaa-ajanpalveluiden palveluverkkoa. Näiltä avaintiedottajilta kerättiin teemahaastatteluissa havaintoja ja odotuksia tulevista alan muutoksista ja ammattitaidon vaatimuksista. Haastatteluissa korostuivat uudet ja ehkä aiemmin tunnistamattomat osaamisen alueet. Teemahaastattelujen avulla tavoitettiin noin 30 julkisen hallinnon työnantajaa, 20 järjestöä tai muuta kolmannen sektorin toimijaa ja 20 vapaa-ajan palveluita tuottavaa yritystä. Oppilaitosten toteuttaman ensimmäisen haastattelukierroksen jälkeen aineistoa täydennettiin kymmenellä pääkaupunkiseudulle ja Tampereelle suunnatulla haastattelulla. Tällä pyrittiin korjaamaan aineistossa havaittua vinoumaa maaseudun taajamiin ja haja-asutusalueelle. Täydentävien haastattelujen tulosten perusteella voitiin havaita aiemmin kerätyn aineiston olleen varsin kylläinen ja kattava. Uudet haastattelut tuottivat vain vähäisiä lisäyksiä olemassa olevaan aineistoon.

Oppilaitosten työelämäkontaktien perusteella koottiin rekisteri. Työnantajille lähetettiin sähköinen osaamisbarometrin kyselylomake. Kyselyllä pyrittiin tunnistamaan merkitykseltään kasvavia ja väheneviä ammattitaidon osa-alueita. Kyselyn erityisenä tarkoituksena oli testata nykyisen opetussuunnitelman perustana olevan ammattitaidon kuvauksen paikkansapitävyyttä. Tulevaisuusbarometri tavoitti 54 julkisen hallinnon edustajaa, 34 kolmannen sektorin edustajaa ja 32 yritysten edustajaa.

Aineiston analysointi tehtiin kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa koordinaattori luokitteli ja ryhmitteli teemahaastattelujen ja sähköisten kyselyitten tuottaman aineiston. Toisessa vaiheessa oppilaitosten edustajat kävivät seminaarissa tulevaisuuskeskustelun, jonka pohjalta luotiin tulkinta havainnoista.

2 NUORISO- JA VAPAA-AIKA-ALAN MÄÄRÄLLINEN KEHITYS

2.1 Nuoriso- ja vapaa-aikatyö tehtävinä ja työpaikkoina

Nuorisotyö on Suomessa lakisäateistä. Kuntien tehtävänä on ollut nuorisotyön edellytysten luominen, ja järjestöt ovat valtaosin vastanneet nuorisotoiminnan toteutuksesta. Järjestöt ovat historiallisesti tavoittaneet 50–60 % kaikista nuorista (ks. esim. Nurmela 1998). Kuntien nuorisotyön tavoittama osuus vastaavista ikäluokista vaihtelee välillä 10–30 %. Kuntien palveluksessa on noin 2 000 nuoriso- ja vapaa-aikatyön työntekijää.

Tyypillisiä nuoriso- ja vapaa-aikatyön tehtäviä ja työpaikkoja ovat olleet

- nuorisotilat ja niillä tapahtuva kerhomainen tai avoin toiminta
- nuorten työpajat
- koululaisten iltapäivätoiminta
- nuorisotyöhön liittyvät moninaiset kehittämishankkeet ja projektit (rahoittajina esimerkiksi RAY ja ESR)
- erityisnuorisotyön tehtävät
- nuorisotiedotukseen liittyvät tehtävät
- leirikeskukset
- järjestöjen tarjoamat vaihtelevat harrastustoiminnan ohjaus- ja suunnittelutehtävät
- nuorten mediat ja verkkomediat.

Aikuisille tarkoitettun vapaa-ajanohjauksen työpaikoista ja niihin liittyvistä määrällisistä ja laadullisista vaatimuksista ei ole olemassa systemaattista tietoa.

2.2 Työllisyyden kehitys

Työllisyyttä koskevilla tarkasteluilla nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajat luetaan sosiaali- ja vapaa-aikatyön tekijöihin. Työllisten määrä kasvoi 1990-luvun jälkipuoliskolla voimakkaasti – noin 6 % vuodessa. Työllisten määrä kasvoi vuodesta 1995 yli 30 000 työntekijällä (96 000:sta 128 000:een). Jatkossakin sosiaali- ja vapaa-aikatyön työllisten määrän oletetaan kasvavan noin prosentin verran vuoteen 2015 asti.

Eläkkeelle siirtyvät suuret ikäluokat tulevat käyttämään vapaa-aikapalveluita aikaisempaa enemmän. Samalla lastenhoitoon liittyvät tehtävät tulevat vähenemään ikäluokkien pienenemisen vuoksi. Palveluiden kysynnän ennakoidaan painottuvan sekä fyysistä että psyykkistä hyvinvointia ylläpitäviin palveluihin yksityissektorilla. Ammattiryhmän sisällä vapaa-ajankoulutuksen saaneiden määrän arvellaan lähes kaksinkertaistuvan vuoden 2000 tilanteesta (Hanhijoki & al. 2004, 234). Mäkelän (2006, 47) mukaan vuonna 2015 nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen tehtävissä (kunnissa, seurakunnissa, järjestöissä sekä keskus- ja aluehallinnossa) arvioidaan lapsi- ja nuorisotyössä olevan kaiken kaikkiaan 9 500 työntekijää. Kyseessä on pelkästään arvio työmarkkinoiden koosta, ei täs-

mällinen luku. Aikuisten vapaa-ajanohjaukseen liittyvistä työpaikoista ei ole olemassa systemaattista tietoa.

Sosiaali- ja vapaa-aikatyön työpaikoista suurin osa on Etelä-Suomessa. Etelä-Suomen läänin ja Varsinais-Suomen maakunnan osuus työpaikoista oli 50 % vuonna 2000 (Hanhijoki & al. 2004, 76–77). Sosiaali- ja vapaa-aika-alalla arvioidaan avautuvan noin 6 000 työpaikkaa vuodessa vuoteen 2015 mennessä (emt. 104).

Yritysten ja järjestöjen tuottamien palveluiden osuus on sosiaalialalla kasvanut ja julkisten palveluiden osuus pienentynyt. Yksityisten sosiaalipalveluita tuottavien yritysten määrä on kuusinkertaistunut vuodesta 1990 (500:sta 3 200:aan).

Sosiaalipalveluiden kysynnän arvellaan lisääntyvän väestön ikääntymisen myötä. Myös päivähoidon ja iltapäivähoidon arvellaan lisäävän työvoiman tarvetta.

Sosiaalipalvelujen kysyntää kasvattaa huono-osaisuuden ja syrjäytymisen riskien lisääntyminen. Mielenterveyspalvelujen kysyntä kasvaa ennusteiden mukaan kaikissa ikäryhmissä (STM 2001, 98). Päihteiden väärinkäytöstä aiheutuvien ongelmien ratkaisemiseen tarvitaan entistä enemmän sosiaalipalveluja (Partanen 2003b, 36).

2.3 Koulutus ja aloituspaikat

Ammatillisen peruskoulutuksen osuuden on ennakoitu vahvistuvan sosiaali- ja vapaa-aikatyön ammattiryhmässä. Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinnon arvioitu aloituspaikkamäärä on kuitenkin nykyistä pienempi. Keskeinen syy aloituspaikkatarpeen pieneneeseen on se, että tehokkuusluvut ovat heikot. Vapaa-aikatyön koulutuksessa koulutuksen läpäisyluvut ovat olleet melko alhaisia. Myös moninkertainen koulutus on erittäin yleistä (noin 40 %), ja lisäksi työvoimaosuus on alhainen. Toiminnan tehostamisen on arvioitu vähentävän aloituspaikkatarvetta 23 % (690:stä 250:een). Opintoalan määrällisen tarjonnan on arvioitu painottuvan ammattikorkeakouluopintoihin (Hanhijoki & al. 2004, 153–154).

Ennakointitutkimuksissa tehdyt johtopäätökset koulutuspaikoista ja erityisesti koulutuksen moninkertaisuutta koskevat päätelmät kertovat, että nuoriso- ja vapaa-aika-alan koulutus on vailla profiilia tai että profiilit ovat vasta kehityksessä. Ammattikorkeakoulu-uudistus toi työmarkkinoille yhteisöpedagogit, joiden sijoittuminen on työmarkkinoiden näkökulmasta ollut epäselvää. Osin yhteisöpedagogit ovat sijoittuneet perinteisiin nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen tehtäviin ja osin johtamis- ja suunnittelutehtäviin. Joissakin tapauksissa yhteisöpedagogin koulutus on synnyttänyt kokonaan uusia työtehtäviä.

Perustutkinnon suorittaneet ovat jossain määrin kilpailleet samoista tehtävistä yhteisöpedagogien kanssa. Toisen asteen koulutuksen profiloiminen peruskoulunsa päättäneiden koulutukseksi on johtanut siihen, että nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinnon opiskelijat valmistuvat ammattiin 18–19 vuoden iässä. Osa tässäkin selvityksessä haastatelluista työnantajista on pitänyt heitä liian nuorina kasvatustehtäviin, ja samoin ovat ajatelleet jotkut opiskelijat itsestään. Usein käy niin, että kun perustutkinnon suorittanut nuori ei ole saanut työpaikkaa tai on itse halunnut lisää kokemusta ennen työelämään siirtymistä, hän hakeutuu amk-opintoihin ja tulee siten suorittaneeksi päällekkäiset tutkinnot.

3 NUORISOTYÖN OSAAMISEN MUUTOKSET – KYSELYN TULOKSET

Nuorisotyön osaamisen muutoksia pyrittiin tässä selvityksessä kartoittamaan kyselyn avulla toteutetulla tulevaisuusbarometrilla. Barometri perustuu nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinnon ammattikuvaukseen (Visanti 2002, 126), joka purettiin yksittäisiksi piirteiksi. Oppilaitosten edustajat vielä täydensivät syntynyttä listausta. Piirteet esitettiin vastaajille väittäminä, joiden tärkeyttä ja merkitystä tulevaisuudessa vastaajia pyydettiin arvioimaan.

Barometria varten oppilaitokset nimesivät avaintiedottajia, joista koottiin rekisteri. Avaintiedottajat ovat oppilaitosten työssäoppimispaikkojen edustajia ja alansa asiantuntijoita.

Nuoriso- ja vapaa-aika-alan avaintiedottajat

	Avaintiedottajat	Vastausprosentti
Kunnallisen nuorisotyön edustajat	67	83,6 %
Järjestömuotoisen nuorisotyön edustajat	42	73,8 %
Sosiaali-, nuoriso- ja vapaa-aika-alan yritykset	44	70,5 %
Kaikki	153	77,1 %

Yhdenmukaisuustestauksessa vastausten jakaumat eivät muuttuneet merkitsevästi sen jälkeen, kun 50 % vastauksista oli vastaanotettu.

Kyselyssä selvitettiin nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen osaamisalueita, joihin tulisi perustutkinnossa kiinnittää huomiota. Tärkeimpänä pidettiin vuorovaikutukseen, syrjäytymisen ehkäisyyn ja kasvatukseen liittyvää osaamista. Perustutkinnon suorittaneiden tulisi myös osata järjestää tapahtumia ja tehdä yhteistyötä niin koulun kuin kotienkin kanssa. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajat osaavat tunnistaa oman ammatillisen kasvunsa.

Vastaajien mielestä minkään osaamisalueen merkitys ei ole vähenemässä. Edellä mainitun osaamisen merkitys joko kasvaa tai pysyy ennallaan. Tulevaisuudessa nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen ammattilaisten työssä tulevat entistä tärkeämmiksi muun muassa medialukutaito ja tietotekniikan osaaminen, yhteisöllisyyden tukeminen, mielenterveyteen liittyvä osaaminen, palveluiden tuottaminen, yhteistyö kotien kanssa sekä toimiminen eri kulttuureissa kasvaneiden kanssa.

Seuraavassa on listattu 15 tällä hetkellä eniten tärkeänä pidettyä osaamisen aluetta sekä 15 sellaista piirrettä, joiden merkitys useimpien vastaajien mielestä kasvaa tulevaisuudessa. Liitteiden 1. ja 2. taulukoissa kuvataan tarkemmin tätä tärkeysjärjestystä.

Tärkeys nyt - tärkeä	Merkitys kasvaa tulevaisuudessa
1. Ihmissuhde ja vuorovaikutustaidot	1. Nuorten elämänhallinnan kehittäminen
2. Sosiaalisen kanssakäymisen osaaminen	2. Ammatillisen kasvun ja kehityksen tunnistaminen itsessään
3. Syrjäytymisvaarassa olevien tukeminen	3. Eri kulttuureissa kasvaneiden kanssa toimiminen
4. Nuorten tukeminen kasvussa selviytymiskykyisiksi ja yhteistoimintaan kykeneviksi	4. Syrjäytymisvaarassa olevien tukeminen
5. Tapahtumien ja toiminnan järjestäminen	5. Moniammatillisen yhteistyön osaaminen
6. Kasvatuksellinen ohjaajuus	6. Syrjäytymisvaarassa olevien ohjaaminen
7. Nuorten elämänhallinnan kehittäminen	7. Ennaltaehkäisevän päihdetyön osaaminen
8. Ammatillisen kasvun ja kehityksen tunnistaminen itsessään	8. Kyky suunnitella, toteuttaa ja arvioida palveluita
9. Yhteistyö koulun kanssa	9. Ihmissuhde- ja vuorovaikutustaidot
10. Syrjäytymisvaarassa olevien ohjaaminen	10. Tietotekniikan osaaminen
11. Yksilöllisen kasvun tukeminen	11. Nuorten tukeminen kasvussa selviytymiskykyisiksi ja yhteistoimintaan kykeneviksi
12. Moniammatillisen yhteistyön osaaminen	12. Yhteisöllisyyden tukeminen
13. Ennaltaehkäisevän päihdetyön osaaminen	13. Englannin kielen taito
14. Kyky yhteisölliseen vuorovaikutukseen	14. Yhteistyö kotien kanssa
15. Yhteistyö kotien kanssa	15. Medialukutaito
	Mielenterveyteen liittyvä osaaminen

4 AMMATILLINEN OSAAMINEN JA YHTEISKUNNAN ODOTETTAVISSA OLEVA KEHITYS

Keijo Mäkelän (2006) mukaan työelämän tarveanalyysissä on kolme päänäkökulmaa:

- 1) toimintaympäristön väistämättömät suuret muutostekijät, kuten megatrendit ja ennustettavissa olevat muutokset
- 2) alaan liittyvät palvelu-, toiminta- ja asiakasinnovaatiot
- 3) alaan liittyvät julkisten ja yksityisten toimijoiden suuret päätökset.

Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinnon näkökulmasta suuria muutostekijöitä ovat eri lähteiden (esim. Mäkelä 2006, EK 2005, Mannermaa 2004) mukaan

- yhteiskunnan rakenteen muuttuminen – muuttoliike
- väestörakenteen muutos – väestön ikääntyminen
- kansainvälistyminen
- teknologinen kehitys
- asiakaslähtöisyyden korostuminen
- verkostoituminen
- mediakulttuurin merkityksen korostuminen ja muuntuminen
- syrjäytymiskehityksen vahvistuminen
- työn ja vapaa-ajan yhteensovittaminen
- arvojen ja kulttuurin muuttuminen
- innovaatioiden kehittäminen.

Näitä muutostekijöitä tarkastellaan seuraavassa lähemmin.

Yhteiskunnan rakenteen muuttuminen – muuttoliike

Suomalaisessa yhteiskunnassa on meneillään rakennemuutos, jossa väestö – erityisesti työssä käyvät ja lapsiperheet – muuttaa kasvukeskuksiin ja niitä ympäröiville alueille. Haja-asutusalueilla väestö ikääntyy ja kysyntää perinteisille nuoriso- ja vapaa-ajanpalveluille on yhä vähemmän. Vastaavasti kasvukeskuksissa ja erityisesti uusissa taajamissa palveluita ei ole tarpeeksi eivätkä ne ole oikeanlaisia. Rakennemuutos vaatii paitsi perinteisten julkisen palvelun rakenteiden uudelleen muotoilua (kuntaliitokset, alueelliset palvelumallit) myös perinteisten toimijoiden toiminnan suuntaamista uudelleen. Esimerkiksi järjestökentässä monet perinteiset toimijat, kuten urheilun lajiliitot, 4H, nuorisoseuraliike tai vaikkapa MLL, ovat havahtuneet siihen, että perinteinen ja vahva toiminta asemoituu muuttotappioalueille, kun taas kasvukeskuksissa kyseisten järjestöjen toimintaa ei ole tarpeeksi.

Väestörakenteen muutos – väestön ikääntyminen

Väestön ikääntyminen on keskeinen yhteiskunnallista kehitystä ohjaava muutosvoima kaikissa länsimaissa. Suomen ikärakenne on yksi Euroopan nopeimmin vanhenevista. Jo tällä hetkellä työelämään tulee vuosittain 10 000–20 000 ihmistä vähemmän kuin sieltä poistuu. Kehitys jatkuu samankaltaisena ainakin vuoteen 2015 asti.

Palvelualoilla poistuman arvioidaan olevan 35–40 % työvoimasta. Tämä koskee erityisesti julkista hallintoa. Työvoimapulan arvellaan johtavan siihen, että tarvitaan työvoimaa sekä rakennetyöttömien joukosta että maahanmuuttajien joukosta.

Nuoriso- ja vapaa-aika-alalla väestön ikääntymisen voi odottaa vaikuttavan useammalla tavalla. Nuoriso- ja vapaa-aikatyöntekijöitä koskettavat havainnot julkisen hallinnon palveluksessa olevien eläköitymisestä. Lapsi- ja nuorisotyön ohjaustehtävät tulevat vähenemään ja painottumaan kasvukeskuksiin. Vastaavasti kasvava eläkkeellä olevien joukko tulee tarvitsemaan vapaa-ajanpalveluita. Nämä ohjaustehtävät vaativat mahdollisesti toisenlaista osaamista kuin perinteinen lapsi- ja nuorisotyö.

Kansainvälistyminen

Globalisaatio on ilmiö, jolla on niin taloudellisia, kulttuurisia, poliittisia kuin sosiaalisia-kin ulottuvuuksia. Elinkeinoelämän kehitystä tarkasteltaessa puhutaan etupäässä talouden globalisaatiosta, joka viittaa yritysten, tuotannon, rahoituksen, palvelujen, kaupan, investointien ja markkinoiden monikansalliseen organisoitumiseen. Taloudellisen globalisaation taustalla vaikuttaa keskeisesti kaksi liikkeellepanevaa voimaa: teknologinen kehitys sekä maailmankauppaa ja pääomaliikkeitä koskevien esteiden poistaminen. Nuoriso- ja vapaa-ajan palvelut ovat pitkälti paikallisesti tuotettuja palveluita, joihin edellä kuvatut muutokset heijastuvat välillisesti. Tällaisia välillisiä vaikutuksia ovat mm. kansainvälisten palvelukonseptien leviäminen paikallisille markkinoille (muoti-ilmiöt, kansainväliset konseptit). Toisaalta kansainvälistyminen tarjoaa kyvykkäille ihmisille mahdollisuuksia ponnistaa pieniltä paikallisilta areenoilta maailman näyttämöille.

Teknologinen kehitys

Erityisesti kommunikaatio- ja informaatioteknologian kehityksen arvioidaan heijastuvan ihmisten toimintatapoihin ja koko kulttuuriin. Teknologian kehitys mahdollistaa kokonaan uusien palveluiden kehittämisen. Uusi teknologia vaatii käyttäjiltään uudenlaista sivistystä (arvot, tiedot ja taidot). Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksessa tämä tarkoittanee uudenlaisen yhteisöllisyyden muotojen kohtaamista, uudenlaisten teknisten taitojen omaksumista ja uudenlaisten ohjauspalveluiden tuottamista.

Asiakslähtöisyyden korostuminen

Kulutuksen yksilöllistyminen on tulevaisuudessa edelleen voimistuva trendi, joka tekee asiakslähtöisyydestä jatkuvasti keskeisemmän toimintaperiaatteen palvelun tuottajien toiminnassa. Uusia palveluita etsitään ja kehitetään tänä päivänä erityisesti asiakkaiden tarpeista lähtien. Asiakas- ja kulutuslähtöisessä palvelutuotannossa korostuvat palvelujen ja toimintojen tuotteistaminen, palveluihin liittyvät mielikuvat (imago) ja mielikuvista rakennetut tuotemerkit (brändit). Asiakslähtöisyys toimintatapana tulee todennäköisesti lisäämään yritystoimintaa.

Tulevaisuuden palveluiden tuottamisessa merkittävää osaamista ovat asiakkaan prosessien ja niiden arvomuodostuksen ymmärtäminen, selkeä tuote- ja palvelutarjonnan strateginen asemointi sekä kyky lanseerata uusia palveluita ja tuotteita nopeasti ja tehokkaasti. Edellytyksenä tämän toteutumiselle on tiivis yhteistyö asiakkaan kanssa.

Verkostoituminen

Myöhäismodernia aikakautta luonnehtii monien tutkijoiden mukaan verkostoitumisen välttämättömyys. Verkostoituminen toteutuu monitahoisena paikallisesti, seututasolla, valtakunnallisesti ja myös kansainvälisesti. Julkisten ja yksityisten toimijoiden vuorovaikutus lisääntyy ja monipuolistuu. Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen tehtävissä verkostoitumisten toimintatapojen lisääntyminen on näkynyt moniammatillisen työn korostumisena sekä toimintoina, jotka ovat mahdollisia vain useiden eri toimijoiden yhteistyönä.

Näköpiirissä on yhä enemmän julkisen hallinnon, kolmannen sektorin toimijoiden, kaupallisten toimijoiden sekä naapuriapuun perustuvien epävirallisten liittymien yhteistyötä. Hierarkkiset ja organisatoriseen suhteeseen perustuvat toimintatavat korvautuvat kumppanuudella ja sopimuksellisuudella. Verkostomaiset toimintatavat yhdistettynä informaatioteknologian kehitykseen antavat nuorille lisää mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa.

Ihmiset ovat aina toimineet verkostoissa, mutta nykyisin inhimilliset toimijat kytkeytyvät verkostoihin aivan uudella tavalla niin teknologisesti, ammatillisesti kuin sosiaalisestikin (esim. Wellmann 1999, Castells 1996). Verkostomaisesti jäsenyvässä yhteiskunnassa toimijoiden on tärkeää kiinnittyä tiedon leviämisen kannalta olennaisiin luottamus- ja kommunikaatioverkostoihin (Ruuskanen 2004). Osallisuus verkostoissa on keskeinen sisäänpääsyn ja ulossulkemisen väline. Erityisesti globaalien verkostojen merkitys kilpailukykytekijänä kasvaa tulevaisuudessa, koska ne ovat tärkeitä väyliä osaamisen ja sosiaalisen pääoman siirrossa (Innovaatioista hyvinvointia 2005, 17).

Mediakulttuurin merkityksen korostuminen ja muuntuminen

Raaistava ja alatyylinen media on samanaikaisesti sekä lasten ja nuorten saatavilla että vanhempien ulottumattomissa. Joukkotiedotusvälineet ja niihin yhdistyvät massatapahtumat ovat keskeinen osa lasten ja nuorten kulttuuria. Internetin ja siihen liittyvän teknologian kehittyminen tarjoaa uudenlaisia mahdollisuuksia sekä kuluttaa että tuottaa tietoa ja palveluita. Esimerkkeinä voidaan mainita pelien, musiikin ja sosiaalisen vuorovaikutuksen uudet tavat ja areenat. Mediakulttuurin korostuminen ja muutos sisältää sekä myönteisiä mahdollisuuksia että suuria uhkia.

Syrjäytymiskehityksen vahvistuminen

Lasten ja nuorten syrjäytyminen on useiden indikaattorien valossa lisääntynyt 2000-luvulla. Esimerkiksi huostaanottojen määrä on kaksinkertaistunut. Koulunkäyntinsä ennen toisen asteen tutkintoa keskeyttäneiden määrä on noin 6 % ikäluokasta. Ongelmat näyttävät kasaantuvan samoille lapsille ja nuorille. Muutokset toimintaympäristössä, kuten kansainvälistyminen, kulutuksen korostuminen, teknologian kehitys jne., vahvistavat tulevaisuudessa myös kielteisiä ilmiöitä. Useat lähteet ennustavat väestön jakaantuvan menestyjiin, sopeutujiin ja syrjään jääviin. Viimeksi mainitut eivät pysty hyödyntämään muutosten tarjoamia mahdollisuuksia, vaan jäävät yhteiskunnan ja instituutioiden ulkopuolelle.

Työn ja vapaa-ajan yhteensovittaminen

Työmarkkinoiden kehitys näyttää vahvistavan kehitystä, jossa on entistä vaikeampaa ylläpitää vapaa-ajan ja työn välistä rajaa. Tämän seurauksena perheiden kyvyn huolehtia omasta hyvinvoinnistaan arvioidaan heikentyvän. Perheiden hajoaminen ja uudestaan muotoutuminen lisääntyy, ja perheiden kasvatustehtävä heikentyy. Vanhemmuuden puute synnyttää yhteiskunnassa tarpeen luoda vanhemmuutta ja kotikasvatusta tukevia rakenteita ja toimintamuotoja.

Osalle työssäkäyvästä väestöstä vapaa-ajasta tulee korostetusti kulutushyödyke. Tämä vahvistaa vapaa-ajan markkinoiden kehittymistä. Vastaavasti osa väestöstä jää työmarkkinoiden ulkopuolelle osittain tai kokonaan eikä pysty osallistumaan vapaa-ajan kulutukseen, mikä nostaa esiin haasteita tasa-arvon ylläpitämiseen.

Arvojen ja kulttuurin muuttuminen

Yhteiskunnan arvoja ja kulttuuria koskevissa analyyseissä on esitetty, että lähitulevaisuudessa vahvistuvat samanaikaisesti yksilöllisyys sekä uudistuva yhteisöllisyys (heimot ja vertaisryhmät). Moniäänisessä ja moniarvoisessa maailmassa yksilön eettinen vastuu itsestään ja ympäristöstään kasvaa. Luonnon kestävyys rajojen tullessa selvemmin näkyviin, esimerkiksi ilmastonmuutoksen edetessä, ekologiset periaatteet korostuvat ihmisten toiminnassa.

Innovaatioiden kehittäminen

Innovaatio voidaan määritellä uudeksi tai uutena pidetyksi ideaksi, käytännöksi tai malliksi, joka muuttaa vallitsevia käytäntöjä ja kohentaa teknologista, taloudellista tai sosiaalista suoritus- ja toimintakykyä.

Palveluinnovaatioiden erityispiirteenä voidaan pitää sitä, että ne suuntautuvat usein paikallisille tai maantieteellisesti rajatuille alueille. Palveluinnovaatioita luonnehtii myös se, että tuote- ja prosessi-innovaatiot liittyvät usein toisiinsa. Kaiken kaikkiaan tuotteisiin, prosesseihin ja välittömiin markkinoihin kytkeytyvät innovaatiot ovat palvelusektorilla usein yhteydessä laajempiin sosiaalisiin innovaatioihin. Perustavanlaatuisena palveluinnovaation ominaispiirteenä voidaan pitää asiakkaan osallistumista palvelun ja palveluinnovaation tuottamiseen. Innovaatioita syntyy palveluntuottajan ja asiakkaan yhteisen oppimisprosessin tuloksena.

Yhteiskunnan muutokset näyttävät vaativan myös vapaa-ajan palveluiden osalta uudenlaisia tai uudestaan tulkittuja tapoja toimia. Innovaatioihin haastavat ainakin uudet kohderyhmät (eläkeläiset, maahanmuuttajat), yhteisöjen muutos (toisaalla kasvukeskukset, toisaalla harvempaan asuttu maaseutu), teknologian muutos (uudet tavat hankkia ja käyttää tietoa, uudet tavat kommunikoida) sekä palveluihin kohdistuvat uudet muutokset (kaupallistuminen, yksilöllistyminen, valinnaisuus).

Suuret valinnat

Julkisten ja yksityisten tahojen suuria päätöksiä ja valintoja on vaikea ennustaa 20 vuoden päähän. Lähimenneisyyden ja -tulevaisuuden suuria valintoja ovat ja ovat olleet

- nuorisolain (2006) uudistus ja siihen liittyen nuorten osallisuuden korostuminen
- lakiperusteinen koululaisten ilta- ja aamupäivähoidon syntyminen ja mahdollinen laajentuminen
- kuntien palvelurakenteen muutos, jonka seurauksena syntyy alueellisesti laajempia kokonaisuuksia.

Alueellisen kattavuuden myötä julkisten palveluiden tuottamiseen tarvittaneen entistä vähemmän työvoimaa. Samalla palvelut tulevat ainakin paikoin vaikeammin saavutettaviksi.

5 TULEVAISUUS NUORISO- JA VAPAA-AIKATYÖN AMMATTILAISTEN NÄKEMÄNÄ – HAASTATTELUJEN TULOKSET

Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinnon osaamistarpeiden ennakointi vuosille 2015–2020 -hankkeeseen osallistuneet oppilaitokset haastattelivat 70 nuoriso- ja vapaa-aikatyön vaikuttajaa. Haastateltavat valittiin oppilaitosten työssäoppimisverkostoista. Haastatteluissa pyydettiin vaikuttajia kertomaan, miten (luvussa 4 esitellyt) megatrendit heidän mielestään vaikuttavat nuoriso- ja vapaa-aikatyön osaamiseen ja miten ne tulisi ottaa perustutkinnossa huomioon. Haastatteluista tehtiin kenttämuistiinpanot, joihin pyrittiin kirjaamaan kunkin vastauksen ydinasiat. Haastatteluaineisto teemoiteltiin aineistolähtöisesti. Teemat puolestaan kirjoitettiin kertomukseksi. Syntynyt kertomus ei ota kantaa esitettyjen mielipiteiden tai näkökulmien yleisyyteen. Joissakin tapauksissa tekstissä on maininta ”useat vastaajat” tai ”monia vastaajaa” viittaamaan teeman yleisyyteen. Aineiston moniäänisyys ja rikkaus on pyritty säilyttämään tekstin johdonmukaisuudenkin kustannuksella.

5.1 Nuorisotyö tulevaisuudessa – yhteenveto haastatteluista

Haastatteluissa pohdittiin sitä, millä tavalla nuoriso- ja vapaa-aikatyön puitteet muuttuvat kuntien palvelurakenteen muuttumisen myötä. Kun työt kootaan suurempiin yksiköihin ja työyhteisöt kasvavat, nuorisotyöntekijöiden tehtävät muuttuvat. Työntekijät voivat mahdollisesti myös erikoistua tiettyihin tehtäviin. Uutena elementtinä työhön tulee palvelujen ulkoistaminen ja siihen liittyvä ostajana toimiminen, mikä puolestaan edellyttää liiketoimintaosaamista. Kuntien palvelurakenteen muuttuessa kilpailuttaminen vahvistuu, jolloin järjestöt ja yritykset saavat entistä enemmän tilaa kasvavilla vapaa-aikamarkkinoilla. Myös väestön ikääntyminen muuttaa työn kohdetta erityisesti kasvukeskusten ulkopuolella. Kasvukeskuksissa nuorisotyön määrän ei uskota vähenevän.

Nuoriso- ja vapaa-aikatyön ytimessä on tulevaisuudessakin ihmisten kohtaaminen ja ohjaajana toimiminen. Kärjistäen voi väittää, että tulevaisuudessa nuorisotyöntekijöiden odotetaan olevan eräänlaisia minäkuvavalmentajia. Mitä enemmän itsenäistymisen prosessit siirtyvät kodin ulkopuolelle, sitä enemmän nuorten itsenäistymisen tukeminen korostuu nuorisotyössä. Haastavaksi identiteettityössä tukemisen tekee nuorisokulttuurien pirstoutuminen. Samalla erilaiset mediat ja teknologian kehitys luovat nuorten identiteettityölle kokonaan uusia foorumeja. Ituja tästä on näkyvissä verkkopeleissä, joissa rakennetaan hahmoja, IRC-gallerian esittelysivuilla ja päiväkirjoissa tai vaikkapa lautailijoiden tempuvideoilla.

Arvot moninaistuvat, nuorisokulttuurit pirstoutuvat, elämä kaupallistuu ja Suomi muuttuu yhä monikulttuurisemmaksi. Tämä kaikki vahvistaa kehitystä, jossa yksittäiset

ihmiset, erityisesti nuoret, tarvitsevat ympärilleen tukea antavia aikuisia ja vertaisryhmiä. Erityisesti tukea tarvitsevat syrjäytymisvaarassa olevat ihmiset ja heidän perheensä. Syrjäytymisen ehkäisyyn ja erityisnuorisotyöhön liittyvän osaamisen arvellaankin tulevaisuudessa korostuvan.

Nuorisotyön koulutuksen suuntaamisen kannalta keskeiseksi ratkaistavaksi kysymykseksi nousee se, miten voidaan sovittaa yhteen laaja-alaisuuden ja erikoistumisen vaatimukset. Varsinkin maaseudun kunnissa toimivat odottavat, että nuorisotyöntekijät kykenevät toimimaan monenlaisissa ihmisten vapaa-aikaan liittyvissä tilanteissa. Työssä korostuvat metataidot, kuten kyky oppia ja käsitellä tietoa. Järjestöt ja yritykset taas odottavat enemmän kohdennettua osaamista esimerkiksi mielenterveys-, päihde- ja vammaistyön alueilla.

Tulevaisuushaastatteluissa julkisen hallinnon työntekijöiden, järjestöjen edustajien ja yritysten palveluksessa olevien ihmisten vastaukset poikkesivat jonkin verran toisistaan. Sen sijaan alueelliset erot jäivät yllättävänkin pieniksi. Nuoriso- ja vapaa-aikatyön kentässä käytävät keskustelut näyttävät haastattelujen pohjalta yhdenmukaisilta. Eräät teemat, kuten maahanmuuttajien kanssa tehtävä työ tai virtuaaliympäristöissä tapahtuva nuorisotyö, tosin ovat pienillä paikkakunnilla tulevaisuuden visioita. Suurissa kaupungeissa, erityisesti pääkaupunkiseudulla, samoista asioista on jo paljonkin arjen kokemuksia.

Δ Nuorisotyön puitteet

Erityisesti kuntapuolella kunta- ja palvelurakenteen muutos on suuri haaste nuorisotyön organisoinnille ja resursoinnille. Kuntien koon kasvaessa välimatkojen merkitys kasvaa, etätyön teko lisääntyy, ja siihen tarvitaan uudenlaista osaamista. Palveluja tuottavien yksiköiden kasvaessa verkostoituminen ja verkostotyön tekemisen taidot lisääntyvät. Yrityksille ja kolmannen sektorin toimijoille julkisen palvelurakenteen muutoksen arvioidaan tuottavan lisää ansaintamahdollisuuksia. Järjestöissä tarvitaan uudenlaista organisointiosaamista, kun joudutaan miettimään, millaisissa yksiköissä järjestöt toimivat suhteessa julkisiin palveluihin.

Väestön ikääntyminen ei haastateltavien antamien vastausten perusteella ole vielä ajankohtainen nuorisotyön tulevaisuuteen vaikuttava kehityssuunta. Nuorisotyöntekijät arvelevat voivansa keskittyä nuorisotyöhön tulevaisuudessakin. Jotkut haastateltavista arvelivat nuorisotyöntekijöiden joutuvan taistelemaan resursseista. Toisaalta seniorikansalaiset saattavat harrastajina ja vapaaehtoisina olla resurssi nuorisotyölle.

Eri selvityksissä on arveltu, että nykyinen asiakaslähtöisyyden ja kaupallisuuden korostuminen heijastuu siten, että nuoriso- ja vapaa-aikatyönkin lähtökohtina ovat kansalaisten tarpeet ja valinnan vapaus. Kehityksen on nähty johtavan kulutuksen yksilöllistymiseen sekä kilpailuun vapaa-ajanpalveluiden tarjoajien kesken. Tässä kysymyksessä eri toimijoiden näkökulmat vaihtelivat. Kuntien edustajat puhuivat paljon kilpailuttamisesta ja sen osaamisesta, järjestöissä toimivat painottivat järjestöjen identiteetin säilyttämistä, ja yrityksissä korostui yrittäjyys ja sen arvomaailman sisäistäminen. Kaikkien asiantuntijoiden mielestä kaupallistuminen lisää epävarmuutta ja edellyttää sopeutumista jatkuviin muutoksiin.

△ Nuorisotyön sisällöt

Kunnallisen nuorisotyön keskeisiä käsitteitä on koko 2000-luvun ajan ollut osallisuus. Käsite osallisuus on sukua anglosaksiselle empowerment-käsitteelle, joskin pohjoismaisessa yhteydessä se on saanut uudenlaisia merkityksiä. Käsitteenä osallisuus on merkityksellinen lähinnä kunnallisessa nuorisotyössä. Järjestöissä osallisuus on itsestään selvä osa järjestödemokratiaa. Yritykset puolestaan sivuuttavat koko kysymyksen. Nuorisotyöntekijöiden haasteena on toisaalta tukea osallistavia prosesseja ja toisaalta korostaa yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinojen osaamista.

Globalisaatio ja EU tulevat haastateltavien mukaan vaikuttamaan koko yhteiskunnan kehitykseen. Tiedon määrän lisääntyessä yhteiskunnasta tulee monimutkaisempi, vaikeammin hallittava. Jossakin mielessä kansainvälisestä toiminnasta on tullut tai siitä on tulossa itseisarvo, joka kuuluu kaikkien työntekijöiden osaamiseen.

Maahanmuuttajat tulevat olemaan keskeinen osa nuorisotyön asiakaskuntaa muuallakin kuin pääkaupunkiseudulla. Monikulttuuriseksi kehittyvä yhteiskunta vaatii nuorisotyöntekijöiltä taitoa ohjata nuoria suvaitsevaisuuteen ja kykyä tukea maahanmuuttajia yhteiskuntaan integroitumisessa. Tietoa ja taitoa kohdata erilaisista kulttuureista ja uskonnokunnista tulevia nuoria ja perheitä on haastateltavien mukaan lisättävä voimakkaasti.

Teknologian kehitys on tulevaisuudessa sekä uhka että mahdollisuus. Jotkut vastaajat ovat sitä mieltä, että nuorisotyö toimii teknologian vastavoimana. He painottavat kasvokkain tapahtuvien kontaktien merkitystä, ryhmätoimintaa, luontoa ja liikkumista. Teknologiaan liittyy syrjäytymisuhka: toisaalta virtuaalimaailmoihin voi upota liian syvälle, toisaalta teknologian kehityksestä voi jäädä täysin osattomaksi. Teknologia antaa myös erilaisia mahdollisuuksia – haastatteluissa puhuttiin virtuaaliyhteisöistä ja uusista tavoista kohdata nuoria.

Verkostoyhteistyön tarve tulee lisääntymään tulevaisuudessa. Kyse ei ole uudesta ilmiöstä, sillä verkostoituminen on jo tätä päivää. Haastateltavat arvelivat kuitenkin, että kahdenkymmenen vuoden päästä voi olla hyvinkin erilaisia organisoitumistapoja, kun nykyiset sektorit sekoittuvat toisiinsa. Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuudessa arvellaan syntyvän nuorisoasiainkeskuksia alueille, joiden väestöpohja on 20 000–30 000. Järjestöjen toiminnassa verkostot ovat elinehto. Rajat esimerkiksi sosiaalitoimen, koulutoimen ja nuorisotyön välillä hälventyvät, toimijat eivät tee enää yhteistyötä vaan he tekevät samaa työtä. Tärkeimpiä osaamisvaatimuksia ovat kyky luoda yhteisiä pelisääntöjä, kyky rakentaa luotamusta ja kyky tunnistaa erilaisia toimintatapoja ja mukautua niihin.

Mediakulttuurin kehittyminen muuttaa myös nuorisotyötä. Nuorisotyön toimijat näkevät median mahdollisuutena vaikuttaa yhteiskuntaan ja edistää tasa-arvoa. Mediakulttuurissa toimiminen koetaan kuitenkin haastavana, osaamista ja voimavaroja vaativana. Mediakulttuurin kasvava merkitys haastaa nuorisotyöntekijät medialukutaidon edistäjiksi. Nuorisotyön tulisi edistää kriittisyyttä ja tukea nuoria näiden oman identiteetin rakentamisessa erilaisilla foorumeilla ja suhteessa erilaisiin foorumeihin. Samalla tulisi ylläpitää riittävää kontrollia ja varjella nuoria ylilyönneiltä.

Työn ja vapaa-ajan yhteensovittaminen on haaste paitsi yhteiskunnalle myös nuorisotyötä tekeville itselleen. Monille nuorisotyöntekijöille käy niin, että muiden ihmisten vapaa-aikaan sijoittuva työ sekoittuu omiin harrastuksiin, mistä seuraa ongelmia. Omien arvojen ja oman ajan hallitseminen tärkeyttä onkin syytä korostaa. Yleisemmin tarkasteltuna työ-

ja vapaa-aikakysymykset näyttävät haastavan nuorisotyöntekijät perhetyöhön sekä osallistumaan yhteiskunnallisten erojen tasaamiseen. Haastatellut arvelivat kehityksen johtavan yhteiskunnan polarisoitumiseen: Menestyvissä perheissä vanhemmat ovat kiireisiä ja haluavat viettää lastensa kanssa laatuaikaa, johon usein liittyvät kaupalliset vapaa-aikapalvelut. Heikoimmin menestyvien perheiden lasten arvellaan tulevaisuudessa käyttävän julkisia vapaa-aikapalveluita.

Nuorisotyöntekijöistä on tulossa entistä selvemmin nuorten identiteetin rakentajia tai minäkuvavalmentajia. Sukupuolikysymykset, etniset identiteetit, elämishakuisuus ja päihitteiden käyttö sekä atomisoituvat nuorisokulttuurit muodostavat nuorisotyöntekijöille haastavan työmaan, jolla nuorta tulisi kyetä tukemaan kohti tasapainoista aikuisuutta.

Yhteiskunnassa vallitsevien arvojen on arveltu tulevaisuudessa korostavan yksilöllisyyttä ja sen vastavoimana uuden yhteisöllisyyden kaipuuta. Irrallisuus ja turvattomuus lisääntyvät, kun yhteiskunta karsii turvaverkkoja. Haastateltavat arvelivat, että kärsijöinä tulevat olemaan vanhukset ja nuoret. Nuorten alakulttuurit lisääntyvät arvojen pirstaloituessa. Eettisyyden ja ekologisuuden merkitys kasvaa. Nuorisotyössä painottuvat kriittisyyteen kasvattaminen, yksilöllisyyden vaatimissa taidoissa harjaannuttaminen ja erilaisten yhteisöjen synnyttäminen ja tukeminen. Haastateltujen mukaan nuoret eivät kiinnity perinteisiin ismeihin, tulevaisuudessa eivät ehkä myöskään järjestöihin. Tämä asettaa haasteen nuorisotyölle: jos järjestöt hiipuvat, mitä tarjotaan tilalle? Kaupungeissa toimivat nuorisotyöntekijät arvelivat nuorten sitoutumisen suuntautuvan lyhytkestoisiin hankkeisiin ja tapahtumiin. Nuorisotyöntekijöiden tärkeänä tehtävänä on luoda näitä tekemisen paikkoja sekä innostaa ja osallistaa nuoria.

△ Haasteet osaamiselle

Tulevaisuuden nuorisotyöntekijöiltä edellytetään haastattelujen perusteella

- * vuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden osaamista – ohjaamisen taitoja
- * kulttuuristen työtapojen osaamista, mukaan lukien kykyä toimia mediassa ja virtuaaliympäristöissä
- * erityisnuorisutyöhön liittyvää osaamista ja sen osana kykyä toimia perheiden kanssa
- * itsenäisyyttä ja kokonaisuuksien hallintaa vaativissa ympäristöissä – kykyä toimia prosesseissa
- * liiketoimintaosaamista niin palvelujen ostajan kuin niiden tuottajankin rooleissa
- * kumppanuustaitoja ja verkosto-osaamista.

Nuorisotyötä pidetään haasteellisena työnä, joka vaatii oman selkeän koulutuksensa. Jotkut haastateltavat esittivät vapaa-aikakoulutusta organisoitavaksi erikseen. *”Eläkeläisten kohdalla vapaa-ajanohjauksen tarve lisääntyy. Heidän kanssaan työtä tekeville pitäisi olla omia koulutuksiaan, sillä koulutusten niputtaminen ei enää onnistu.”* Myös oppilaitosten arveltiin voivan erikoistua johonkin nuoriso- ja vapaa-aikatyön osa-alueeseen.

Haastateltavien mukaan fysiologinen ja psykologinen elinkaarituntemus on vapaa-aikalalla tärkeää. Jotkut haastateltavat arvelivat tarvittavan varsinkin liikuntaan liittyvää osaamista. Myös suunnitteluosaamisen tarve kasvaa erityisesti vapaa-aikatoimessa. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että suunnittelun koulutusta tulee lisätä. Täytyy opetella muuttamaan omia toimintatapoja; pitää oppia tekemään lyhytkestoisia toimintoja, vaikka kasvatuksellisuus voikin siitä kärsiä.

Erityisryhmät, kuten vaikeavammaiset, kasvattavat uudenlaisen osaamisen tarvetta. Osaamista tarvitaan lisää myös teknologian hallintaan työssä – työntekijöiden tulee tuntea esimerkiksi vammaisten ja vanhusten apuvälineet.

5.2 Megatrendien vaikutukset nuorisotyöhön

△ Väestön ikärakenteen muutos

Ikääntyvän väestönosan kasvu ja toisaalta nuorten määrän väheneminen on realiteetti, joka ei vielä näy käytännössä. Kyseessä on vielä tässä vaiheessa julkisuudesta tuttu ”prosenttipeli”, jonka arvellaan vaikuttavan joskus tulevaisuudessa. Vanhusväestön suhteellisen määrän kasvaessa nuorten prosentuaalinen määrä vähenee. Nuorten absoluuttinen määrä ei välttämättä kuitenkaan vähene. Tässä yhteydessä on otettava huomioon myös maahanmuutto ja maahanmuuttopolitiikan vaikutukset.

Kunnissa ja järjestöissä pidetään tärkeimpänä keskittymistä perustehtävän määrittämään kohderyhmään (nuoret), mutta yrityspuolella nähdään uusia liiketoimintamahdollisuuksia siinä, että vanhusväestön määrä kasvaa. Suurissa kaupungeissa, joissa on paljon vetovoimaa ja siten muuttoliikettä, arvellaan, että nuorten määrä ei vähene, jopa päinvastoin. Maaseutukunnissa vanhusväestön kasvavat tarpeet tuntuvat uhkaavan nuorisotyön resursseja. Onkin tärkeää nostaa nuorisotyön arvostusta ja vahvistaa sen esillä oloa yhteiskunnallisessa keskustelussa. Riskinä on, että yhteiskunnan resurssitaistelussa syntyy vastakkainasettelu vanhukset vs. nuoret. Suurten ikäluokkien eläköityessä vanhukset ohittavat nuoret poliittisella agendalla. Myös kun erityispalvelut kapeutuvat, menetetään synergiaetuja. Ikäluokkien pieneneminen saattaa tuottaa kilpailua myös toiminnan järjestäjien välille – kuka saa asiakkaat haaviinsa? Tässä työssä palvelujen tuotteistaminen ja myyntityö korostuvat. Erityisesti järjestöpuolella vanhusväestön aktiivisuus nähdään myös mahdollisuutena: aktiiviseniorit voivat toimia vapaaehtoistyöntekijöinä ja vanhukset voivat tulla mukaan nuorisotyöhön.

Väestön ikääntymisestä puhuttaessa mainittiin myös nuorisotyöntekijöiden ammattikunnan ikääntyminen ja eläköityminen, joka toisaalta tarjoaa uusia työmahdollisuuksia nuorille.

△ Kunta- ja palvelurakenteen muutos

Erityisesti kuntapuolella kunta- ja palvelurakenteen muutosta pidetään suurena haasteena nuorisotyön organisoitumiselle ja resursoinnille. Suurissa kaupungeissa (ns. veturikunnissa) seutuyhteistyöllä ei vielä ole kovin merkittävää roolia palvelujen organisoinnissa. Kuntaliitosten vaikutukset voivat olla erityisesti haja-asutusalueiden nuorisotyölle uhka, sillä palvelurakenteen uudistustyössä palveluja keskitetään taajamiin. Kuntien koon kasvaessa välimatkojen merkitys kasvaa. Esimerkiksi etätyöskentely lisääntyy, ja siihen tarvitaan uudenlaista osaamista. Toisaalta seutukunnallinen yhteistyö ja verkostoituminen nähdään mahdollisuutena ja myös haja-asutusalueiden tarpeet entistä paremmin huomioivana toimintamallina. Kun tulevaisuudessa palvelut järjestetään keskitetysti ja niitä hallinnoidaan suuremmissa yksiköissä (esim. isäntäkuntamalli, tilaajaorganisaatiomallit), se voi nuorisotyön kannalta olla myös hyvä asia: asiantuntemus keskittyy ja tätä kautta lisääntyy ja vahvistuu.

Yksityisellä puolella kuntien yhteistyö ja palvelurakenteen uudistus nähdään suurena mahdollisuutena. Palvelujen ulkoistaminen ja kilpailutus tarjoaa alan yrityksille uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Kuntien yhdistäminen ja yhteistyö asettaa myös järjestöjen organisoitumiselle haasteita: pitäisikö järjestöjen seurata perässä ja muuttaa organisaatioitaan kuntien tavoin (avustukset jne.). Järjestöjen näkökulmasta keskitetty tilaaja-tuottajamalli voi olla myös uhka, sillä tilaajat usein pyrkivät määrittämään, mitä järjestö tekee.

△ **Asiakaslähtöisyys ja kaupallistuminen**

Eri selvityksissä on arveltu, että nykyinen asiakaslähtöisyyden ja kaupallisuuden korostuminen heijastuu siten, että nuoris- ja vapaa-aikatyönkin lähtökohtina ovat kansalaisten tarpeet ja valinnan vapaus. Kehityksen on nähty johtavan kulutuksen yksilöllistymiseen sekä kilpailuun vapaa-ajanpalveluiden tarjoajien kesken. Tässä kysymyksessä näkökulmat eri toimijoiden välillä vaihtelivat sen verran, että on perusteltua tarkastella aihetta erikseen niin kuntien, järjestöjen kuin yritystenkin näkökulmasta.

– *Kunnat*

Julkisen puolen työntekijät arvelivat, että heidän ei tarvitse kilpailla; tekemistä riittää kaikille. Nuorisotyön peruslähtökohta on kasvatuksessa ja kohtaamisessa, joten nuorisotyölle jää oma tehtävänsä kilpailutilanteessakin. Useat vastaajat jäivät kuitenkin pohtimaan, pitäisikö myös julkisten palveluiden tuottajien kilpailla.

Toisaalta kuntien täytyy myös tuntea markkinavoimat ja elää ajan hermolla. Vaatimukset palvelujen tuottamisesta kasvavat myös nuorisotyössä, ja ihmisten tarve saada palvelut nopeasti ja itselle sopivina lisääntyy. Kilpailu kovenee, ja rahalle vaaditaan vastinetta. Joissakin kunnissa oltiin sitä mieltä, että myös kunnallisen nuorisotyön tulisi olla mukana kilpailussa. Tässä tilanteessa tuotteistaminen ja myyntityö korostuvat, ja tulevaisuudessa markkinointityöstä tulee osa perustyötä. Kuntapuolellakaan resurssien saanti ei ole automaattista, vaan on liikuttava markkinoiden, sponsorien ja rahoittajien muodostamassa monimutkaisessa toimintaympäristössä. Työntekijät ovat tulevaisuudessa bisneksen tekijöitä, joten liiketoiminta- ja johtamisosaamista tarvitaan. Palveluja on osattava myydä. *”Pitää olla entistä enemmän tietoa siitä, mitä ympärillä tapahtuu: mitä yritysten ja yhdistysten palveluja alueella on tarjolla? Mikä osa kuuluu kunnan hoitaa?”* Toiminnot ja palvelut kilpailevat vetovoimaisuudesta. Kunnallinen nuorisotyö tulee entistä enemmän toimimaan asiantuntijaroolissa, erilaisissa projekteissa ja kohdennetussa nuorisotyössä.

Leiri- ja iltapäivätoiminta näyttävät olevan kilpailtuja aloja. Kunnissakin on huomattu, että yhdistykset markkinoivat leirejään paremmin.

– *Järjestöt*

Kaupallistuminen pelottaa joitakin järjestöjä. Sen myötä ihmisillä on yhä enemmän valinnan mahdollisuuksia. Markkinoiden moninaisuus vielä lisää järjestöjen epävarmuutta. Nuorilla on entistä enemmän rahaa, jolle he kuluttajina odottavat saavansa vastinetta. *”Voisiko koulutuksessa lisätä yrittäjäkasvatusta, erityisesti yrittämisen etiikkaa?”* Kuntien os-topalvelutoiminta pakottaa järjestöt tuotteistamaan palveluja. Toisaalta saattaa syntyä yritystoimintaa, joka ei kuitenkaan välttämättä ole liiketaloudellisesti kannattavaa (Vantaan esimerkki Iltapäiväkerho Oy).

Järjestöissä tiedetään, että yhteisölliselle toiminnalle on edelleen tarvetta ja että järjestöihin liittymisen motiivi on tulevaisuudessakin olemassa. Kilpailu vapaa-ajan palveluista kiris-

tyy koko ajan, ja järjestöt ovat kilpailussa mukana. Kysyntään vastaaminen ja palveluiden räätelöinti lisääntyvät jatkuvasti. Palvelujen on oltava hyvin edullisia. Järjestöjen osalta kaupallistuminen saattaa johtaa organisoitumisen tapojen muuttumiseen. Suurissa kaupungeissa joitakin järjestöjen palveluita ollaan kilpailutilanteen vuoksi siirtämässä osakeyhtiömuotoiseen toimintaan, jotta järjestö voisi jatkaa julkisen tuen ja esimerkiksi Raha-automaattiyhdistyksen tuen nauttimista ja toisaalta osallistua täysin rinnoin kaupalliseen toimintaan.

– *Yritykset*

Laadukkaat ja yksilölliset palvelut ovat yritysten elinehto, samoin joustavuus. Hinnan ja laadun suhde on tärkeä. Asiakkaan on saatava toiminnasta lisäarvoa, laatua, joka esimerkiksi lastensuojelussa tarkoittaa yksilöllistä kohtaamista ja oikeita toimenpiteitä. Ohjaajilta ja työntekijöiltä vaaditaan markkinahenkisyyttä. Jotkut vastaajat näkivät vahvan tarpeen sosiaaliselle välimallille (rajoitetun voiton yrittäjäyys). Yritysten työntekijäpuolella oli nähtävissä myös jonkinlaista kapinaa kaupallistumista vastaan, ja kaupallistumista pidettiin jopa syvällisen, henkilökohtaisen työn esteenä. Nuoria koskevia päätöksiä saatetaan tehdä taloudellisista raameista käsin, ei asiakaslähtöisesti.

Δ **Kansainvälistyminen**

– *Kansainvälistyminen omassa työssä*

Vastaajien mukaan globalisaatio ja EU tulevat vaikuttamaan laajasti koko yhteiskunnan kehitykseen, lakeihin, kilpailuun, markkinoihin jne. Yhteiskunnasta tulee monimutkaisempi, vaikeammin hallittava. Tiedon määrä lisääntyy, ja EU:n elinikäisen oppimisen strategiat vaikuttavat. EU-rahoitus suuntaa toiminnan painopisteitä. Direktiivit, lait ja kilpailutus vaikuttavat myös perustoimintaan. Haastateltavien mukaan työntekijöiden on tunnettava nämä perusteet.

Kansainvälisestä toiminnasta on tullut myös itseisarvo, johon erityisesti lukuisat hankkeet ajavat. *”Olisi keskityttävä kansainvälistymisen tuomiin mahdollisuuksiin ja rakennettava sisältöä monikulttuurisuustyöhön. Pohjoismailla on paljon annettavaa muille maille nuorisotyöstä, varsinkin osallisuudesta.”*

Ohjaajilla pitäisi olla tulevaisuudessa enemmän keinoja ja taitoa ohjata nuoria suvaitsevaisuuteen. Resurssit määrittävät toimintaa: esimerkiksi julkisella puolella ei välttämättä ole mahdollista järjestää jokaiselle omannäköistä toimintaa. Nuoris- ja vapaa-ajanohjaajien pitää olla aallonharjalla uusien tuulten puhaltaessa. Työntekijöiden perehtyminen eri kulttuureihin ja uskontoihin ja niiden kasvatus- ja perhearvoihin tulee entistä tärkeämmäksi. Kansainvälistymisen arvellaan myös lisäävän tulkkipalvelujen tarvetta.

– *Muuttoliike, maahanmuuttajat ja monessa kulttuurissa eläneet*

Maahanmuuttajat ovat ja tulevat olemaan iso osa asiakaskuntaa. Tämä näkyy etenkin pääkaupunkiseudulla, mutta myös muualla maassa. Maahanmuuttajatyön ja monikulttuurisen nuorisotyön tarve lisääntyy. Maahanmuuttajia tulee yhä enemmän asiakkaita, mutta myös työhön: eri kulttuuripiirejä edustavia työntekijöitä tulee kouluttaa nuorisotyöntekijöiksi.

Mikäli maahanmuuttajien kotouttaminen ei onnistu kunnolla, niin sosiaaliset ongelmat heidän keskuudessaan kasvavat, mikä aiheuttaa usein lastensuojelullisia toimenpiteitä. Jos

maahanmuuttajien lapsia tullaan entistä enemmän ottamaan huostaan ja sijoittamaan perheen ulkopuolisiin hoitopaikkoihin, on hoitopaikkojen oltava siihen valmiita. Tarvitaan kielitaitoisia työntekijöitä sekä monikulttuurista tietotaitoa.

Järjestöpuolella (SPR) pyritään siihen, että ei ole varsinaisesti erikseen monikulttuurista työtä vaan kaikki toiminta on kaikille avointa. Ei siis positiivista syrjintää vaan matalan kynnyksen osallisuutta.

– *Monen kulttuurin välinen vuorovaikutus*

Vastaajien mukaan jatkossa ei enää riitä, että opetellaan kulttuurien välistä vuorovaikutusta. Työntekijöillä pitää olla keinot, joilla integroida maahanmuuttajat yhteiskuntaan. Toisiin uskontoihin ja kulttuureihin tutustumiseen tulee osata varautua ennakolta. Tietoa ja taitoa kohdata erilaisista kulttuureista ja uskontokunnista tulevia nuoria ja perheitä on lisättävä voimakkaasti. Työskentely nuorten arvojen sekä perheiden arvojen kanssa korostuu.

Myös suomalaiset nuoret liikkuvat koko ajan enemmän ulkomailla ja kansainvälistyvät. Nuorisotyön tulisi osata välittää nuorille tietoa kansainvälistymisestä ja sen mahdollisuuksista, kuten erilaisista vaihto-ohjelmista. Myös erilaisten työkulttuurien yhteensovittaminen tulee eteen, kun työyhteisöihin tulee maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä. Nuorten vanhempiakin pitäisi pystyä valistamaan nuorisokulttuureista – tämä voisi olla nuoriso-ohjaajien osaamista. Jotkut vastaajat toivat esiin, että kulttuurien välinen vuorovaikutus ei aina liity kansainvälistymiseen: Suomessa on oma etninen vähemmistönsä, romanit, ja suvaitsevaisuuskasvatus kytkeytyy myös mm. kehitysvammaisten kanssa tehtävään työhön.

– *Nuoriso- ja vapaa-aikatyön tarjonta muilla kielillä*

Haastateltavat pohtivat kielitaitovaatimuksia sekä kotoutumisen että kohtaamisen näkökulmista. ”*Ihmiselle pitää olla tarjolla palveluita omalla kielellä, mutta pyrkimyksenä tulee olla suomen kielen oppiminen.*” Vastaajien mukaan erikielinen nuorisotyö voi olla tulevaisuudessa tarpeen erityisesti juuri maahan muuttaneiden keskuudessa. Muuten heitä voi olla vaikea saada nuorisotyön piiriin. Itäisessä Suomessa tarvittaisiin venäjän kielen taitajia, ja suurissa kaupungeissa englannin kielen osaaminen on varsin tarpeellista.

△ Teknologian kehitys

– *Kasvokkain tapahtuva työ edelleen ytimenä*

Useiden vastaajien mukaan perustyö ei tule muuttamaan; työtä tehdään edelleen kasvokkain. Nuorisotyön tehtävänä voi olla saada nuoret pois koneiden ääreltä, luontoon ja liikkumaan. Nuorisotyö voi tarjota vaihtoehdon bittimaailmalle. Ryhmätoiminta, sosiaaluminen ja ihmisten välinen vuorovaikutus on perinteisen nuorisotyön vahvuus.

– *Tieto- ja kommunikaatiotekniikka (tietokoneet, langattomat verkot)*

Työntekijällä pitää olla tietotekniikan perusosaaminen, ja tietotekniikan hallinta on työllistymisen edellytys. Tekninen kehitys vaatii työntekijöiltä jatkuvaa uuden oppimista. Kehitys myös muuttaa työtapoja, ja dokumentoinnin merkitys korostuu. Uudet yhteydenpidon välineet, kuten videoneuvottelut, tuovat lisää mahdollisuuksia esimerkiksi verkostoitumiseen. Nuorisotiedotuksen merkitys kunnallisessa nuorisotyössä kasvaa (myös uusi nuorisolaki). Teknologia tarjoaa uusia kanavia, joita pitkin voi saada asioista tietoa suoraan nuorilta, kysymällä heiltä itseltään. Tällainen kanava on esimerkiksi internet. Tekniikan myötä erilaiset rekisterit ja niihin liittyvät kytkennät lisääntyvät, joten työntekijöiden on

hallittava tietosuojakysymykset. Tulevaisuudessa korostuu perustietojen lisäksi tietokantaosaaminen: erilaisten rekistereiden ja tietopankkien ymmärtäminen ja niiden hallinta.

– *Palveluiden teknistymisen mahdollisuudet ja uhat*

Teknologia voi syrjäyttää nuoria kahdella vastakkaisella tavalla: Jos nuoren elämässä ei ole mitään muuta kuin koneiden maailma, hän syrjäytyy. Jos taas nuorella ei ole varaa uuteen teknologiaan, hän voi syrjäytyä muusta yhteiskunnan kehityksestä. Tietoverkoissa on myös vaarallista ja sopimatonta aineistoa, ja nettiturvallisuus on entistä suurempi riski. Peliriippuvuuksien määrä on verkon myötä kasvanut. Asiakkaan tietoturva- ja -suoja-asioista tullaan olemaan entistä tarkempia. Lasten internetin käyttöä tulee valvoa. Nuorisotyössä tulee korostumaan kasvattaminen kriittisyyteen erilaista informaatiota kohtaan. Vastuukysymysten selvittäminen on tärkeää: onko vastuussa palveluntuottaja, asiakas, asiakkaan vanhempi vai kenties joku muu?

– *Miten päästä osalliseksi uusista verkoissa toimivista yhteisöistä?*

Internet voi synnyttää uusia tarpeita, esimerkiksi verkkonuriso-ohjaajan tarpeen. Virtuaalinurisosaloiden määrä lisääntyy. Nuriso- ja vapaa-aikatyöhön syntyy uusia työmuotoja tekniikan kehittyessä, esimerkiksi chatin välityksellä tehtävä nuorisotyö, peliyhteisöt jne. Työntekijöiden on tunnettava netissä olevat keskustelukanavat ja muut foorumit. Verkkoyhteisöt antavat myös mahdollisuuden rekrytoida nuoria.

Δ Verkostoituminen

– *Yhteistyön tarve ja eri toimijat*

Verkostoyhteistyön tarve tulee lisääntymään tulevaisuudessa. Tosin kahdenkymmenen vuoden päästä voi olla hyvinkin erilaisia organisoitumistapoja, kun nykyiset sektorit sekoittuvat toisiinsa. Tulevaisuudessa nurisoasiainkeskukset organisoidaan alueille, joiden väestöpohja on 20 000–30 000 asukasta. Järjestöjen toiminnassa verkostot ovat elinehto. Suurissa kaupungeissa kaupunginosatyön ja siten alueellisen toiminnan jalkautuminen vahvistuu.

Rajat esimerkiksi sosiaalitoimen, koulutoimen ja nuorisotyön välillä hälventyvät: toimijat eivät enää tee yhteistyötä vaan he tekevät samaa työtä. Eri kasvatusalan ammattilaisten voimien liittäminen yhteen luo parhaat onnistumisen edellytykset työlle: kenenkään ei tarvitse hallita kaikkea.

Tulevaisuudessa on tärkeää luoda yhteisiä pelisääntöjä huolimatta erilaisesta lainsäädännöstä. Yhteistyö perustuu luottamukseen ja yhteisiin tavoitteisiin. ”Yhteistyösopimukset lisääntyvät, tällä alalla perinteisesti nuorisotyö on ollut antaja, ollaan aina oltu tukemassa toisten toimintaa.” Yhteistyössä tullaan selkeästi sopimaan yhteistyön sisällöistä. Laatuun kiinnitetään entistä enemmän huomiota, ja tavoitteet ja merkitykset ovat selkeitä. Nuorisotyöntekijöiden tulee tuntea muiden toimijoiden työtä ja toimintatapoja sekä oppia tuntemaan yhteistyössä piilevä voima. Nuorisotyön arvostusta tulee lisätä, jotta se on moniammatillisessa yhteistyössä samanarvoisessa asemassa sosiaali- ja opetustoimen kanssa. Verkostoissa riippumattomuus ja puolueettomuus on säilytettävä. Vastaajat kommentoivat myös salassapitosäännöksiä ja niiden aiheuttamia esteitä.

– *Verkostoitumisen hyödyt*

Verkostoituminen edistää resurssien parempaa hyötykäyttöä. Verkostoitumisen avulla voidaan kohdentaa väheneviä resursseja tasaisemmin. Tämä vaatii asenteen muutosta.

Verkostot ovat muutakin kuin taloudellisia mahdollistajia: niissä tapahtuu oppimista, jaetaan tietoa ja vaikutetaan asioihin. Olennaista verkostoitumisessa ovat verkostoissa toimivat ihmiset, sillä heidän toimintansa ratkaisee verkostoista saatavan hyödyn sekä uusien ideoiden ja ratkaisujen monipuolisuuden. Kumppanuuksien kautta saadaan käyttöön erilaista osaamista ja ammattitaitoa, erilaista näkökulmaa. Haastateltavat toivat esiin, että verkostoissa paikallisten identiteettien merkitys on merkityksellistä. Paikallisen identiteetin pitää säilyä ja se pitää ottaa huomioon. Monissa kunnissa on vankka oma historia ja oma toimintakulttuuri – positiivinen identiteetti saa paikalliset tuntemaan ylpeyttä kotikunnastaan.

– ***Haastatteluissa mainittuja yhteistyön teema-alueita***

- Alueellinen markkinointi
- Tiedotus- ja pajatoiminta
- Kouluttautuminen (keskeinen yhteistyön alue)
- Tutkimus ja koulutus
- Ohjelmapalvelut
- Yritysyhteistyö
- Nettyhteistyö

– ***Erilaiset verkostot***

- Kasvavien kuntien sisään rakentuvat alueelliset verkostot
- Moniammatilliset asiakastyön verkostot
- Lähialueverkostot
- Maakunnalliset verkostot
- Valtakunnalliset verkostot
- Työntekijöiden (pienien organisaatioiden) keskinäiset tukiverkostot

△ Mediakulttuuri

– ***Median merkitys ja rooli nuorisotyössä***

Media nähdään yhteiskunnallisen toiminnan ja tasa-arvon edistäjänä, joka synnyttää keskustelua eri asioista. Tulevaisuudessa sisäinen ja ulkoinen viestintä korostuvat, ja toimijoiden pitää tietää mitä sanoa. Markkinointi tulee jatkossa painottumaan sähköiseen mediaan. Vastaajien mukaan markkinoinnin osaamista ja taloudellisia resursseja tulee lisätä huomattavasti. Toimittajat eivät kiinnostu niin sanotusta perushyvästä ja arjen onnistumisista, ja skandaalit ja kohu-uutiset taas vääristävät arjen todellisuutta.

Järjestöjen olemassa olon kannalta mediassa näkyminen on tärkeää, mutta käytännössä näkyvillä pysyminen on hyvin vaikeaa. Oma lehti voi luoda järjestölle positiivista identiteettiä.

Mediakulttuuri voi näkyä myös siten, että asiakkaan tai esimerkiksi entisen työntekijän valitukset saavat negatiivista julkisuutta lehdistössä tai muussa mediassa. Millä tavoin työntekijät ja organisaatio voisivat suojautua tältä julkisuudelta?

– ***Mediakriittisyys vs. kontrolli***

Tulevaisuudessa avainasemassa ovat medialukutaito ja -kriittisyys, eivät kieltäminen tai kontrollointi. Mediakasvatusta tulee lisätä, sillä netissä on monenlaisia riskejä, esimerkiksi huumekauppaa. Tietotaitoa puuttuu erityisesti vanhoilta työntekijöiltä. Tiedon hakemiseen ja omaksumiseen kannustetaan, mutta on muistettava myös kasvatuksellinen kyseenalaistaminen ja rajoittaminen. Suojautuminen vaatii arvokasvatusta ja vahvoja ratkaisuja ja

myös tekniikan käyttöön opastamista. Vuorovaikutus on tämänkin asian tärkein perusta. *”Tieto ääri-ilmiöistä saattaa tuottaa ääri-ilmiöitä (esim. kirkkojen poltot), myös aatteellista samaistumista, hyvässä ja pahassa. Voiko tätä kontrolloida?”* *”Nuorten omat sivut voivat olla asiattomia, niitä on kontrolloitava.”* *”Kriittisyyden tarve on suuri, on seulottava oikea väärästä, tähän tarvitaan osaamista. On luotettava myös nuorten omaan kriittisyyteen ja kasvatettava sitä koko ajan. Ohjatussa toiminnassa mediaan nähden voi mokata turvallisesti.”*

– **Haasteet ja mahdollisuudet**

Trendeistä selvillä oleminen on nuorisotyöntekijöille jatkuva iso haaste. Media mahdollistaa monia asioita, muun muassa monikulttuuriset kohtaamiset. Nuorisotoimen tiedotus suuntautuu nettiin. Www-sivut ovat hyvä tiedotuskanava, ja koulutukset voivat osittain siirtyä verkkoon.

Verkkopalvelujen käyttämiseen tarvitaan tietoa. Sähköiset palvelut ja omat verkkosivut pakottavat tuotteistamaan omia palveluita. Lastensuojelussa (ja nuorisotyössä) tehdään työtä sen porukan kanssa, joka on kaikkein eniten alttiina mediakulttuurin vaikutukselle. Tämän keskellä kasvattaminen vaatii vahvaa arvopohjaa. Nettiturvallisuuteen liittyy myös tietojen salassa pitäminen.

– **Nuorisotyöntekijän rooli osana mediaa ja sen osallisena**

Nuorisotyöntekijän rooliin kuuluu neuvoa ja opastaa kasvattajia. Tulevaisuudessa voisi olla erityisiä nuorisoalan mediaihmisiä. *”Nettivahti – olisiko tässä uusi ammattinimike?”* Nuorisotyöntekijän tehtävä on olla kouluttajana, valistajana ja välittävänä aikuisena. Nuorisotiedotuksella on oma merkittävä, kasvattava roolinsa median tuottamisessa ja mediakulttuurissa. Työntekijällä on oltava välineet ja keinot, joilla kohdata ajan haasteet ja ottaa median ominaispiirteet puheeksi nuorten kanssa.

Δ **Työn ja vapaa-ajan yhteensovittamisen haaste**

– **Työ- ja vapaa-aika nuorisotyöntekijöiden työssä**

”Työ on ilta- ja viikonlopputyötä, töitä tehdään silloin, kun muut ovat vapaalla.” Joidenkin vastaajien mukaan raja vapaa-ajan ja työn välillä häviää koko ajan, ja toiset taas arvioivat, että raja on hyvin selkeä ja selkiytyy koko ajan lisää. Monet esimerkiksi mieluusti asuvat eri paikkakunnalla kuin missä tekevät töitä. Avainasemaan nousevat oma jaksaminen, ammatti-identiteetti, työsuojelu ja työhyvinvointi.

Esimerkkejä työn rajojen muuttumisesta oli haastatteluaineistossa useita: *”Koulupäivän eheyttäminen tuo muutoksia toimintaan, ohjaamisen tarve ja muodot muuttuvat.”* *”Perhekotityössä rajat hämärtyvät erityisesti, se kuuluu toiminnan luonteeseen. Tämän tiedostaminen on tärkeää, ja on kehitettävä systeemejä, jotka auttavat erottamaan työn ja vapaa-ajan.”* *”Pienessä kunnassa rajan vetäminen on vaikeaa, nuorisotyöntekijä on moniosajana monessa mukana. Verkostot työskentelevät päiväaikaan, nuorten kanssa pitäisi olla iltaisin.”* *”Järjestötoiminnassa harrastuksesta voi tulla oma työ.”*

– **Työ ja vapaa-aika, perhe-elämä**

Vanhempien työn muuttuessa joustavammaksi vanhemmat voivat olla enemmän läsnä lasten elämässä. Vanhemmuus ei tule heikentymään vaan päinvastoin, uusi trendi on nousemassa. Vanhemmuus ohenee, ja työ määrittelee perheiden elämää yhä enemmän. Nuorisotyö on mukana kehityksessä esimerkiksi järjestämällä iltapäivätoimintaa, joka

osaltaan mahdollistaa vanhempien työssäkäyntiä ja siten tukee huolestuttavaa yhteiskunnallista kehitystä.

Tulee kehittää järjestelmiä, joilla sukupolvien syrjäytymisketju saadaan katkaistua. Nykyisin avuttomuus ja huono-osaisuus voi kulkea jo toisessa ja kolmannessa polvessa. Perhekeskeisyyttä ei arvosteta, vain työn kautta menestymistä. Aika suosii lyhytkestoisuutta ja -jänteisyyttä, mikä tuo nuorisotyöhönkin projektimaisuutta. Ihmisten lisääntynyt vapaa-aika näkyy etenkin kaupallisten vapaa-ajan toiminnan järjestäjien asiakasvirroissa. Itse maksavia, fyysiseen ja psyykkiseen kuntoonsa panostavia asiakkaita on tullut eniten lisää. Viihtyminen on nousemassa arvoonsa. Kodin kanssa tehtävä yhteistyö korostuu, ja tilanteisiin puuttuminen ja ennaltaehkäisy on erittäin tärkeää. Nuorisotyöstä puhuttaessa ei voi unohtaa perhetyötä.

– Kaupallistuminen ja tasa-arvokysymykset (rahaa / ei rahaa)?

Vapaa-ajan palvelut lisääntyvät ja kaupallistuvat. Niitä tarvitaan, mutta hyvä arki ei tarvitse kaupallistumista ja ylen määrin rahaa. Kaupallistumisen vaarana on luokkajako: tuleeko vallalle käsitys, että nuorisotyö olisi pelkästään b-luokan kansalaisten palvelu? Yhteiskunnan tulee taata peruspalvelujen vapaa ja tasa-arvoinen saanti. Toisaalta tulee pohtia, mitkä ovat peruspalveluja?

△ Nuoruus tulevaisuudessa

– Tyttöjen ja poikien sukupuoli-identiteetin tukeminen

Nuorten identiteettiä muokkaavat entistä enemmän perheen ulkopuoliset tekijät, kuten media, erilaiset vertaisryhmät ja tietoverkkojen luomat mahdollisuudet. Identiteettityöhön liittyvinä haasteina haastateltavat mainitsivat erilaiset idolit, syömishäiriöt, sukupuoli-identiteetin ohentuminen (metroseksuaalit, poikkeava seksuaalisuus normaalia, entinen normaali tylsää) ja yhä nuorempien tyttöjen kasvava yliseksuaalisuus.

”Nyt on uskallusta perustaa tyttö- ja poikaryhmiä, ennen tasa-arvoajatus kahlitsi, intressit ovat kuitenkin nuorilla usein eriäviä.” *”Homo-lesboparit ym. kehitys vaatii nuorisotyöntekijältä osaamista suhtautumisessa, osaamisessa kohdata näitä asioita.”* *”Kehitysvammatyössä asiakkailla seksuaali-identiteetti saattaa olla aivan hukassa, vaatii osaamista.”*

Nuorisotyöntekijän työssä persoona ja työtavat ovat tärkeämpiä kuin sukupuoli.

– Ammattikunnan sisäinen sukupuolijako

Monet haastateltavat pohtivat työntekijöiden keskinäistä sukupuolijakoa: *”Kehitysvammatyö – ala naisvaltainen, tarvitaan miehen malleja.”* *”Ala naisvaltainen, miehiä tarvitaan.”* *”Haasteena miten saada alalle lisää miehiä (järjestö).”*

– Syrjäytymiskehitys ja siihen liittyvät haasteet

Haastateltavat arvelivat, että syrjäytyminen lisääntyy ja arvot kovenevat, yhteiskunta kovenee ja pahoinvointi kasvaa. Nuorten tarve kohdata luotettavaa aikuista ei muutu miksikään. Päihdeasiat korostuvat, ja niistä pitää olla tarjolla entistä enemmän tietoa. Huumeusaineiden viihdekäyttö lisääntyy. Myös muut riippuvuudet, kuten peli- ja seksiriippuvuus, lisääntyvät. Syrjäytyjät ovat moniongelmaisia, ja usein syrjäytyminen on periytynyt edellisiltä sukupolvilta. Huumevauvat ovat tulevaisuuden asiakkaita. Palvelut ovat polarisoitumassa: julkiset palvelut kohdentuvat syrjäytyneille, varakkaat hakevat palvelunsa rahalla.

– *Nuorisokulttuurien atomisoituminen ja tarpeiden erilaistuminen*

Jotkut haastateltavat arvelivat, että on tarvetta uusille nuorisokäsitteille: voitaisiin puhua varhaisnuorista, nuorista ja nuorista aikuisista. Fyysinen aikuisuus näyttää tulevan entistä varhaisemmin, mutta henkisesti nuoret eivät kypsy samaa vauhtia. Yläkouluikäiset ja erityisesti seitsemäsluokkalaiset ovat tällä hetkellä kasvatuksellisesti voimakkaan tuen tarpeessa. Suuria ongelmia voi esiintyä jo alakouluiässä. Tulevaisuudessa viides- ja kuudesluokkalaiset ovat keskeisin kasvatustyön kohde. Lapsuutta tulee pidentää, sillä leikki loppuu nyt liian aikaisin ja nuorista tulee aikuisia liian varhain.

Ympäristökehitys luo lisää tarpeita osata toimia luonnossa. Nuoret hakevat toimintaa, johon ei tarvitse sitoutua. Poliittiset puolueet ovat menettäneet merkitystään. Nuorten tarpeet tulevat olemaan yksilöllisempiä, he kaipaavat entistä enemmän henkilökohtaista kohtaamista. Sosiaaliset tarpeet korostuvat ja henkistyvät. Kulutus ei kasva, vaan toisenlaiset arvot tulevat tärkeiksi. Kommunikointi teknistyy, mikä vaikuttaa sosiaalistumiskehitykseen.

– *Nuorten ja aikuisten osallisuus*

Nuorten osallisuus käsitteenä tuntuu olevan merkityksellinen lähinnä kunnallisessa nuorisotyössä. Järjestöissä toiminnan demokraattinen peruslähtökohta on itseäänselvyys, ja nuorten vaikuttaminen päätöksentekoon on varmistettu rakenteellisesti. Yksityisten yritysten edustajien haastatteluissa aihe pääosin sivuutetaan. Yritykset toimivat palveluntuottajina, ja nuoret ovat asiakkaita. Kunnallisessa nuorisotyössä osallisuus on varmistettu lain voimalla, sitä toteutetaan, ja monen vastaajan mielestä se on yksi tärkeimmistä painopistealueista tämän hetken työssä. Puoluepolitiikkaan osallistuminen tulee edelleen vähenemään, ja tulee etsiä muita kuulemismenetelmiä, joita ovat esimerkiksi nettikyselyt ja asukasillat. Erilaiset osallistamiskanavat (kuten Nuorten Parlamentit) tulevat mahdollisesti herättämään kiinnostusta kansalaisvaikuttamiseen. Erityisesti kaupungeissa nuoret eivät sitoudu pitkäkestoiseen ryhmätoimintaan, vaan he haluavat tehdä lyhyitä projekteja ja vaikuttaa sitä kautta.

△ **Arvojen ja kulttuurin muuttuminen**

– *Arvot muutoksessa: uusyhteisöllisyys vai yksilöllisyys?*

Arvojen rakentuminen on pitkä, vuosia kestävä prosessi, johon liittyy kasvatuksellisuus. Arvot muuttuvat, ja nuorisotyön pitää muuttua niiden mukana. Samalla nuorisotyön pitäisi olla myös mukana muuttamassa arvoja. Tulevaisuudessa irrallisuus ja turvattomuus lisääntyvät, kun yhteiskunta karsii hyvinvointiyhteiskunnan turvaverkkoja. Haastateltavat arvelivat, että kärsijöinä tulevat olemaan vanhukset ja nuoret. Nuorten alakulttuurit lisääntyvät arvojen pirstaloituessa. Turvattomuus lisääntyy, ja nuorille on tarjottava turvallisuuksia paikkoja, joissa saa olla oma itsensä. Eettisyyden ja ekologisuuden merkitys kasvaa. Rasismiin suhtautuminen voi olla työntekijöille haaste. Nuorisotyössä painottuvat kriittisyyteen kasvattaminen, yksilöllisyyden vaatimissa taidossa harjaannuttaminen ja erilaisten yhteisöjen synnyttäminen ja tukeminen.

Työtä pitäisi tehdä niiden ehdoilla, jotka ovat putoamassa kuvioista. Ahdistus, stressi ja elämän rikkonaisuus pudottaa nuoria opiskelusta ja työelämästä ja siten koko elämästä. Monien vastaajien mielestä teknologian vastapainona ovat tärkeitä luontoelämykset, kestävä kehitys ja ekologisuus. Järjestöille arvopohja luo pysyvyyttä, vaikka kaikki ympärillä muuttuu, sillä arvot ovat niiden toiminnan perusta. Tieto (tiede), taito (taide, esteettisyys) ja etiikka ovat olleet arvojen pohjana jo antiikin ajoista lähtien. Islaminuskon nousu tuo

uudenlaisia arvoja ja asenteita yhteiskuntaan. Media luo turvattomuutta. Perhemallien muuttuessa ohjaajat voivat saada sijaisvanhemman roolin, ja kasvatusvastuu ammatti- maistuu. Onko tukiaikuisena oleminen tulevaisuuden ammatti? Vastaajat arvelivat, että perhetyö tulee lisääntymään.

– *Sitoutuminen*

Haastateltavat sanoivat sitoutumisesta samaa, mitä moni tutkijakin on kertonut. Ihmisten yleensä ja nuorten erityisesti tapa sitoutua muuttuu. Nuoret sitoutuvat yksittäisiin toimiin lyhytkestoisesti, mutta usein he sitoutuvat samaan aikaan moniin eri asioihin. Yhden toiminnan puitteissa nuoren toiminta voi näyttää lyhytjänteiseltä, mutta nuoren itsensä näkökulmasta monipuoliselta ja jälkeensä jopa johdonmukaiselta elämänuran luomiselta.

Haastateltujen mukaan nuoret eivät kiinnity perinteisiin ismeihin, tulevaisuudessa eivät ehkä myöskään järjestöihin. Tämä asettaa haasteen nuorisotyölle: jos järjestöt hiipuvat, mitä tarjotaan tilalle? Nuoret eivät halua toimia yhdistystoiminnassa, joten on luotava sellaiset tukemisen tavat, jotka mahdollistavat myös spontaanimpaa toimintaa. Haastateltavien mukaan lyhytkestoiset projektit, kuten tempausten ja tapahtumien järjestäminen, on vahvistunut ja yhä yleisempää erityisesti suurissa kaupungeissa. Helsingin kaupungin nuorisotyön Parempi viikonloppu -hankkeessa (Juote & al. 2006) on dokumentoituja esimerkkejä nuorten itsensä projektinomaisesti luomista ja toteuttamista toiminnoista. Joidenkin mielestä vapaaehtoistoimintaan osallistuminen vähenee eikä toimintaan sitouduta. Toisaalta monessa vastauksessa korostetaan yhteisöllisyyden nousua ja sen merkityksen kasvua ääriyksilöllisyyden vastapainona.

– *Globalisaatio*

Globalisaatio lisää nuoria koskevan tiedon ja ilmiöiden määrää. Nuorisotyön tehtävänä on auttaa nuoria käsittelemään moninaistuvaa todellisuutta. Haastateltavien mukaan globaali vastuu ja kestävä kehitys korostuvat, ja tietoisuus omasta elinympäristöstä kasvaa. Maailma pienenee, kun kaikki mikä maailmalla tapahtuu, tiedetään heti täälläkin. Kulttuurit muuttuvat ja sekoittuvat, mutta samalla myös kansallistunne kasvaa. Nuorisotyön pitää jatkaa valitusta erilaisuuden hyväksymisestä, ja nuorisotyöntekijöiden tulee olla tietoisia erilaisten ismien ja kulttien ilmenemismuodoista ja niihin liittyvistä ajatusmalleista.

△ **Uusien työtapojen tarve**

Nuorisotyö näyttää tarvitsevan uusia työtapoja ja uudenlaista työtettä kulttuuristen ilmiöiden työstämiseen, ihmisten välisen vuorovaikutuksen ja osallisuuden vahvistamiseen sekä vaikeiden sosiaalisten ongelmien ratkaisemiseen. Eräs 4H-ohjaaja kuvasi kehitystä sanoilla ”Palstaviljelystä seikkailuun”. Samalla nuorisotyöntekijän toimintaympäristö ja sen myötä toimenkuva muuttuu. Tulevaisuuden nuorisotyöntekijät ovat myös kumppanuuden osajia. Seuraavassa on luetteloitu esimerkkejä siitä, millaisia uusia työtapoja kaitataan tai miten vanhoja toimintatapoja tulisi uudistaa.:

– *Kulttuuristen työtapojen korostuminen:*

- ekologisen toimintatavan tarkastelu
- sukupuolisensitiivisyys
- uudet kulttuuriset menetelmät?
- erilaisuuden kohtaaminen (yksilöllisyyden korostaminen)
- monikulttuurinen nuorisotyö
- kansainvälinen toiminta.

- ***Ihmisten välinen vuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden korostuminen myös uusilla foorumeilla:***
 - ihmisten välinen vuorovaikutus
 - nuorisotiedotus
 - mediakasvatus
 - verkoissa tapahtuva nuorisotyö: virtuaaliyhteisöt
 - järjestötoiminnan hiipuminen – uuden yhteisöllisyyden ja lyhytaikaisten juttujen tukeminen
 - lyhytkestoisten aktiviteettien ja projektityöskentelyn taidot
 - nuorisotalotoiminnan kehittäminen, vetovoimaisuuden säilyttäminen ja avointen ovien toiminnan kehittäminen
 - nuorten osallisuus.
- ***Erityisnuorisotyön korostuminen:***
 - traumatisoituneiden lasten kanssa toimiminen
 - lastensuojelun, päihdetyön, sosiaalityön ja maahanmuuttajatyön haasteet, erityisesti kunnallisessa nuorisotyössä syrjäytymisvaarassa oleviin keskittyminen
 - erityisliikunta, osaamista, jolla passiiviset nuoret saadaan liikkeelle
 - vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, vanhempien vastuuttaminen ja voimaannuttaminen
 - vanhempien ja lasten yhteinen toiminta
 - perhetyön lisääntyminen.
- ***Nuoriso-ohjaajan muuttuva toimenkuva:***
 - nuoriso-ohjaajan rooli: ohjaaja – valvoja – asiantuntija
 - mediaosaaminen → tekninen osaaminen
 - työpaikka telakaksi → työntekijä kentällä
 - työaika liukuvaksi
 - tiimityö
 - yksiköt suurempia ja vahvempia → osaamisen tuki
 - kokonaisuuksien, yhteisten päätösten ja periaatteellisten linjavalintojen korostuminen.
- ***Yhteistyö muiden kanssa:***
 - vanhojen kumppanuuksien vahvistaminen → järjestöjen ja kolmannen sektorin parempi hyödyntäminen
 - kumppanuustaidot (organisaatio yhteistyössä, esim. järjestö–kunta); kuuntelu, ymmärrys ja kyky tehdä yksiselitteisiä sopimuksia; ihmisten erilaisen hyötyajattelun hyväksyminen.

5.3 Nuoriso- ja vapaa-aikatyön ammatilliset haasteet

Tulevaisuushaastatteluissa syntynyt aineisto voidaan jäsentää monella tavalla. Tässä yhteydessä tarkoituksenmukainen tapa on etsiä aineistosta ammattitaitoon kohdistuvia vaatimuksia.

5.3.1 Liiketoimintaosaaminen

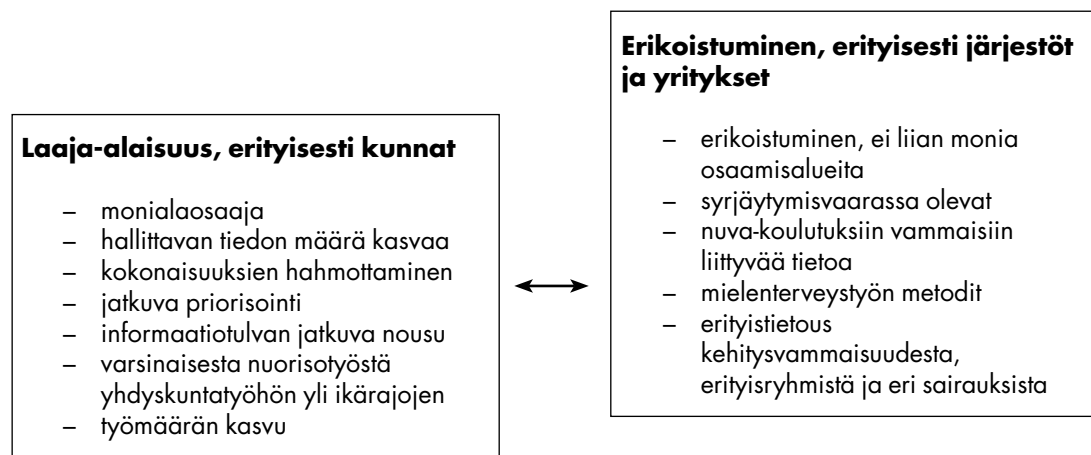
Kuntien ulkoistaessa palveluitaan yksityinen palvelutuotanto lisääntyy, ja tämä asettaa työntekijöille erilaisia osaamisvaatimuksia. Liiketoimintaan liitettävissä olevat asiat, kuten tuotteistus, taloudellisuus ja markkinointi, korostuivat myös kunta- ja järjestöpuolen vastauksissa.

Palvelujen tuotteistaminen, paketoiminen, tuli esille erityisesti yrityksissä, mutta näkyi myös kuntapuolella. Perinteisenkin toiminnan, kuten nuorisotalotoiminnan, tuotteistus on nähtävissä. Tuotteistaminen liittyy palvelujen kustannustehokkuuteen, myyntiin ja markkinointiin. Kustannustietoisuutta ja -tehoa pidettiin tärkeänä, jokaisen työntekijän tunneille tulee laskea hinta ja hyöty. Hinnan ja laadun suhteesta puhuttiin erityisesti yrityspuolella, järjestö- ja kuntapuolella tätä ei nostettu esille.

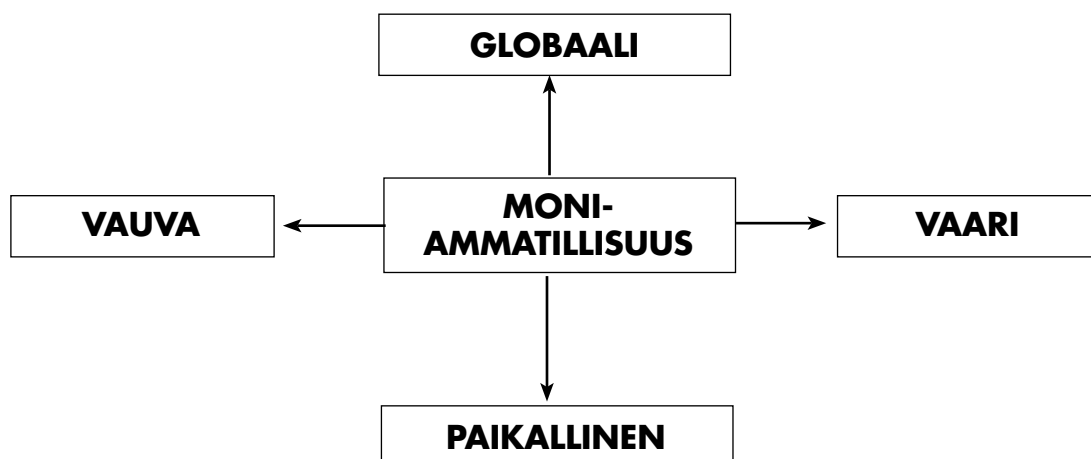
Markkinointi- ja myyntiosaaminen tuotteen ja palvelun myynnissä tulee yhä tärkeämmäksi. Asiakkaista kilpaillaan erityisesti yrityspuolella. Myös kuntien ja järjestöjen on markkinoitava omia palvelujaan. Osaamista tarvitaan myös yrityksen pyörittämisen käytännön taitoihin (kirjanpito, verotus, jne.).

5.3.2 Laaja-alaisuus vs. erikoistuminen

Vastauksissa saatiin monenlaisia kuvauksia siitä, millainen on nuorisotyön/nuorisotyöntekijän rooli tulevaisuudessa. Toisaalta oltiin sitä mieltä, että nuorisotyöntekijän tulee olla moniosaaja, toisaalta nähtiin, että tulevaisuudessa pitää erikoistua yhä kaapeammille osaamisalueille. Kuntapuolella korostettiin jonkin verran enemmän moniosaimista, ja erikoistumista painotettiin vastaavasti järjestöissä ja yrityksissä. Tämä rooliero on toki ollut jo tiedossa, mutta tulevaisuudessa se tulee entistä selvemäksi.

Laajimman näkökulman, joka moniosaimisesta esitettiin, voi kuvata seuraavasti:

5.3.3 Ohjaaminen, kohtaaminen

Hyvin monissa vastauksissa korostettiin sitä, että vaikka maailma miten ympärillä muuttuu, ihmisen kohtaaminen ja siihen liittyvä osaaminen ei muutu. Tätä kohtaamisen osaamista, ihmissuhdetaitoja, pidettiin monissa vastauksissa koko nuorisotyön ammatillisen osaamisen perustana.

Osaamisalueet:

- ohjaamisen taidot
- asiakkaiden tarpeista lähtevä ohjaajuus
- ihmissuhdetaidot
- kyky tulkita ihmisten toimintaa
- ihmisten kohtaaminen
- vuorovaikutustaidot
- kohtaamisen taidot
- asiakkaan kunnioittaminen
- sosiaaliset taidot
- eri ikäryhmien kanssa työskentely.

Vastauksissa nousi esille myös kohtaamisen ja ohjaamisen ”ympäristöjen” luomisen tärkeys. Esimerkiksi perhekotityössä on hyvin tärkeää luoda lastensuojelulapselle inhimilliset ja turvalliset kasvuolosuhteet, ja nähtiin, että perusturvallisen arjen merkityksen painottaminen lisääntyy entisestään.

Kohtaamiseen kaivattiin jonkin verran uusia välineitä.

5.3.4 Kyky hallita itseään

Henkilökohtaiset ominaisuudet on nostettu tässä yhteydessä omaksi kohdaksi, koska vastauksissa tuli muutamaan otteeseen esille käsitys, jonka mukaan koko työ on pitkälti persoonakysymys. Tämä näkökulma määrittelee henkilökohtaisia ominaisuuksia (ei siis osaamisalueita), joita hyvällä nuorisotyöntekijällä tulee olla, nyt ja tulevaisuudessa.

Hyvä nuorisotyöntekijä

- on huumorintajuinen, pitkäpinnainen ja suvaitsevainen
- on avoin
- tulee ihmisten kanssa toimeen, on sosiaalinen
- on verkostoituva ja tiimityötaitoinen
- tuntee oman itsensä, on sinut itsensä kanssa
- on innostaja, motivoija
- kykenee hallitsemaan kiirettä ja stressiä.

5.3.5 Uusi media

Tänä päivänä on nähtävissä, että tekniikan kehityksen huima vauhti vain kiihtyy, ja työelämässä mukana olevat eivät edes pysty kuvittelemaan tulevia muutoksia työn tekemisen tavoissa. (Samoin kuin kymmenen vuotta sitten ei osattu kuvitella sähköpostin, internetin ja matkaviestinten tulevaa merkitystä.) Tekniikan ja sen tuomien uusien medioiden merkitystä nuorisotyölle ei vielä oikein tunneta. Nuoret elävät jo nyt erilaisissa virtuaalimaa-

ilmoissa, joihin vanhemmilla sukupolvilla ei ole pääsyä. Joitakin avauksia on tehty, esimerkiksi Helsingin kaupungin Netari-projekti, jossa nuorisotyöntekijät toimivat nuorten suosimassa virtuaalisessa Habbo-hotellissa.

Haastateltaville on selvää, että

- median vaikutus kasvaa
- informaatiotulva nousee jatkuvasti
- verkko toimintaympäristönä vahvistuu.

Nuorisotyössä uudet mediavälineet ja niiden käyttö ovat tärkeässä asemassa, erityisesti sisällöntuotannossa. Nähtiin, että tietoyhteiskunnan haasteet eivät ole niinkään tekniikassa kuin tiedon käsittelyssä. On hallittava moninaista informaatiota, erotettava haitallinen ja hyödyllinen, on hallittava mediaa ja viestintää.

Nuoret elävät nettimaailmassa, virtuaalimaailmassa, ja mahdollista on, että sosiaalinen kanssakäyminen vähenee. Toisaalta todettiin myös, että ihmisten kohtaaminen on nuorisotyön ydintä eikä tule koskaan häviämään, tapahtui tekniikassa mitä tahansa. Uusi media on kaksisuuntainen syrjäytymisriski: toisaalta nuoret voivat syrjäytyä oikeasta elämästä elämällä vain virtuaalitodellisuudessa, toisaalta he voivat syrjäytyä tekniikan kehityksestä varallisuuden tai muiden mahdollisuuksien tai resurssien puutteiden takia.

5.3.6 Moniammatillisuus, verkostot

Verkostoitumista, erilaisissa moniammatillisissa verkostoissa toimimista ja myös niiden hyödyntämistä pidettiin lähes kaikissa vastauksissa hyvin tärkeänä nyt ja myös tulevaisuudessa. Sektorikohtainen toiminta kunnissa ei ole mahdollista, vaan on nähtävä laajempia kokonaisuuksia. Seurakunnat, kolmas sektori, sosiaalityö, koulut jne. ovat tärkeitä kumppaneita. Myös kuntapuolen kehitys kohti tiiviimpää seudullista yhteistyötä lisää kuntien keskinäisen yhteistyön tarvetta. Yrityspuolella korostui moniammatillinen yhteistyö, esimerkiksi lastensuojelulaitoksissa tehtävä yhteistyö lastenpsykiatrian kanssa. Verkostokehitys edellyttää yhteistyöosaamista ja näkemystä ja myös asennetta myöntää, että yksin ei pärjää.

Yhteistyö ja verkostoituminen on mielenkiintoinen kysymys peilattaessa tulevaisuutta, tilannetta vuonna 2025. Kukaan ei vielä tiedä, miten ja millaisessa organisaatiomaailmassa nuorisotyön palveluita silloin tuotetaan. Onko perustettu superorganisaatioita, jotka alueellisesti tuottavat palvelut, onko kuntien nuorisotoimi vain osto-organisaatio, joka ostaa palveluita yksityisiltä ja järjestöiltä, tehdäänkö työtä edelleen monessa eri organisaatiossa ja niiden väliin tulee pysyviä yhteistyörakenteita – kuka tietää? Yhteistyötä pitää kai kuitenkin osata tehdä, oli organisoituminen millaista tahansa. Järjestötoimijan sanoin: ”Työntekijöiksi haetaan aktivaattoreita, fasilitaattoreita, joilla on monialainen näkemys”.

5.3.7 Työn tekemisen paikat

Yllättävän vähän haastatteluissa otettiin kantaa siihen, miten ja missä nuorisotyötä tulevaisuudessa tehdään. Jo edellä on mainittu tietotekniikan mahdollisesti tuomat muutokset

työympäristöön (virtuaalinuorisotyöntekijät). Muilta osin mainintoja saivat seuraavat muutostrendit:

- perinteinen talotoiminta tulee vähenemään
- pienryhmätoimintaan tulee lisääntymään
- tukihenkilötoiminta lisääntyy
- perhetyö ja vanhempien osallistaminen lisääntyy (useita mainintoja)
- kouluissa tehtävä työ lisääntyy
- tiimityö ja tiimityötaitojen merkitys korostuu
- menetelmäosaaminen korostuu
- projektinhallinnan osaaminen korostuu
- työn sesonkiluonteisuus lisääntyy (järjestö).

5.3.8 Johtaminen, hallinnointi ja organisointi

Järjestöjen, yritysten ja kuntien nuorisotyön johtoasemassa toimivien henkilöiden haastatteluissa käsiteltiin paljon johtamiseen liittyviä haasteita. Organisaatioiden muutokset, työn organisoinnin muutokset, henkilöstöjohtaminen, resurssien varmistaminen ja erilainen kehittämistyö nähtiin tekijöinä, jotka tulevaisuudessa tuottavat muutosta.

Resurssipuolen hallinta ja turvaaminen

Resurssien riittävyys oli esillä erityisesti kunta- ja järjestöpuolen vastauksissa. Resurssien ja rahoituksen hankinta, EU-rahoitus ja sen määrittämät painopistealueet ja palveluiden ja tuotteiden myyminen ovat tulopuolen haasteita. Vastaavasti kustannustietoisuus, talussuunnittelu ja jatkuva priorisointi ovat kulupuolen haasteita. Yrityspuolen vastauksissa resursseja ei pohdittu haasteina vaan pikemminkin tulevana mahdollisuuksina kuntien palvelujen ulkoistamisen ja kilpailutuksen lisääntyessä.

Henkilöstöjohtaja on innostaja ja valmentaja

Henkilöstön motivointi, innostaminen ja kannustaminen nähtiin perinteisenä esimiestyön haasteena, joka todennäköisesti ei tule muuttumaan tulevaisuudessakaan. Kiire lisääntyy työssä koko ajan, ja tämä asettaa henkilöstöjohtamiselle vaateita.

Organisaatiouudistukset ja työn organisointi

Erityisesti kuntapuolen vastauksissa nousivat etualalle erilaiset organisatoriset muutokset. Kuntakenttä on tällä hetkellä kovan muutospaineen alla. Yhdessä kunnassa nuorisotyö oli siirretty sivistystoimen alaisuuteen, toisessa työ oli muuttumassa seutukunnalliseksi, kolmannessa odotettiin kuntaliitosta ja sen mukanaan tuomia muutoksia. Kuntien palvelurakenne ja muut vastaavat kehityshankkeet tulevat muuttamaan kuntakenttää melkoisesti tulevina vuosina, mutta vuoteen 2025 saakka on vielä vaikeaa nähdä, mitä tässä suhteessa tulee tapahtumaan. Ennustettavaa on, että suurten yksikköjen ekonomia tulee vaikuttamaan organisoitumiseen.

Muilta osin työn organisoitumiseen liittyvissä haastatteluissa nousivat esille verkostoitumisen ja projektimaisen työn lisääntymisen tuomat muutospaineet. Verkostoitumisessa korostettiin niin sanottua järjestelmäosaamista, kykyä toimia monimuotoisissa verkostoissa ja tiimeissä. Organisaatioilla tulee olla kykyä joustavuuteen ja nopeaan reagointiin.

Jatkuva kehittäminen

Moni vastaaja piti työn jatkuvaa kehittämistä ja muutoksen virrassa pysymistä hyvin tärkeänä. Jotkut kokivat, että kehittämistyön vaateet tulevat ulkopuolelta tai yläpuolelta (laatutyö, raportointi, verotus, rekisteriseloste jne.). Järjestöistä kerrottiin myös, että organisaatioiden johtamiselle ja kehittämistoiminnalle tuottavat muutoshaasteita päihde- ja sosiaalipolitiikassa tapahtuvat muutokset, jotka vaikuttavat mm. Raha-automaattiyhdistyksen rahoituksen painopisteisiin.

5.3.9 Palvelurakenne

Kuntapuolen palvelurakenteiden uudistustyötä on sivuttu monissa paikoin aiemmin. Keskeistä on, että kuntarakenne on muuttumassa juuri nyt. Vuoteen 2025 mennessä voidaan ennustaa kohdattavan seuraavanlaisia trendejä ja haasteita:

- kuntarajat muuttuvat ja tulee kuntaliitoksia
- seutukunnallisuus lisääntyy, mikä lisää myös työntekijöiden liikkuvuutta
- kuntamuutos tuo mukanaan myös organisaatiouudistuksia, ja nuorisotyön paikkaa sovitellaan uusissa kuntaorganisaatioissa
- muutokset lisäävät kuntien palvelujen ulkoistamista ja kilpailutusta, mikä tuo yrityksille uusia mahdollisuuksia
- palvelujen keskittyessä tarvitaan myös uutta ajattelua mm. kylien elävöittämiseksi ja niiden elinkelpoisuuden säilyttämiseksi.

5.3.10 Haasteellisempi asiakasaines

Lähes jokainen haastateltava oli sitä mieltä, että nuorisotyön asiakkaat tulevat tulevaisuudessa olemaan entistä haastavampia. Haasteita lisäävät mm.

- nuorison lisääntyvä päihdeiden käyttö
- maahanmuuttajien määrän kasvu
- nuorisotyöttömyys
- vanhemmuuden häviäminen
- moniongelmaiset perheet/nuoret
- yli sukupolvien jatkuva syrjäytyminen ja huono-osaisuus
- yhteiskunnan polarisoituminen hyvin ja huonommin toimeentuleviin
- nettimaailma, virtuaalimaailma – sosiaalisen kanssakäymisen vähentyminen.

Näiden trendien arveltiin vaikuttavat työhön mm. siten, että maahanmuuttajatyön lisääntyessä tarvitaan monikulttuurista tieto-taitoa, moniongelmaisten nuorten kanssa työskennellessä kykyä moniammatilliseen tiimitoimintaan, osaamista ottaa perhe, vanhemmat ja koko lähiverkosto mukaan sekä erityistietoisuutta erilaisista ongelma-alueista (myös mm. vammaisuus, mielenterveyden ongelmat jne.).

5.3.11 Asiakaslähtöisyys ja osallisuus

Asiakaslähtöisyys ja nuorten osallisuus eivät kumpikaan ole kovin uusia asioita nuorisotyössä, mutta ilmeisen tärkeinä ne tulivat esille monissa vastauksissa. Todettiin, että asiakkaan tarpeista (tätä painotettiin erityisesti yrityspuolella) lähtevä ohjaaminen tulee

edelleen lisääntymään, tarvitaan asiakaslähtöistä asiakaspalvelua ja asiakkaan tarpeista yksilöllisesti räätälöityjä palvelupaketteja. Nuorten osallisuutta ja vastuuttamista korostettiin, ja joissakin vastauksissa kaivattiin konkreettisia työvälineitä nuorten osallistamiseen.

5.3.12 Nuorisotyön rooli yhteiskunnassa

Monien yhteiskunnallisten muutosten paineessa kaivattiin taitoa perustella nuorisotyön tarve osana yhteiskunnallista toimintaa. Moniammatillisissa verkostoissa, kuntien muutosprosesseissa ja monissa muissa yhteyksissä tämä on hyvin tärkeää. Työntekijän tulee sisäistää nuorisotyön arvo ja sitä tulee osata korostaa.

Eräs kunnan palveluksessa oleva haastateltava sanoi: ”Uskon, että vuonna 2025 nuorisotoimi on yksi tärkeimmistä peruspalveluista kunnissa. Korjaavan työn osuus niin sosiaali- kuin terveystoimessa on kallista, ja kunta satsaa kaiken ennaltaehkäisevään työhön.”

5.3.13 Muita viestejä koulutuksen kehittämiseen

Vastauksissa annettiin joitakin konkreettisia vinkkejä koulutuksen kehittämiseksi:

- Ensimmäisenä vuonna tulisi opiskella lähinnä käytännön työtaitoja ja vasta kolmantena vuonna teoriaa, joka kokoaa käytännön taidot ja teorian yhteen.
- Vapaa-aika ja vapaa-aika-ala ovat käsitteinä vaikeita eivätkä kuvaa nuorisotyötä kokonaisuudessaan.
- Työssäoppimista ja itsearviointia kehitettäväksi pitäisi tuoda enemmän esille.
- Nuva-koulutuksiin tarvitaan vammaisiin liittyvää tietoa.
- Tietojen ja taitojen jatkuva ”päivittäminen” on tärkeää. On hyvä osallistua säännöllisesti jatko- ja lisäkoulutukseen.
- Aineina esim. psykologia, kasvatustiede jne. 90 ov uusiin puihin.
- Kasvatustiede ja muut aineet pitäisi integroida koko koulutuksen ajalle.
- Etiikka ja eettisyys on tuotava paremmin esille.

6 TULEVAISUUS KOULUTUKSEN TOTEUTTAJIEN TULKITSEMANA – TULEVAISUUSDIALOGIN TULOKSET

Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinnon ennakointihankkeen alustavien tulosten (suullinen ja kirjallinen raportointi) perusteella käytiin osanottajien kesken tulevaisuusdialogi (Arnkil 2006, 104–113). Keskustelussa paikalla olleita 11 oppilaitosten edustajaa pyydettiin käymään kolmessa ryhmässä keskustelua koulutuksen sisältöjen ja toteutuksen muuttumisesta. Heitä pyydettiin pohtimaan asiaa niin kuntien, järjestöjen kuin yritystenkin näkökulmasta. Keskustelu käytiin kahdessa aallossa siten, että seuraavalla ryhmällä oli aina mahdollisuus kommentoida edeltävän ryhmän keskustelua. Hankkeen koordinaattori kirjasi keskustelun muistiin.

Keskustelussa merkittäviksi teemoiksi nousivat seuraavat:

- 1) Maahanmuuttajat ja väestön jakaantuminen a- ja b-kansalaisiin
- 2) Teknologian kehitys ja sen vaikutukset nuorisotyön ohjaukseen ja opetukseen sekä sen mahdolliset syrjäyttävät vaikutukset
- 3) Uudenlainen yhteisöllisyys ja kohderyhmäajattelun muodostuminen.
- 4) Taloudellisen kasvun, laman ja kaupallistumisen vaikutukset.
- 5) Nuorisotyön merkitys itsenäistymisen prosessien tukijana noiden prosessien siirtymässä yhä voimakkaammin kotien ulkopuolelle.
- 6) Luonnon merkitys vaihtoehtona erilaisille ilmiöille.
- 7) Tiedon kulun muuttuminen ja median uudet muodot osana työtä ja koulutusta.
- 8) Nuorisotyön oppimiskäsityksen ja opetuksen muuttuminen: oppiminen tapahtuu sosiaalisina prosesseina sosiaalisissa yhteyksissä.
- 9) Koulutuksen kehittyminen kohti teema- tai aihekokonaisuuksia.

6.1 Muistiinpanoja tulevaisuusdialogista

Maahanmuuttajat ja jakaantuminen a- ja b-kansalaisiin

Avustaviin ja palvelutehtäviin tulee entistä enemmän maahanmuuttajia. Syntyy suomalaistaustainen b-luokka ja työteliäs maahanmuuttajajoukko, joka tekee avustavat työt. On olemassa joukko, joka käyttää entistä voimakkaampia ohjauskeinoja edellisiin ryhmiin. Mikä on työelämän tarve? Koulutamme väkeä, joka tekee sosiaalityön kanssa rinnan työtä syrjäytyneille tai b-luokan kanssa? Ikäryhmäjako vähenee tai väljenee.

Teknologian kehitys

Teknologian kehitys johtaa vanhempien sukupolvien joutumiseen syrjään, ihan pihalle. Myös nuorten keskuudessa tapahtuu jakoa. Teknologia on yksi suurimpia syrjäyttäviä välineitä. Teknologia kehittyy nopeammin kuin ihmisten osaaminen.

Teknologiasta on tullut arkea: tekniset laitteet vastaavat juuri siihen tarpeeseen, mihin ne on tehty. Laitteet eivät ole statussymboleita, eikä niitä ole lastattu samalla tavalla täyteen ominaisuuksia. Käyttöliittymät ovat yksinkertaistuneet, ja samalla tekniikkaa on enemmän. Tekniikkaa on mietitty enemmän kohderyhmittäin: suunnataan tiettyjä laitteita esimerkiksi ikääntyneille. Voi olla myös vastareaktioita: esimerkkinä mainittiin elämäntapa-antiaanit. Osa väestä haluaa pois teknologian piiristä.

Kolmivuotinen koulutus ei enää riitä, se pitäisi ehkä laajentaa viisivuotiseksi.

Uudenlainen yhteisöllisyys ja kohderyhmäajattelu

Yhteiskunnan on varmistettava, että kaikki saavat tarvitsemansa palvelut.

Myös peruskoulu on uudistunut.

Ihmisenä oleminen ja ryhmät, ystävyudet ja erilaiset yhteisöt ovat edelleen keskeisiä. Yhteisöllisyys on muuttunut pieniksi ja pirstaleiseksi. Merkittävä osa yhteisöistä on kaupallisia perustaltaan. Jokainen kuuluu moneen yhteisöön. Tilanne vaatii työntekijöiltä yhä suurempia sosiaalisia taitoja. Ihmisellä on mahdollisuus valita eri palveluiden välillä – ei ole vain yhtä tapaa toimia.

Alueellisesti syntyy alueellisia kulttuurisia ryhmiä. Mitä nuorisotyö on? Mitä nuoret tekevät?

EU johtaa kansallisten rajojen väljentymiseen.

Nuorisotaloja ei ole enää... On suomalaistaustaisia parhaaseen a-ryhmään kuuluvia. Maahanmuuttajat käyvät taloilla.

Maahanmuuttajien osalta ei ole enää kahtiajakoa etnisten rajojen mukaan. Maahanmuuttajiin on panostettu. Suomen kansalaisten tekemät pommit voivat räjähtää. Syrjään jääneiden maahanmuuttajien ryhmä radikalisoituu. Koulutukseen on panostettava, jotta se voi suoriutua suuresta tehtävästään tämän estämisessä.

Kasvu, lama ja kaupallistuminen

Taas tulee lama. 2020. 30 vuoden sykli. Vaikuttaa moneen asiaan. Ei enää tehdä erillistä nuorisotyötä. Voidaan tehdä communityworkkia.

Kaupallisten palveluiden määrä pysyy samana. Ihmiset, jotka haluavat koulutusta, hakeutuvat siihen. Tuleeko meillä olemaan yksityiskouluja? Myös itärajan toiselta puolelta tulee rahakkaita. Puhutaan lahjakkaiden kouluista. Syntykö varakkaiden ryhmä, joka kuluttaa vapaa-aikaa?

Myös ikääntyvien kohdalla käy niin, että huolenpito hajautuu ja ikääntyvät pyrkivät pitämään huolta itsestään. Syntykö väestöryhmien välille konflikteja? Jos eurot vähenevät, konfliktit kasvavat. Tulee monitoimitiloja: yhdet seinät, joiden sisällä on kaikille jotain.

Kaikkien pitää ottaa vastuu globaalisti... miten se muuttaa nuorisotyötä? Mitä tapahtuu itärajan takana? Kalotin alueella tehdään yhteistyötä.

Nuorisotyö on itsenäistymisen prosessien tukemista

Yhä nuoremmat itsenäistyvät ja aiemmin kotiin kuuluneita prosesseja käydään yhä enemmän kodin ulkopuolella. Omassa nuoruudessa vanhemmat yrittivät kasvattaa

minua, saattoivat minua. Nyt se on kadonnut. Nuoret joutuvat kodin ulkopuolelle valmistautumattomina. Meillä on useamman sukupolven ketjuja, joissa huono-osaisuus toistuu: 90-luvun laman jäljet. Toisaalta ihmiset rupeavat pitämään omistaan huolta. Kasvatusvastuuta, nuorten psyykkistä tukea, irrottautumistukea tarvitaan enemmän.

Oppiminen tulee olemaan sosiaalinen tapahtuma

Onko oppilaitoksen toiminta tulevaisuudessa sidottu kiinteistöön?

Toiminta sitoutuu sosiaalisiin yhteisöihin, oppiminen on sosiaalinen tapahtuma eikä yksilöpsykologinen tapahtuma. Sellaisia tapahtumia on edelleen, joissa opiskelijoita on paikalla joukoittain. Oppimisesta on tullut yhä enemmän tunnustettu sosiaalinen prosessi.

Työpaikkavalmentajat: mikä heidän roolinsa on? Opettajat ovat siirtyneet työoppimisympäristöön? Opettajat alkavat oppia työntekoa. Työelämäosaamisen merkitys kasvaa.

Opettajat siirtyvät työelämään? Ammattijärjestöt hidastavat kehitystä. Yrittäjät toimivat opettajina.

Luonto keskeinen elementti – nuorisotyöstä myös katastrofityötä

Lunta on tarjolla vähemmän. Ilmasto muuttuu. Edelleen Suomen pohjoinen sijainti ja luonto on erityistä kansainvälisesti. Sillä on painoarvoa. Puhtaalla luonnolla tulee olemaan yhä enemmän merkitystä. Luonnolla oli jo vuonna 2006 merkitystä eri etnisten kulttuurien kohtaamiselle.

EU saattaa olla hajonnut. Onko olemassa enää tällaista Suomea, onko Eurooppaa? Mitä jos tapahtuu raju konflikti? Katastrofi. Ympäristöuhka. Entä jos teknologia katoaa? Miten selviämme? Miten varaudumme uhkiin? Miten tämä vaikuttaa koulutukseen? Annammeko luvan uraanikaivoksille tai kultakaivoksille?

Uskon, että meillä pysyy luonto. Ehkä ihminen rupeaa panostamaan siihen, että luonto säilyy. Meidän on pakko palata luontoon. Ekologisuus on tulevaisuuden työväline. Isolla kirjoitettuna opsin perusteissa.

Nuorisotyön olemus on kriisien hallinta, pidämme tasapainoa yllä. Koulutukseen tulisi sisällyttää kaaosteorian peruskurssi.

Tiedon kulku ja media on saanut uuden muodon

Tiedon kulku ja media on saanut uuden muodon. Tiedon valtaväylä on totta. Kaukosäätimen kautta hoidetaan asiat. Päiväkotilapset käyvät ensimmäisen verkkokurssinsa. On nettiammattikoulutusta. Opiskelijoilla on luultavasti erittäin hyvät tietotekniikkataidot.

Tietotekniikka: mahdollistaa kulttuurien kohtaamisen.

Nykyajan lapset oppivat itsestään ja helposti painamaan nappeja. Tekniikka on itseltään selvää. Tekniikka on helppoa ja yksinkertaista. Opettajat ovat verkko-ohjaajia. Näköpuhelimet mahdollistavat projektioppimisen. Ollaan osuuskuntia ja tuotetaan palveluita. Mediakasvatus saa uusia muotoja teknologian kehittymisen myötä.

Opetus muuttuu?

Nuorisotyö on siirtynyt toisen asteen oppilaitosten hommaksi. Nuorisotyö on siirtynyt kokonaiskoulupäivään. Oppivelvollisuus 18 v. Lähiopetus on voimakasta. Ollaan läsnä. Ihmisen kohtaaminen ei lopu koskaan. Ihmisen kohtaaminen tapahtuu kasvokkain.

Opiskelijat keskeyttävät enemmän. Keskeyttämisen vähentämiseen on satsattu toimenpiteitä. Kansalaispalkka ja sen menettämisen uhka vähentää keskeyttämiä. Peruskoulutuksen merkitys muuttuu elinikäisen oppimisen myötä.

Verkko-oppimiseen liittyvät kynnykset on ylitetty. Kaksi internetiä: mellastuspuoli ja kirjautuva puoli, jossa tieto on tarkastettu. Verkko-ohjaus on osana opetusta.

Koulutus kehittyy kohti teema- tai aihekokonaisuuksia

Opsissa on filosofiaa jossain muodossa, jotta ihmiset itse ajattelemalla tulisivat tuloksiin. Se olisi ihmiskunnan pelastus.

Nuorisotyö on osa koulua, sosiaalitoimea, terveystoimea. Luonteva osa, ei enää oma sektorinsa.

Ammatillisessa koulutuksessa ei ole ainejakoa, vaan esimerkiksi teemoja, aihekokonaisuuksia tai projekteja. Teemoitettua opetusta.

Yrityspuolelta tulee paine kustannustietoisuuteen ja yritystoimintaan.

Kohtaaminen, vuorovaikutus, elämäntilanteisiin perehtyminen on keskeistä. Rakenteet muuttuvat. Maailma muuttuu. Ihmiset eivät muutu. Toisen ihmisen kunnioittava kohtaaminen on keskeistä. Toiminnallisuuden ja tekemisen kautta ihmisiä voi kohdata.

Sosiaalinen vahvistaminen on tärkeää: murheiden summa on vakio. Arvo-osaaminen tulee kytkeä opetukseen. Tarvitaan kykyä tietää, mikä on oikein, mikä väärin.

Meille kasvaa sukupolvi, jolla on ohut käsitys historiastaan ja jotka siksi ovat helposti vietävissä. Tietoa on paljon, mutta se on pinnallista. Ihmisten on vaikea suojella itseään. Yleissivistystä tarvitaan lisää, ja kulttuuria.

7 NUORISO- JA VAPAA-AJANOHDJAUKSEN PERUSTUTKINNON AMMATTITÄIDON VAATIMUKSET TULEVAISUUDESSA – YHTEENVETO ENNAKOINTIHANKKEEN TULOKSISTA

Nuoriso- ja vapaa-aikatyö on nimensä mukaisesti työtä, joka liittyy nuorten ja aikuisten vapaa-aikatoimintaan. Nuorille ja aikuisille tarjottavia palveluja tuottavat julkiset yhteisöt, kuten kunnat, erilaiset järjestöt ja yhä useammin myös yritykset. Ennakointityön yhteydessä nuoriso- ja vapaa-aikatyön osaamiseen liittyviä muutoksia kartoitettiin tulevaisuusbarometrillä, joka toteutettiin sähköisenä lomakekyselynä. Barometrin kysymykset lähetettiin 155:lle alan asiantuntijaksi nimetyille, joista 120 vastasi kyselyyn. Keskimääräinen vastausprosentti oli 77 %.

Kyselyssä selvitettiin nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen osaamisalueita, joihin tulisi perustutkinnossa kiinnittää huomiota. Tärkeimpänä pidettiin vuorovaikutukseen, syrjäytymisen ehkäisyyn ja kasvatukseen liittyvää osaamista. Perustutkinnon suorittaneiden tulisi myös osata järjestää tapahtumia ja tehdä yhteistyötä niin koulun kuin kotienkin kanssa. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajat osaavat tunnistaa oman ammatillisen kasvunsa.

Vastaajien mielestä minkään osaamisalueen merkitys ei ole vähenemässä. Edellä mainitun osaamisen merkitys joko kasvaa tai pysyy ennallaan. Tulevaisuudessa nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen ammattilaisten työssä tulevat entistä tärkeämmiksi muun muassa media-lukutaito ja tietotekniikan osaaminen, yhteisöllisyyden tukeminen, mielenterveyteen liittyvä osaaminen, palveluiden tuottaminen, yhteistyö kotien kanssa sekä toimiminen eri kulttuureissa kasvaneiden kanssa.

Barometria täydennettiin tulevaisuushaastattelulla (teemahaastattelu). Haastattelu perustui tiedossa oleviin kehityssuuntiin eli megatrendeihin, joita ennakointihankkeessa mukana olevien oppilaitosten edustajat ovat nimenneet ja jotka ovat tulleet esille myös alan kirjallisuudessa. Teemahaastattelut vahvistivat ja tarkensivat barometrin antamaa kuvaa.

Haastatteluissa pohdittiin sitä, millä tavalla nuoriso- ja vapaa-aikatyön puitteet muuttuvat kuntien palvelurakenteen muuttumisen myötä. Kun työt kootaan suurempiin yksiköihin ja työyhteisöt kasvavat, nuorisotyöntekijöiden tehtävät muuttuvat. Työntekijät voivat mahdollisesti myös erikoistua tiettyihin tehtäviin. Uutena elementtinä työhön tulee palvelujen ulkoistaminen ja siihen liittyvä ostajana toimiminen, mikä puolestaan edellyttää liiketoimintaosaamista. Kuntien palvelurakenteen muuttuessa kilpailuttaminen vahvistuu, jolloin järjestöt ja yritykset saavat entistä enemmän tilaa kasvavilla vapaa-aikamarkkinoilla. Myös väestön ikääntyminen muuttaa työn kohdetta erityisesti kasvukeskusten ulkopuolella. Kasvukeskuksissa nuorisotyön määrän ei uskota vähenevän.

Nuoriso- ja vapaa-aikatyön ytimessä on tulevaisuudessakin ihmisten kohtaaminen ja ohjaajana toimiminen. Kärjistäen voi väittää, että tulevaisuudessa nuorisotyöntekijöiden odotetaan olevan eräänlaisia minäkuvavalmentajia. Mitä enemmän itsenäistymisen prosessit siirtyvät kodin ulkopuolelle, sitä enemmän nuorten itsenäistymisen tukeminen korostuu nuorisotyössä. Erilaiset mediat ja teknologian kehitys luovat nuorten identiteetityölle kokonaan uusia foorumeja. Arvot moninaistuvat, nuorisokulttuurit pirstoutuvat, elämä kaupallistuu ja Suomi muuttuu yhä monikulttuurisemmaksi. Tämä kaikki vahvistaa kehitystä, jossa yksittäiset ihmiset, erityisesti nuoret, tarvitsevat ympärilleen tukevia aikuisia ja vertaisryhmiä. Erityisesti tukea tarvitsevat syrjäytymisvaarassa olevat ihmiset ja heidän perheensä. Syrjäytymisen ehkäisyyn ja erityisnuorisotyöhön liittyvän osaamisen arvellaankin tulevaisuudessa korostuvan.

Nuorisotyön koulutuksen suuntaamisen kannalta keskeiseksi ratkaistavaksi kysymykseksi nousee se, miten voidaan sovittaa yhteen laaja-alaisuuden ja erikoistumisen vaatimukset. Varsinkin maaseudun kunnissa toimivat odottavat, että nuorisotyöntekijät kykenevät toimimaan monenlaisissa ihmisten vapaa-aikaan liittyvissä tilanteissa. Työssä korostuvat metataidot, kuten kyky oppia ja käsitellä tietoa. Järjestöt ja yritykset taas odottavat enemmän kohdennettua osaamista esimerkiksi mielenterveys-, päihde- ja vammaistyön alueilla.

Tulevaisuuden nuorisotyöntekijöiltä edellytetään haastattelujen perusteella

- * vuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden osaamista – ohjaamisen taitoja
- * kulttuuristen työtapojen osaamista, mukaan lukien kykyä toimia mediassa ja virtuaaliympäristöissä
- * erityisnuorisotyöhön liittyvää osaamista ja sen osana kykyä toimia perheiden kanssa
- * itsenäisyyttä ja kokonaisuuksien hallintaa vaativissa ympäristöissä – kykyä toimia prosesseissa
- * liiketoimintaosaamista niin palvelujen ostajan kuin niiden tuottajankin rooleissa
- * kumppanuustaitoja ja verkosto-osaamista.

Tulevaisuushaastatteluissa ja tulevaisuusbarometrissa julkisen hallinnon työntekijöiden, järjestöjen edustajien ja yritysten palveluksessa olevien ihmisten vastaukset poikkesivat jonkin verran toisistaan. Sen sijaan alueelliset erot jäivät yllättävänkin pieniksi. Nuoriso- ja vapaa-aikatyön kentässä käytävät keskustelut näyttävät haastattelujen pohjalta yhdenmu-kaisilta. Eräät teemat, kuten maahanmuuttajien kanssa tehtävä työ tai virtuaaliympäristöissä tapahtuva nuorisotyö, ovat tosin pienillä paikkakunnille tulevaisuuden visioita. Suurissa kaupungeissa, erityisesti pääkaupunkiseudulla, samoista asioista on jo paljonkin arjen kokemuksia.

7.1. Yhteenveto nuorisotyön osaamisen haasteista kunnallisessa nuorisotyössä

Mitkä ovat tärkeimmät nuoriso- ja vapaa-ajanohjaukseen tulevaisuudessa vaikuttavat muutokset?

Keskeiset toimintaympäristön muutokset näyttävät aineiston perusteella liittyvän muuttamaan ilmiöön:

- 1) Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten määrä lisääntyy eri syistä (periytyvä huono-osaisuus, yhteiskunnan marginaaleihin samaistuminen, maahanmuutto, päihteiden käyttö jne.). Samalla syrjäytymisvaarassa olevista nuorista tulee erityisesti kunnallisen nuorisotyön kohde.

- 2) Viestintäteknologia synnyttää uusia vuorovaikutuksen tapoja ja foorumeita.
- 3) Arvot moninaistuvat, millä on heijastusvaikutuksia nuorten elämään: nuoret tuntevat olonsa epävarmoiksi ja tarvitsevat tukea.
- 4) Nuorten sosiaalistumisprosessit siirtyvät yhä suuremmassa määrin kodin ulkopuolelle ja vanhempien ulottumattomiin.

Kuntarakenteen muutos näyttää sekin vaikuttavan nuorisotyöntekijöiden työhön: erikoistumisen mahdollisuudet lisääntyvät ja järjestöille ja yrityksille syntyy mahdollisuuksia palvelujen tuottamiseen. Kehitystä tukee korostuva kaupallistuminen ja kaikenlaisen kilpailun lisääntyminen.

Miten nuoriso- ja vapaa-ajanohjaus tulee muuttumaan tulevaisuudessa?

Nuorisotyön ytimessä säilyy vuorovaikutustyö nuoren kanssa. Varsinkin kunnallisen nuorisotyön kohteeksi näyttää nousevan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukeminen. Tulevaisuuden nuorisotyöntekijä on identiteettivalmentaja, jonka tehtävänä on tukea nuoren kehitystä selviytymiskykyiseksi ja yhteistoimintaan pystyväksi. Kasvatustyön keskiössä on kriittisyyteen kasvattaminen ja nuoren elämänhallinnan tukeminen. Työtä tehdään merkittävässä määrin uutta kommunikaatioteknologiaa hyödyntäen.

Millainen osaaminen tulee korostumaan tulevaisuudessa?

Tulevaisuudessa korostuvat moniammatillinen työ, toiminta verkostoissa, viestintäteknologian osaaminen sekä mielenterveyteen, päihdetyöhön, monikulttuuriseen työhön, perhetyöhön ja mediakasvatukseen liittyvä osaaminen. Englannin kielen taidon merkitys kasvaa.

Millaisen osaamisen merkitys vähenee?

Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinnon piirissä toimivien konservatiivisuutta kuvaa haluttomuus luopua mistään nykyisestä. Alan toimijoiden johdonmukainen vastaus oli, että minkään osaamisen merkitys ei vähene. Tulevaisuusbarometrin perusteella voi esittää hypoteesin, että kunnallisessa nuorisotyössä esim. avointen ovien toiminta, vapaa-ajan harrastusten ohjaus ja kunnalliseen päätöksentekoon vaikuttaminen nuorten elinolojen parantamiseksi ovat osaamisen alueita, joiden suhteellinen merkitys vähenee.

Mitkä ovat tärkeimmät näköpiirissä olevat nuoriso- ja vapaa-ajanohjaukseen liittyvät innovaatiot?

Innovaatioiden tarve näyttää liittyvän kommunikaatioteknologian käyttöön ja tietoverkkojen tarjoamien uusien foorumeiden hyödyntämiseen nuorisokasvatuksessa. Uusien innovaatioiden tarvetta on myös identiteettityössä, eriytyvien ryhmien kohtaamisessa, perhetyössä ja maahanmuuttajien kanssa tehtävässä työssä. Kunnallisessa nuorisotyössä toimivaa identiteettivalmentajaa voidaan kutsua myös verkko-ohjaajaksi. Kasvokkain tapahtuvaa työtä ei myöskään unohdeta.

Mitkä ovat keskeisimmät näköpiirissä olevat muutokset työtavoissa?

Työyhteisöjen koon kasvaessa erikoistuminen mahdollistuu. Kaupallistuvassa ja verkostoituvassa työympäristössä liiketoiminnan osaamisen merkitys kasvaa. Erilainen työnjaosta sopiminen, kustannustietoisuus, työn mallittaminen ja tavoitteellisuus korostuvat. Viestintäteknologian kehittyminen synnyttää paitsi uusia tapoja ohjata, myös uusia ohjauksen foorumeita.

7.2 Yhteenveto järjestöjen ja yritysten palveluksessa olevien osaamisen tarpeista

Mitkä ovat tärkeimmät nuoriso- ja vapaa-ajanohjaukseen tulevaisuudessa vaikuttavat muutokset järjestöissä ja yrityksissä?

Keskeiset toimintaympäristön muutokset näyttävät aineiston perusteella liittyvän muuttamaan ilmiöön:

- 1) Kaupallisesti orientoituneet toimijat näyttävät jakaantuvan tulevaisuudessa kahteen ryhmään. Vapaa-aikapalveluita tuottavien toimijoiden määrä kasvaa. Samalla on syntynyt ja syntymässä suuri sosiaalipalveluita tuottavien yritysten ja järjestöjen joukko. Viimeksi mainittujen osalta osaamistarpeet vastaavat kunnallisen nuorisotyön tarpeita.
- 2) Kaupallistuminen lisääntyy edelleen, ja sen kautta monenlaisen liiketoimintaosaamisen tarve lisääntyy. Julkisten palveluiden ulkoistaminen ja sitä kautta myös kilpailuttaminen lisääntyy. Muutoinkin asiakkaiden vaatimustaso kasvaa jatkuvasti. Ikääntyvien määrän kasvu lisää kysyntää vapaa-aikapalveluille.
- 3) Työn ja perheen yhteensovittamisen paineet näyttävät synnyttävän markkinan, jossa maksukykyiset perheet ostavat korkeatasoisia palveluita hyvin rajalliselle yhteiselle vapaa-ajalle.
- 4) Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten määrä lisääntyy eri syistä (periytyvä huono-osaisuus, yhteiskunnan marginaaleihin samaistuminen, maahanmuutto, päihteiden käyttö jne.). Syrjäytyvien määrän kasvu lisää myös järjestöjen ja yritysten markkinoita sosiaalipalveluiden osalta.
- 5) Järjestöjen tehtäväksi näyttää muotoutuvan toiminta erityistä tukea tarvitsevien ja huono-osaisten kanssa. Yritykset puolestaan keskittyvät maksukykyiseen asiakaskuntaan.

Miten nuoriso- ja vapaa-ajanohjaus tulee muuttumaan tulevaisuudessa?

Yritysten näkökulmasta ei ole näkyvissä sisällöllisiä muutoksia. Työssä korostuvat ihmisten kohtaaminen, tapahtumien järjestäminen ja ohjaustaidot. Haastatellut painottivat tuotteistamisen merkitystä sekä hinnan ja laadun suhteen hahmottamista. Järjestöissä korostuvat edellisten lisäksi työskentely syrjäytymisvaarassa olevien kanssa.

Millainen osaaminen tulee korostumaan tulevaisuudessa?

Vapaa-aikapalveluita tuottavissa yrityksissä on osattava mallittaa toimintaa. Työntekijöiden tarvitsevat kykyä ymmärtää toiminnan, kustannusten ja tulojen väliset yhteydet. On tarpeen kyetä suunnittelemaan ja arvioimaan toimintaa. Järjestöissä on kysyntää päihde- ja mielenterveystyölle. Englannin kielen taidon merkitys korostuu.

Millaisen osaamisen merkitys vähenee?

Yritysten edustajien mukaan vapaa-aikatyön perusteet pysyvät samoina, minkään osaamisalueen merkitys ei vähene.

Mitkä ovat tärkeimmät näköpiirissä olevat nuoriso- ja vapaa-ajanohjaukseen liittyvät innovaatiot?

Yritysten ja järjestöjen osalta aineistossa ei juuri hahmotella innovaatioita. Luonnollisesti monikulttuurisuus ja teknologian kehitys haastavat myös järjestöjä ja yrityksiä.

Mitkä ovat keskeisimmät näköpiirissä olevat muutokset työtavoissa?

Yrityksissä ja järjestöissä toimivien tulee jatkossa osata toimia lisääntyvän ja kiristyvän kilpailun sävyttämässä maailmassa. Työntekijöiltä vaaditaan kustannustietoisuutta ja sitoutumista yrittämisen arvoihin.

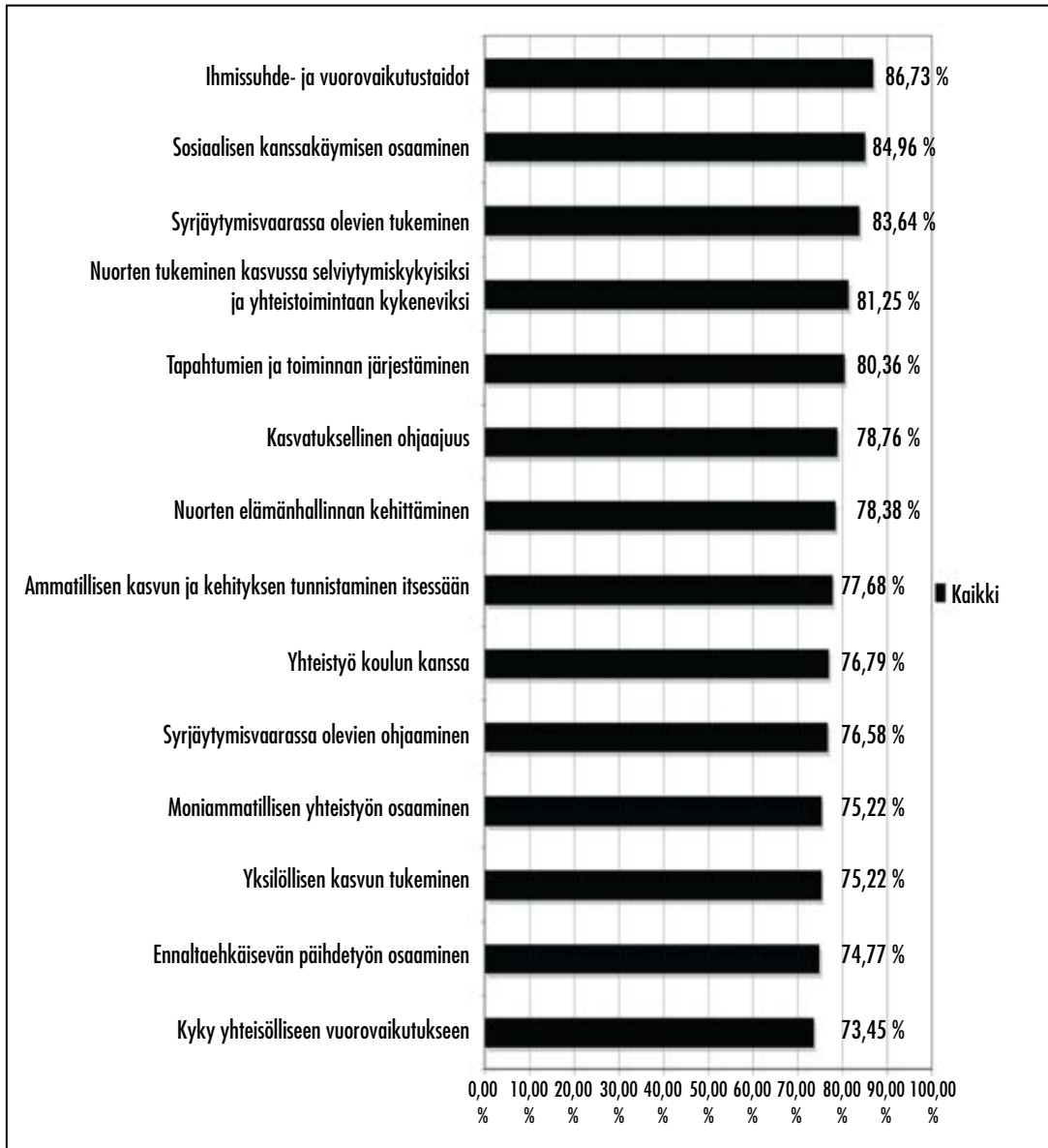
8 KIRJALLISIA LÄHTEITÄ

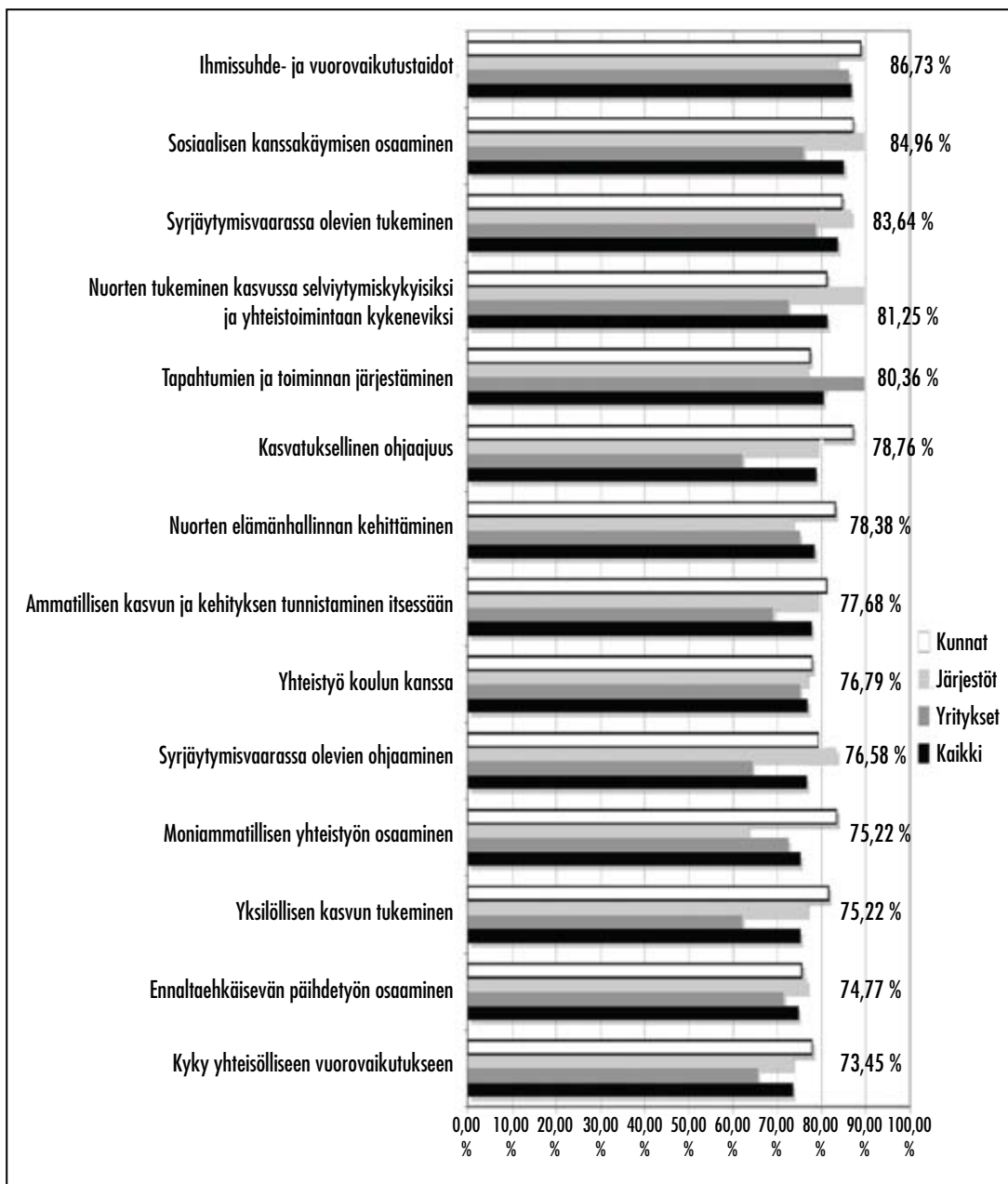
- Arnkil, Robert 2006. Tulevaisuusdialogi ja dialogin tulevaisuus. S. 104–113. Aikuiskasvatus 2/2006.
- Castells, Manuel 1996. The information age: Economy, society and culture. Volume I: The rise of the network society. Blackwell Publishing. Oxford.
- Hanhijoki Ilpo, Kantola Seppo, Kirkorpi Merja, Katajisto Jukka, Kimari Matti ja Savioja Hannele. Koulutus ja työvoiman kysyntä 2015. Valtakunnallisia ja alueellisia laskelmia. Opetushallitus. Hakapaino Oy 2004. Helsinki.
- Hernesniemi, H., Kymäläinen, P., Mäkelä, P., Rantala, O., Rautkylä-Willey, R., Valtakari, M. Suomen avainklusterit ja niiden tulevaisuus. Tuotanto, työllisyys ja osaaminen. ESR-julkaisut -sarja. Edita Oyj Helsinki 2001.
- Innovaatioista hyvinvointia 2005. Painopisteet tulevaisuuden rakentamiseksi. Tekes.
- Juote Atso, Auruksenaho Arto ja Sipiläinen Jouni. Parempi viikonloppu -hanke. Väliarviointi 31.1.06. Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus. Sisäisessä käytössä.
- Lapsen hyvä elämä 2015. Toimintalinjaus. Lastensuojelun keskusliitto.
- Mannermaa, M. 2004. Heikoista signaaleista vahva tulevaisuus. WSOY. Porvoo.
- Mäkelä, Keijo. NUOTTA 2015 Nuorisoalan koulutustoimikunnan alaisen koulutuksen tarveselvitys. Opetushallitus. Edita Prima Oy, Helsinki 2006.
- Nurmela, Sakari 1998. Nuorten järjestökiinnittyneisyys. Yhteenvetoraportti. Fennica-tutkimusryhmä. Suomen Gallup Oy, NUORAn julkaisuja Nro 5. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Opetusministeriö.
- Osaamisen ja täystyöllisyyden Suomi. Työvoima 2020. Loppuraportti. Työministeriö 2003.
- Palvelut 2020. Kohti palvelujen tulevaisuutta. Elinkeinoelämän keskusliitto. ESR. EK 2005.
- Partanen, Ismo 2003a. Terveyspalvelut. Toimialaraportti. Toimiala Infomedia. KTM & TE-keskus.
- Partanen, Ismo 2003b. Sosiaalipalvelut. Toimialaraportti. Toimiala Infomedia. KTM & TE-keskus.

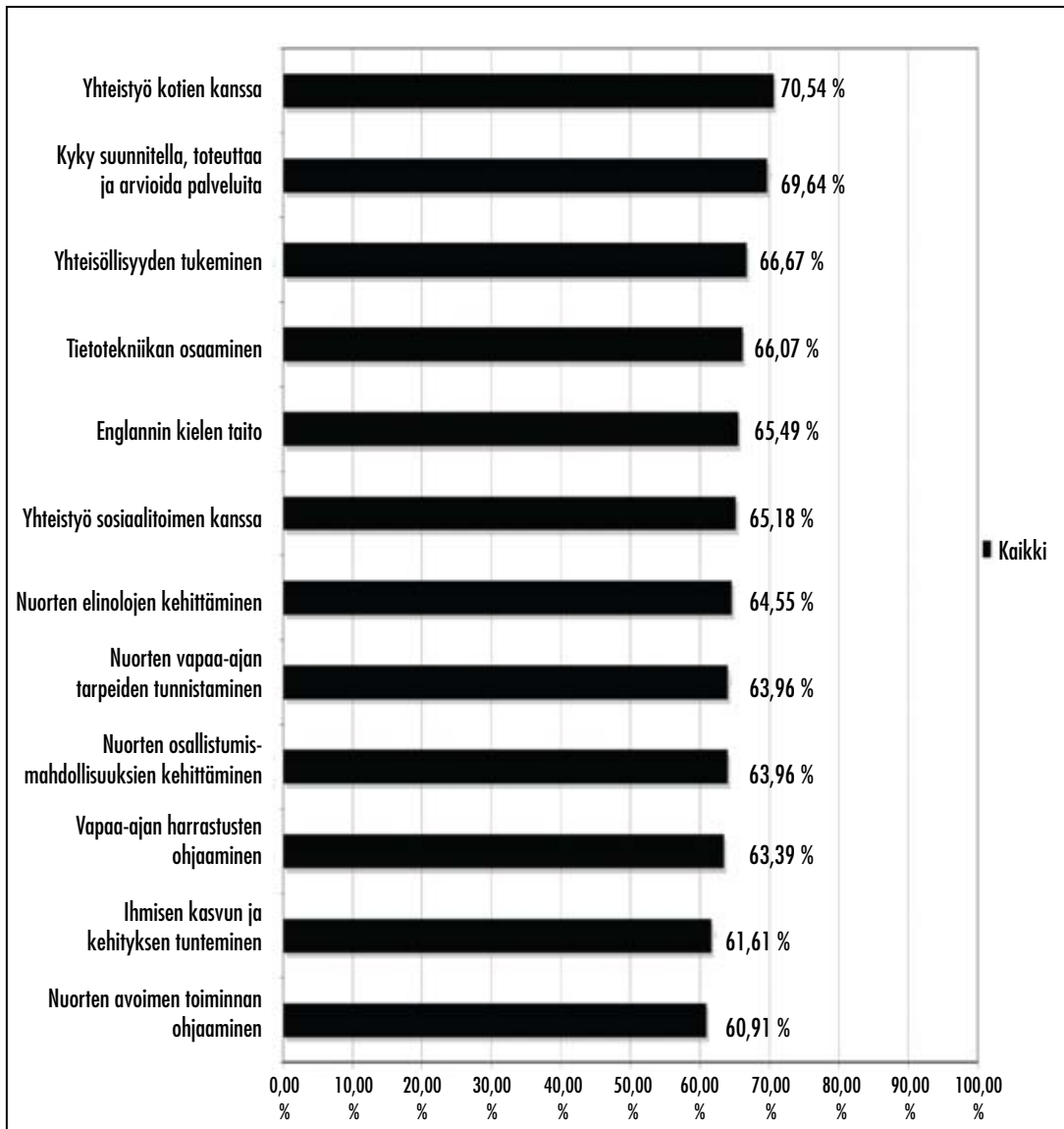
- Salasuo, Mikko 2006. Atomisoitunut sukupolvi. Pääkaupunkiseudun nuorisokulttuurinen maisema ja nuorisotyön haasteita 2000 luvun alussa. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia.
- STM 2001. Sosiaali- ja terveydenhuollon työvoimatarpeen ennakointitoimikunnan mietintö. Komiteamietintö 7/2001. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.
- Wellmann, Barry 1999. Networks in the global village. Life in contemporary communities. Westview Press. Boulder, Oxford.
- Visanti, Marja-Liisa. Tulevaisuuden osaamistarpeiden laadullinen ennakointi OSENNA. Loppuraportti. Opetushallitus. Hakapaino Oy. Helsinki 1999.

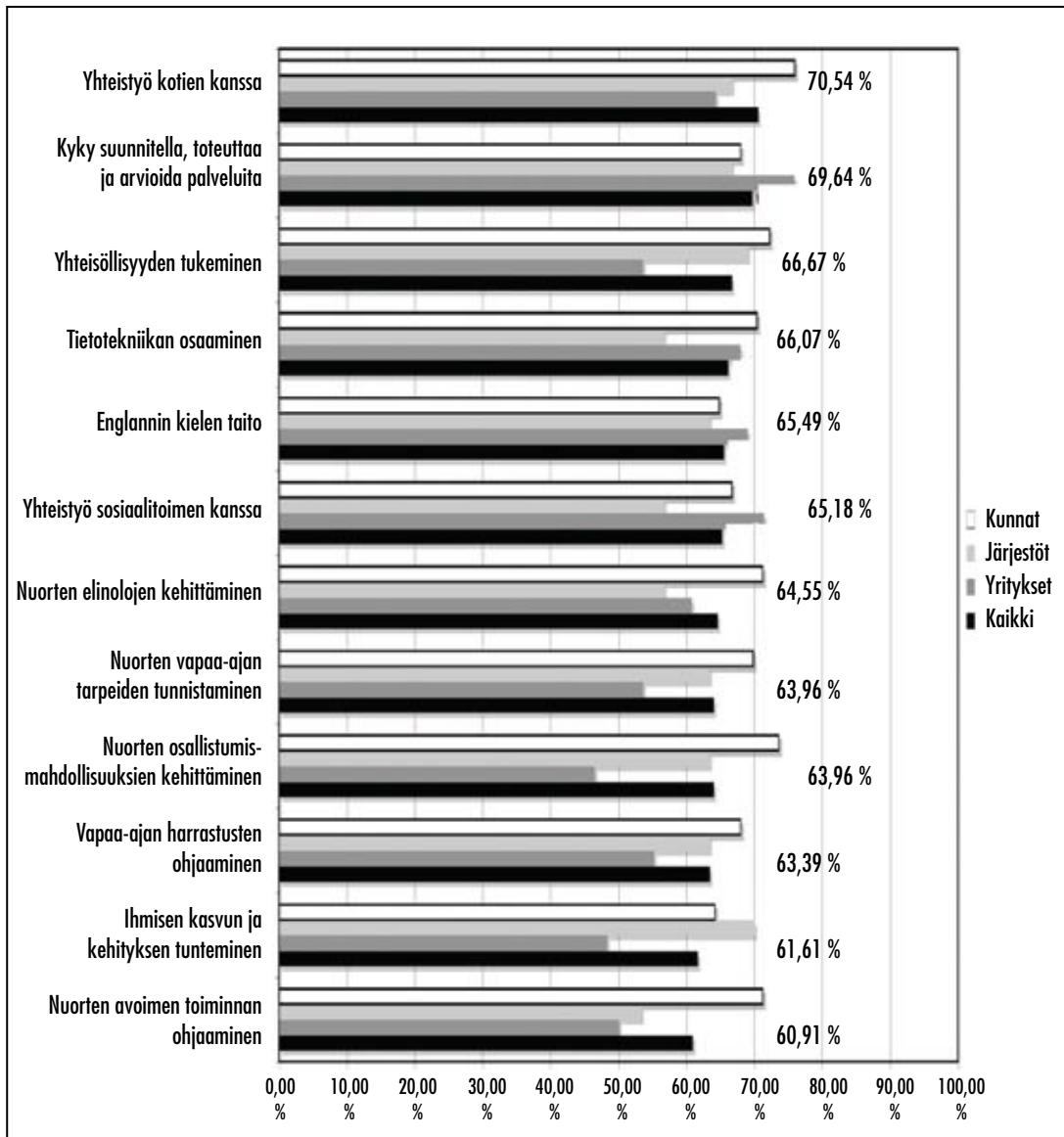
Liite 1. Nuoriso- ja vapaa-ajanhjauksen perustutkinnon osaaminen: Kyselyn ja barometrin aineisto

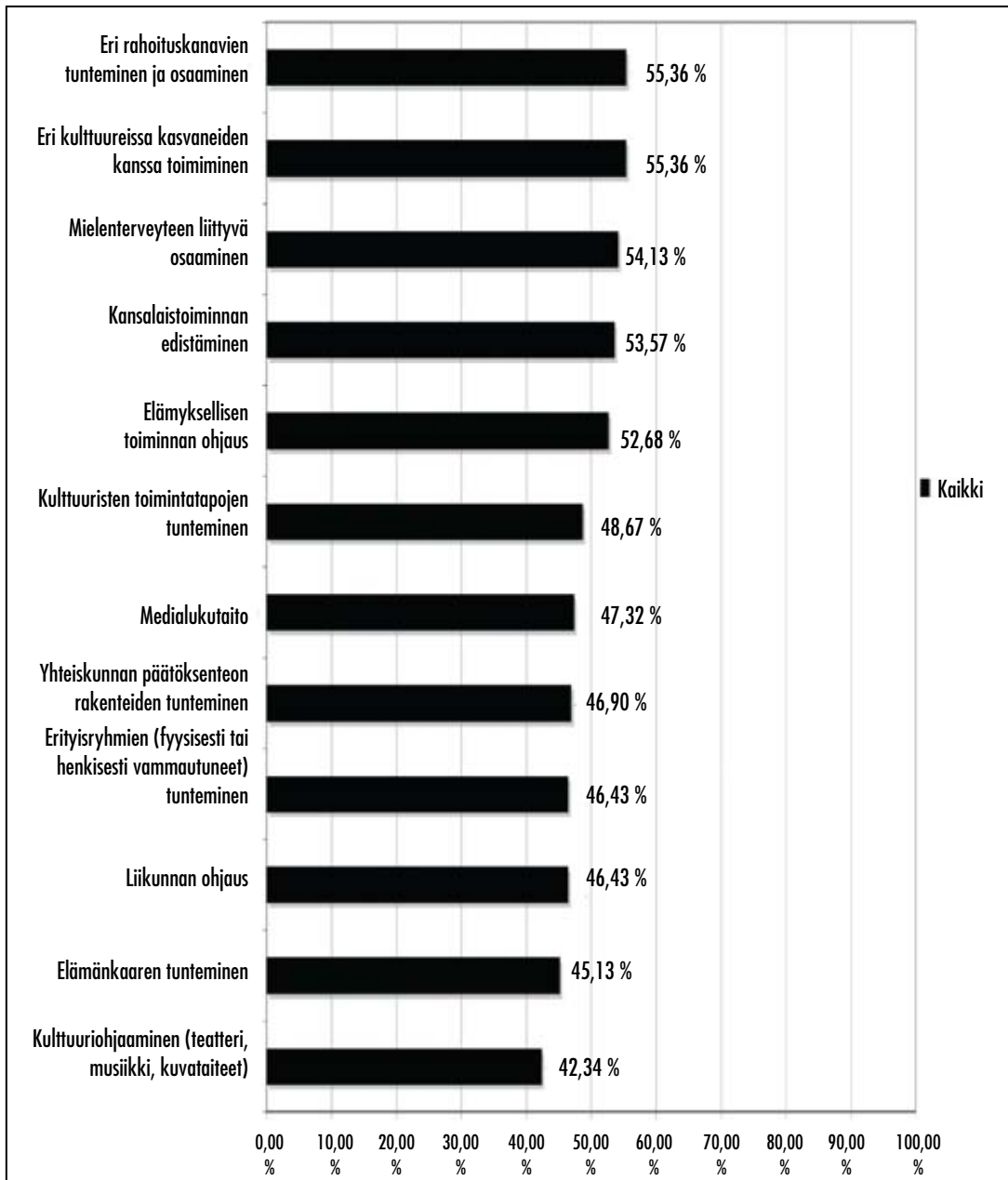
A. Mitkä ominaisuudet ovat tärkeitä tällä hetkellä?

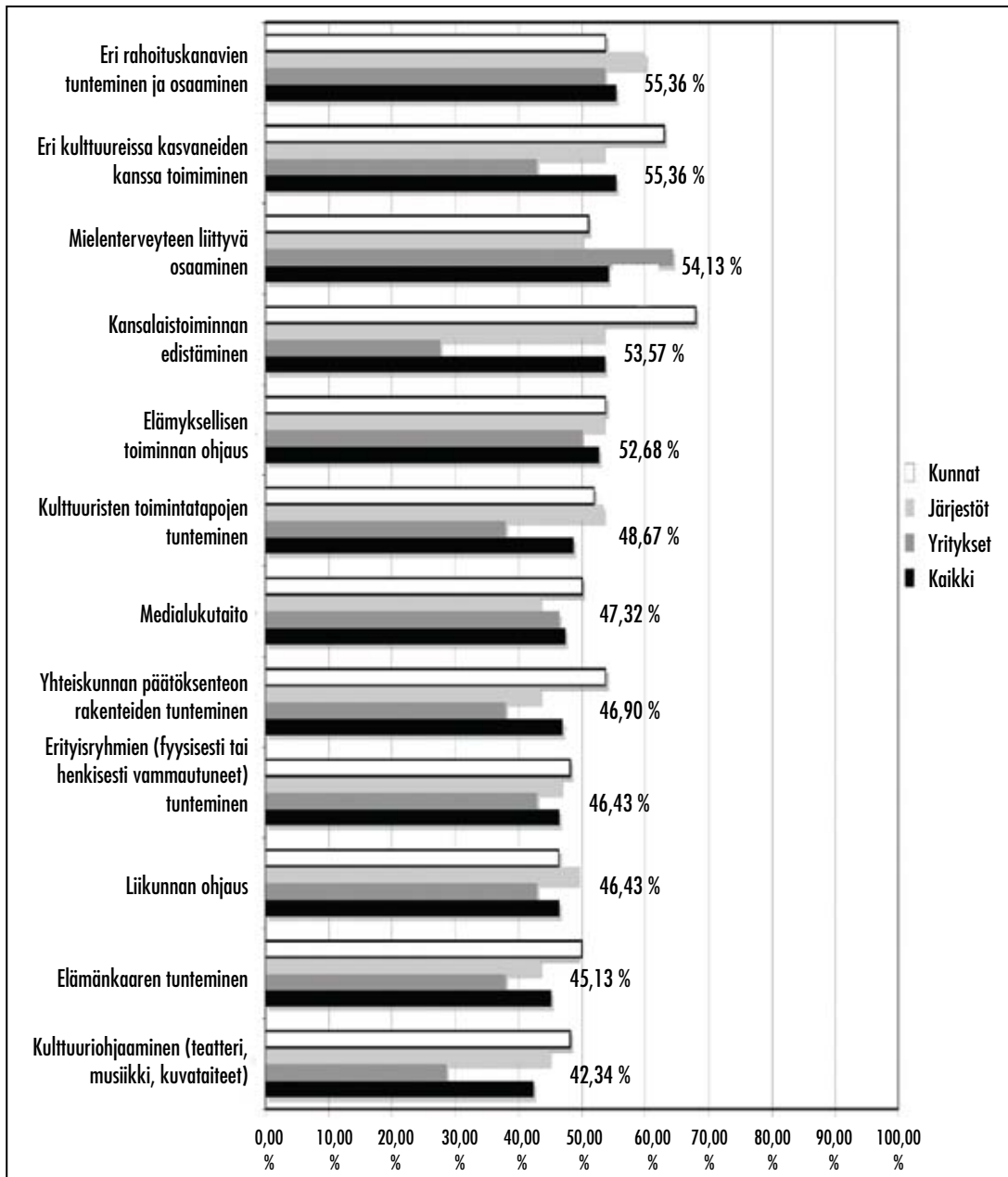

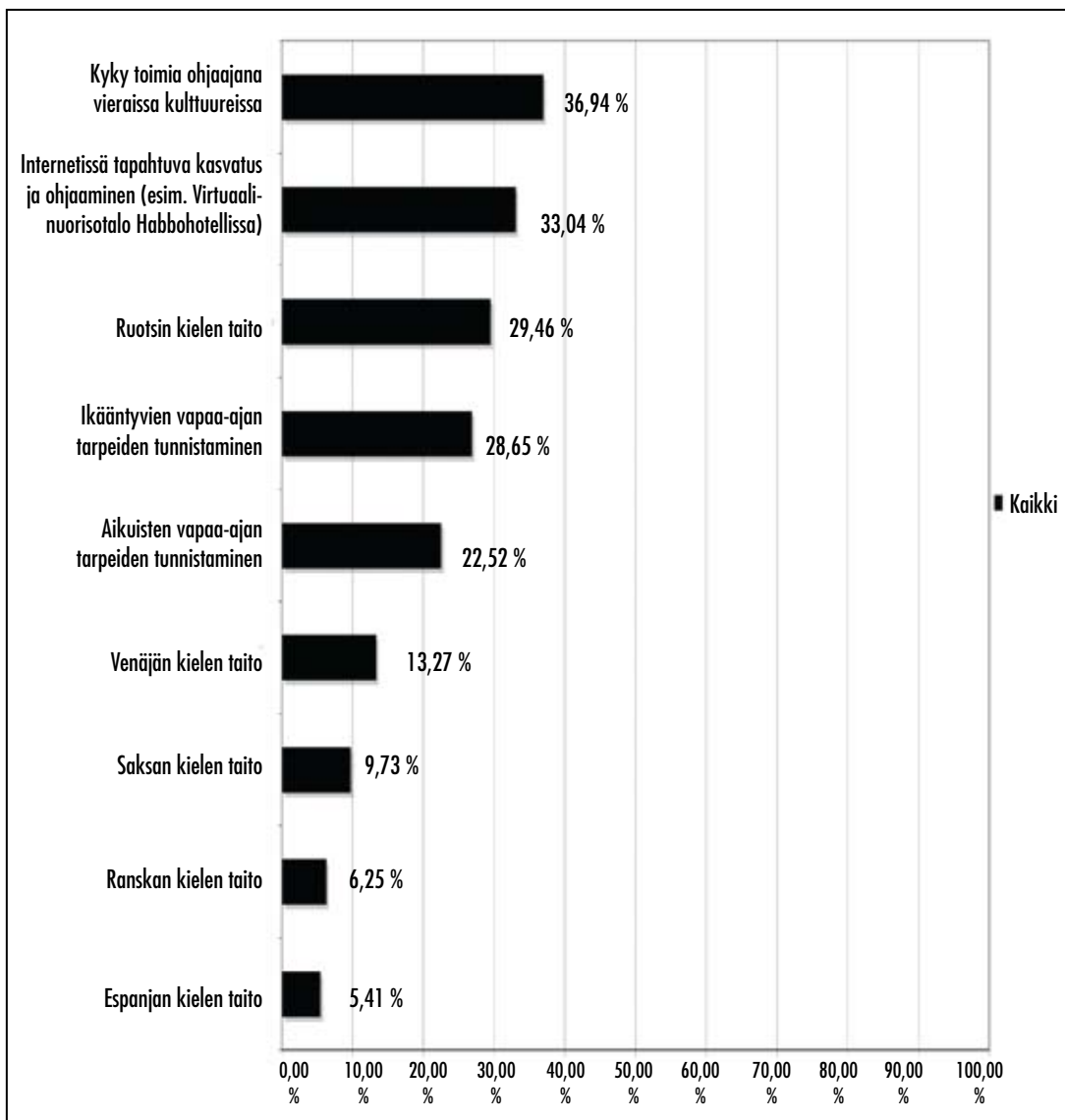

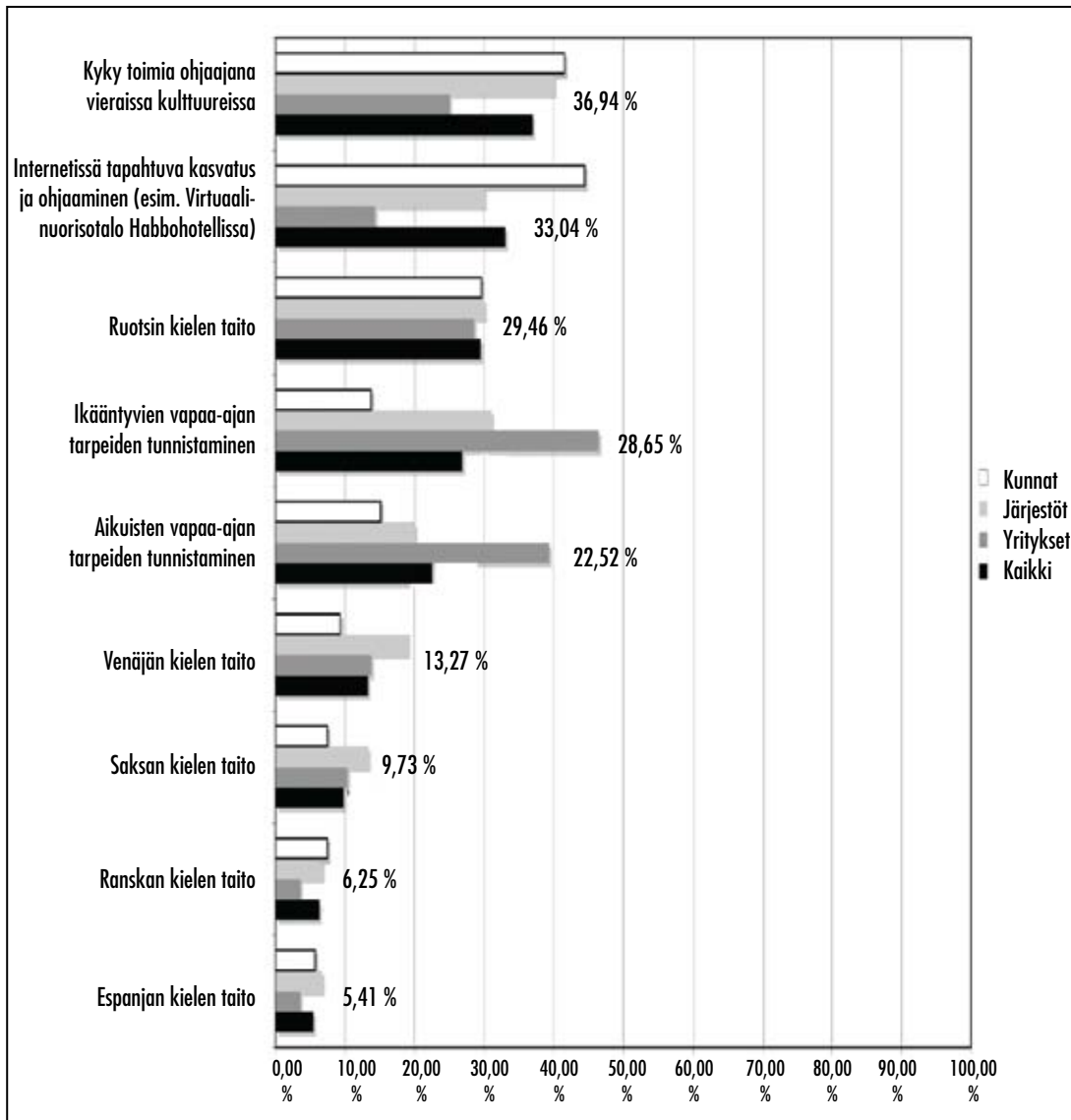

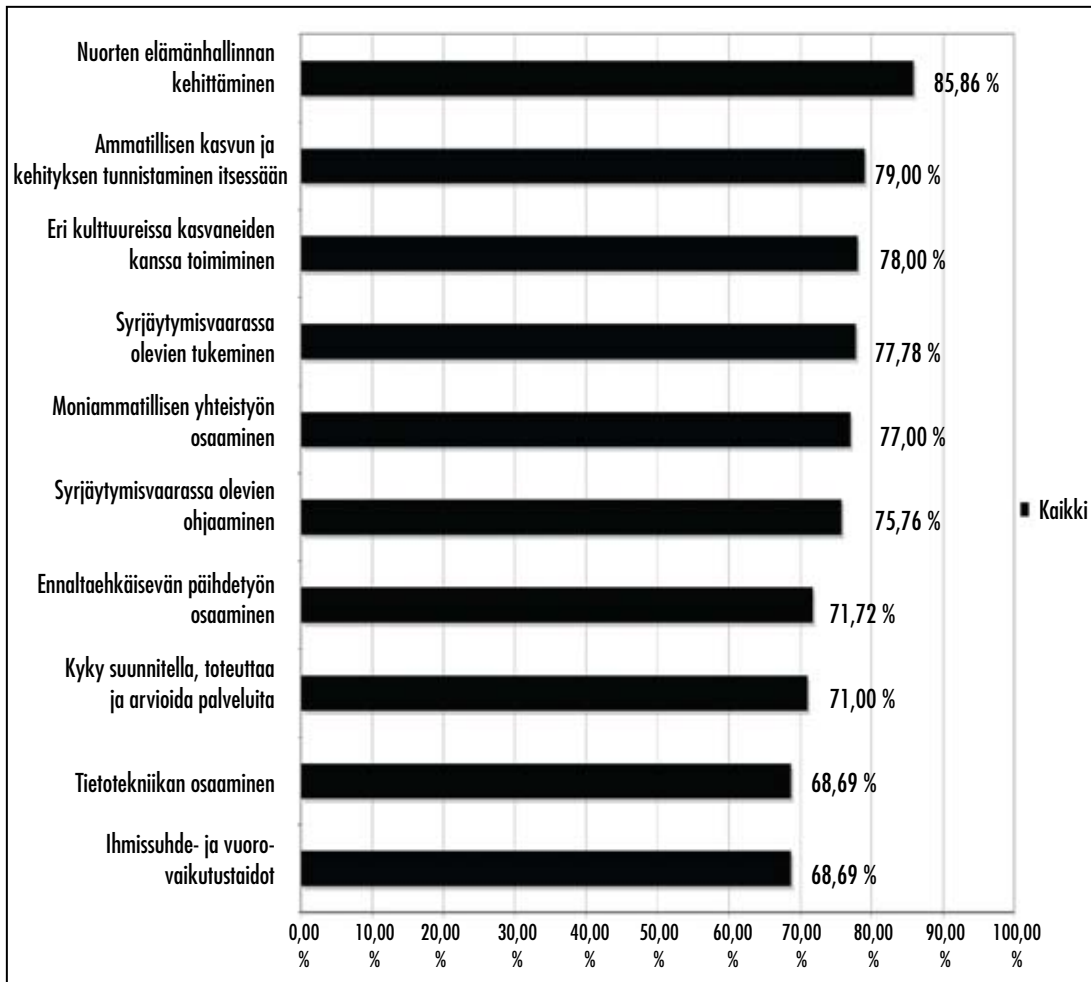

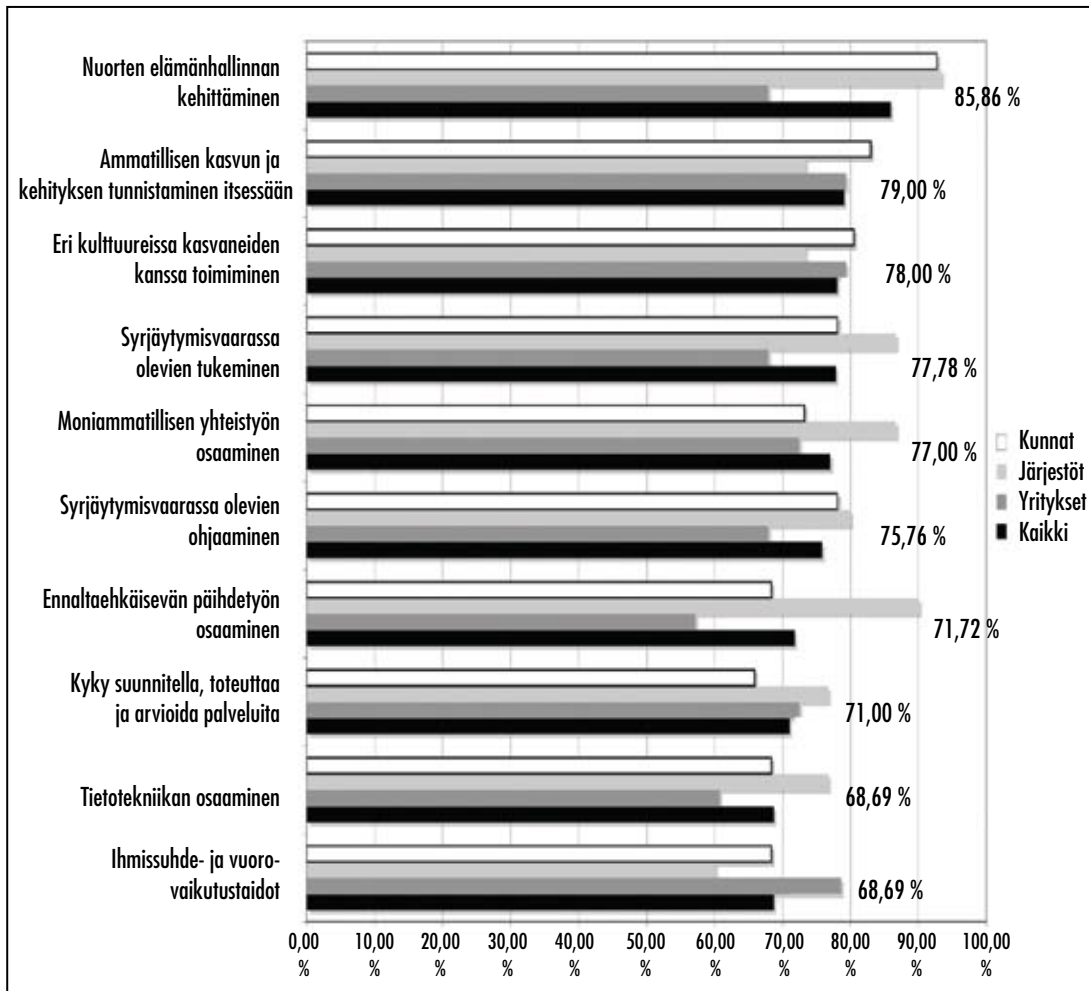

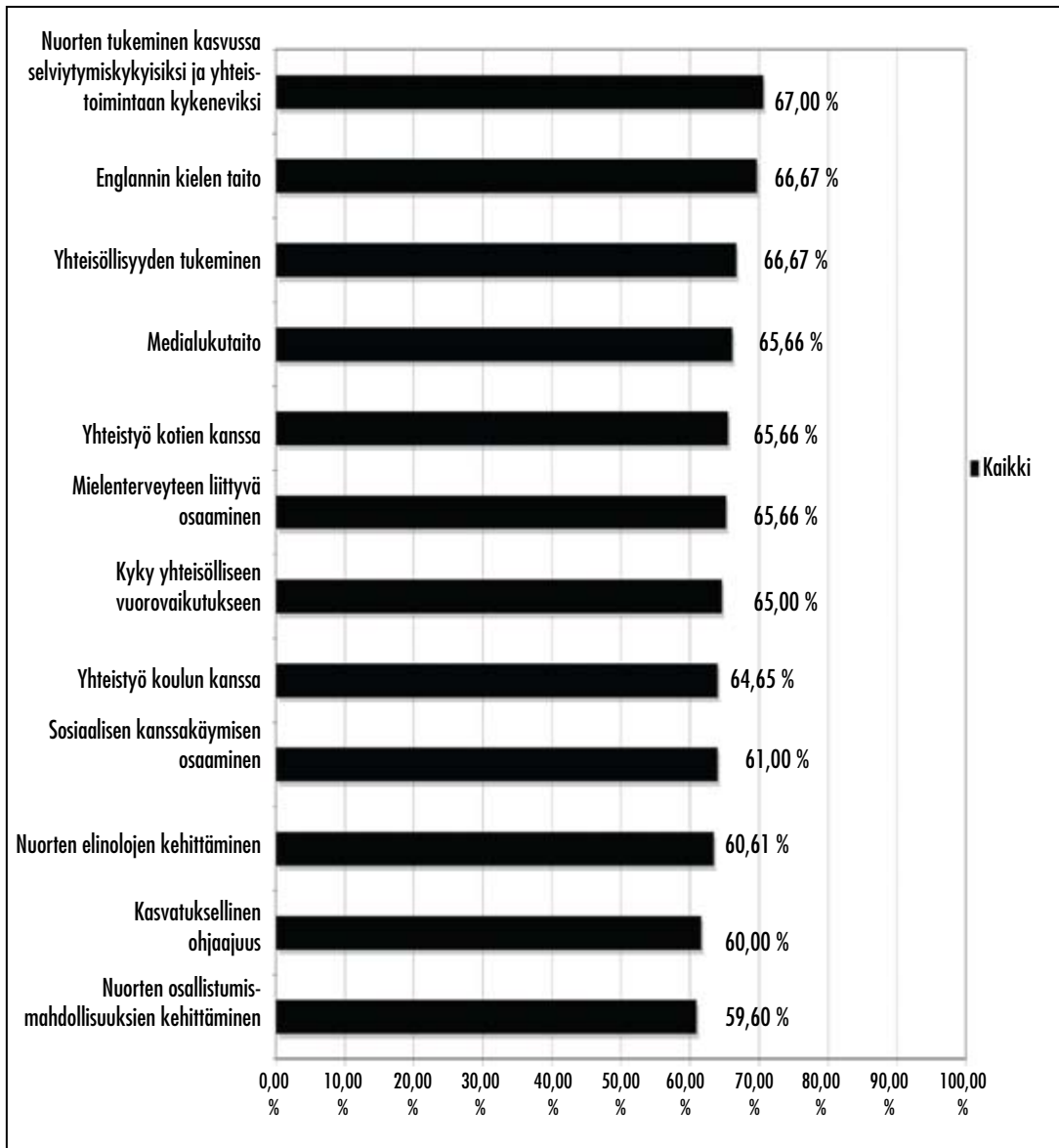

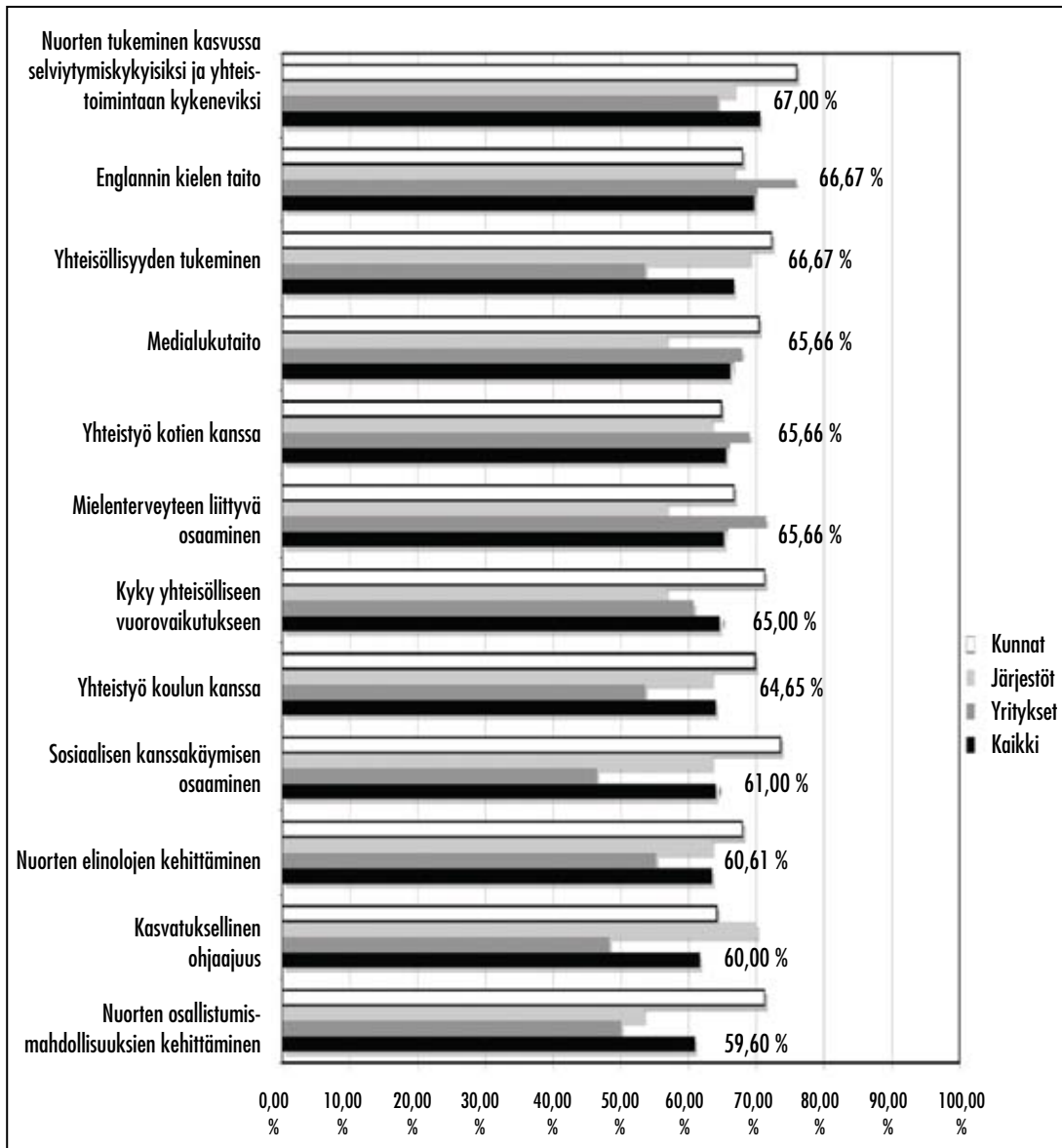
B. Minkä piirteiden merkitys kasvaa tulevaisuudessa?

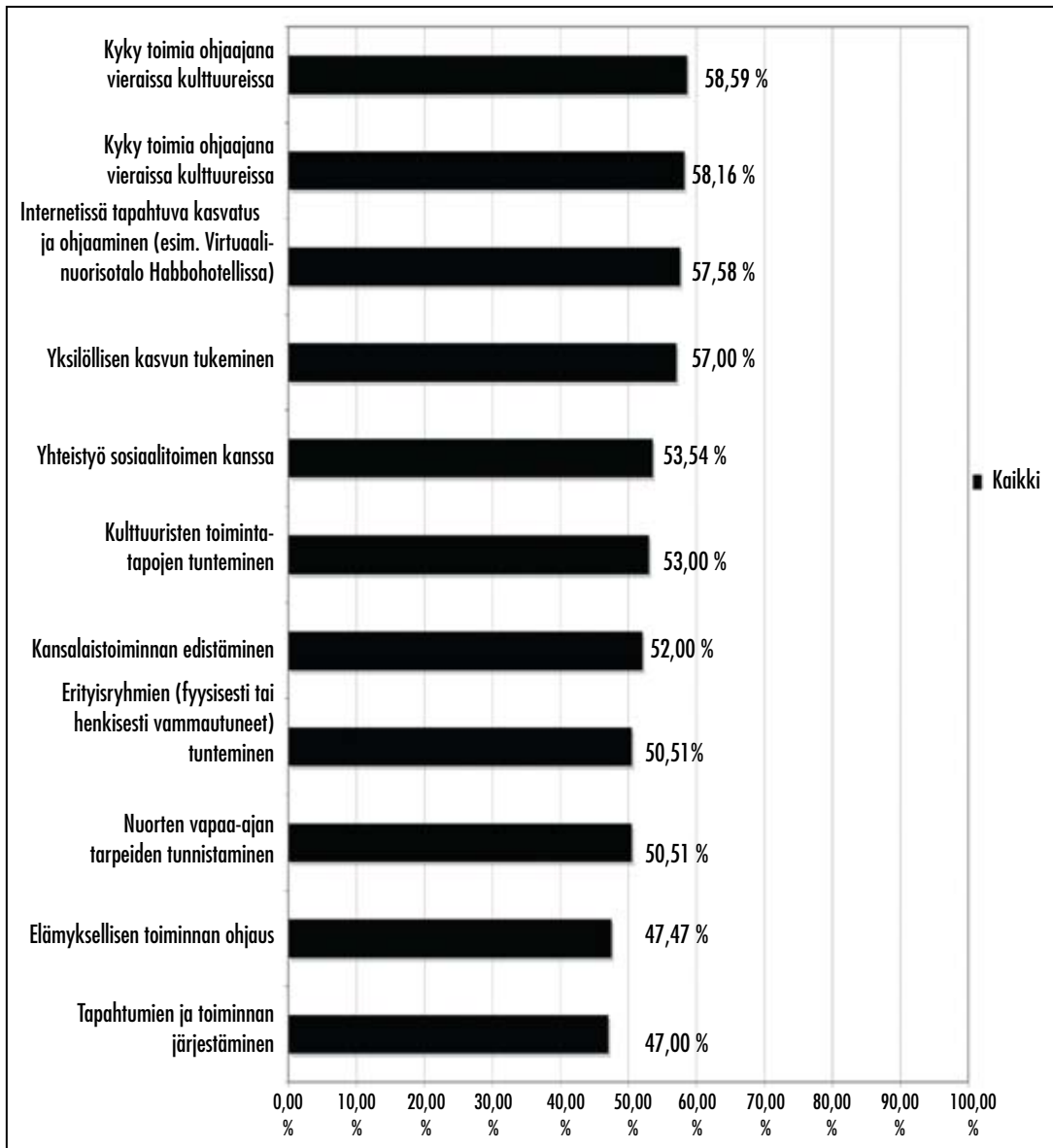
(Ne vastaajat, joiden mielestä piirteiden merkitys kasvaa)

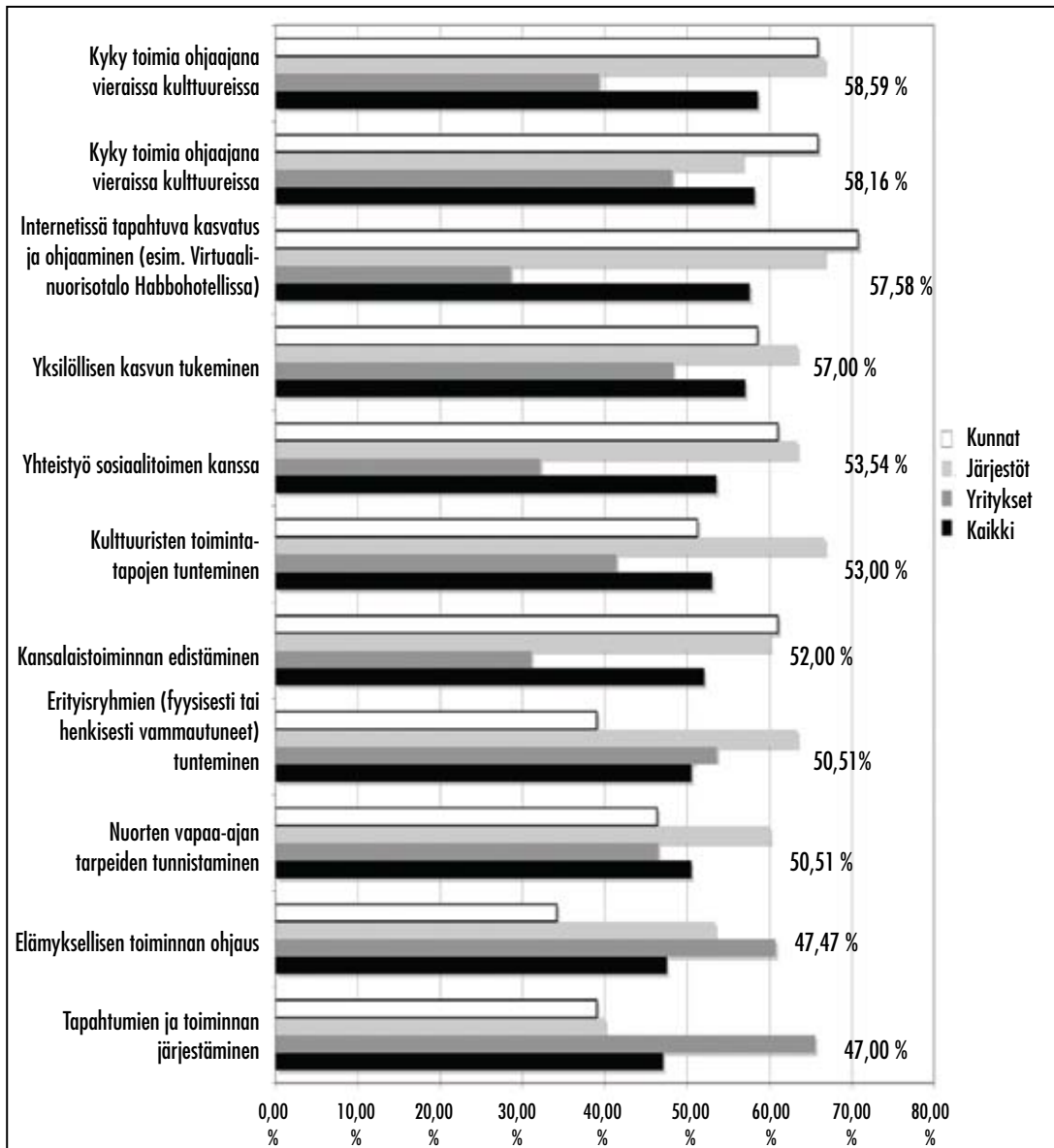

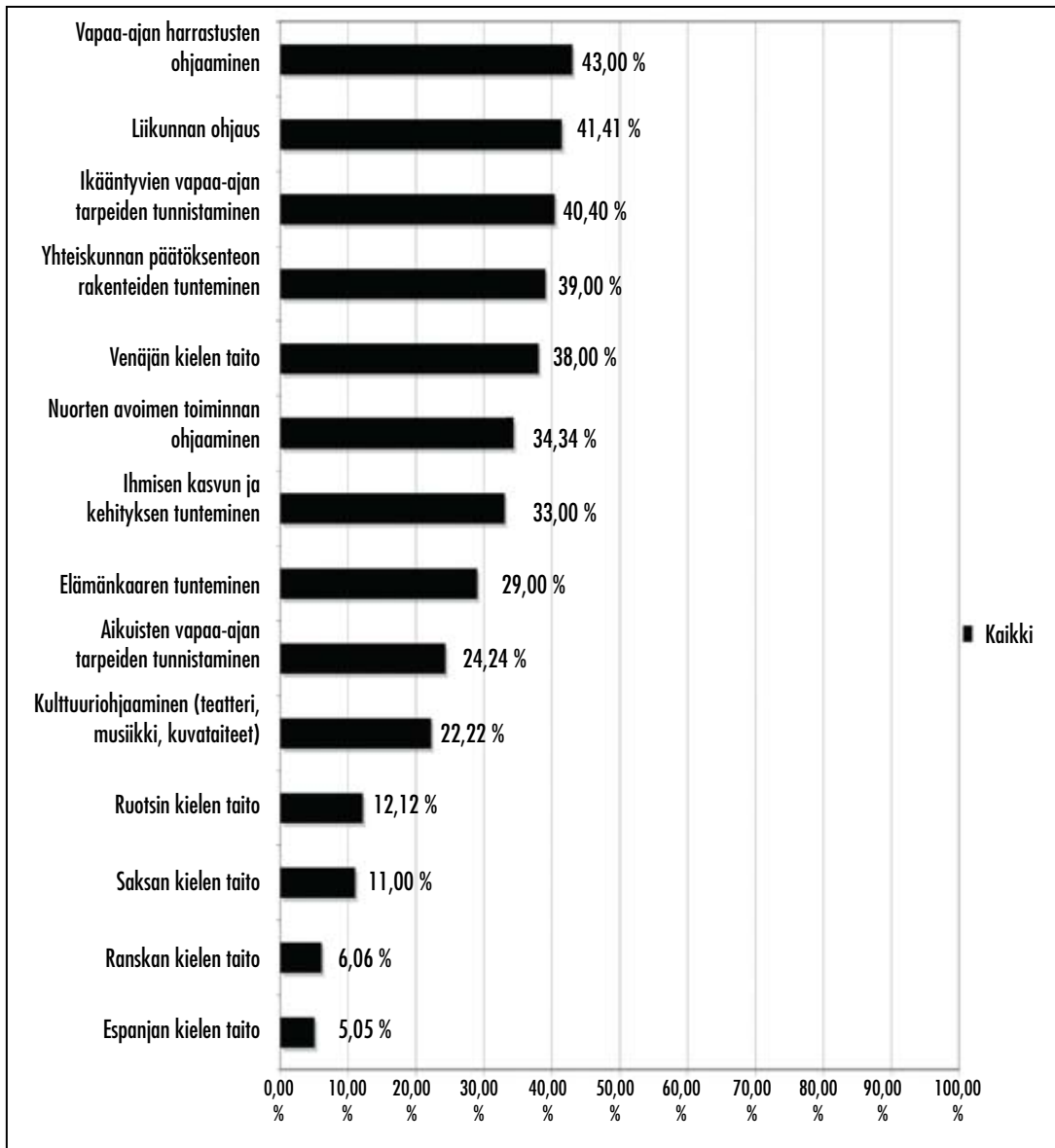

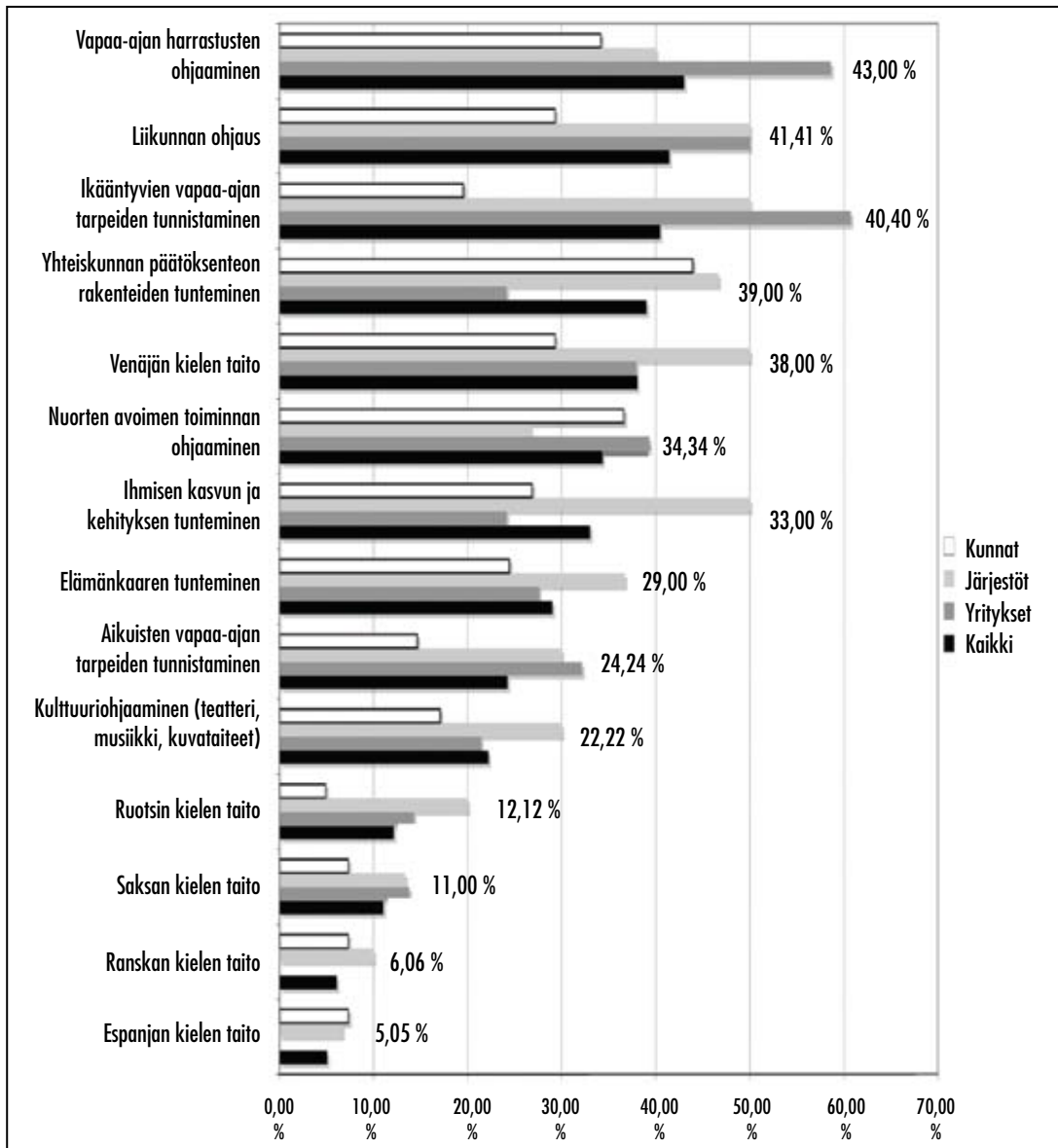

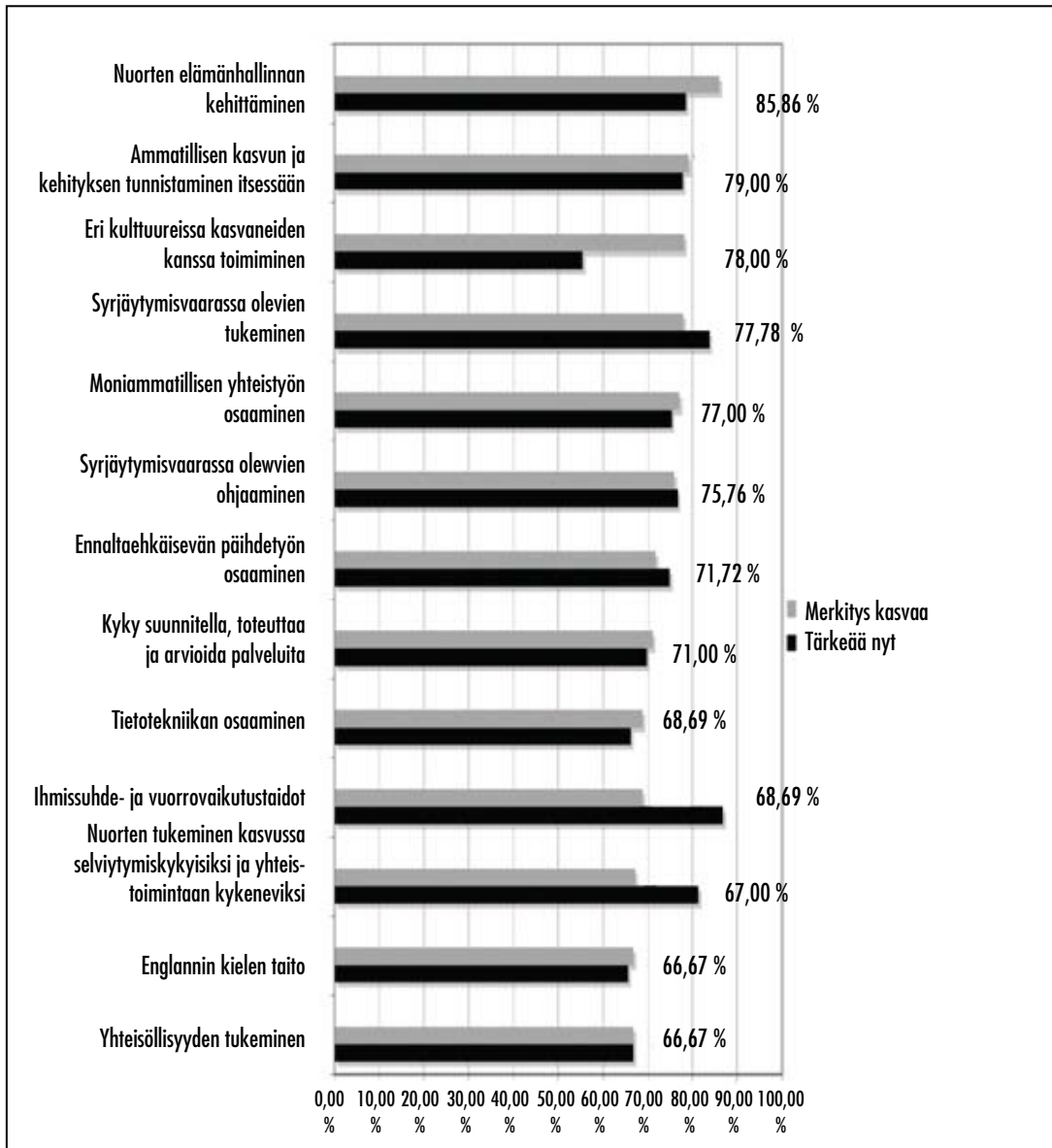

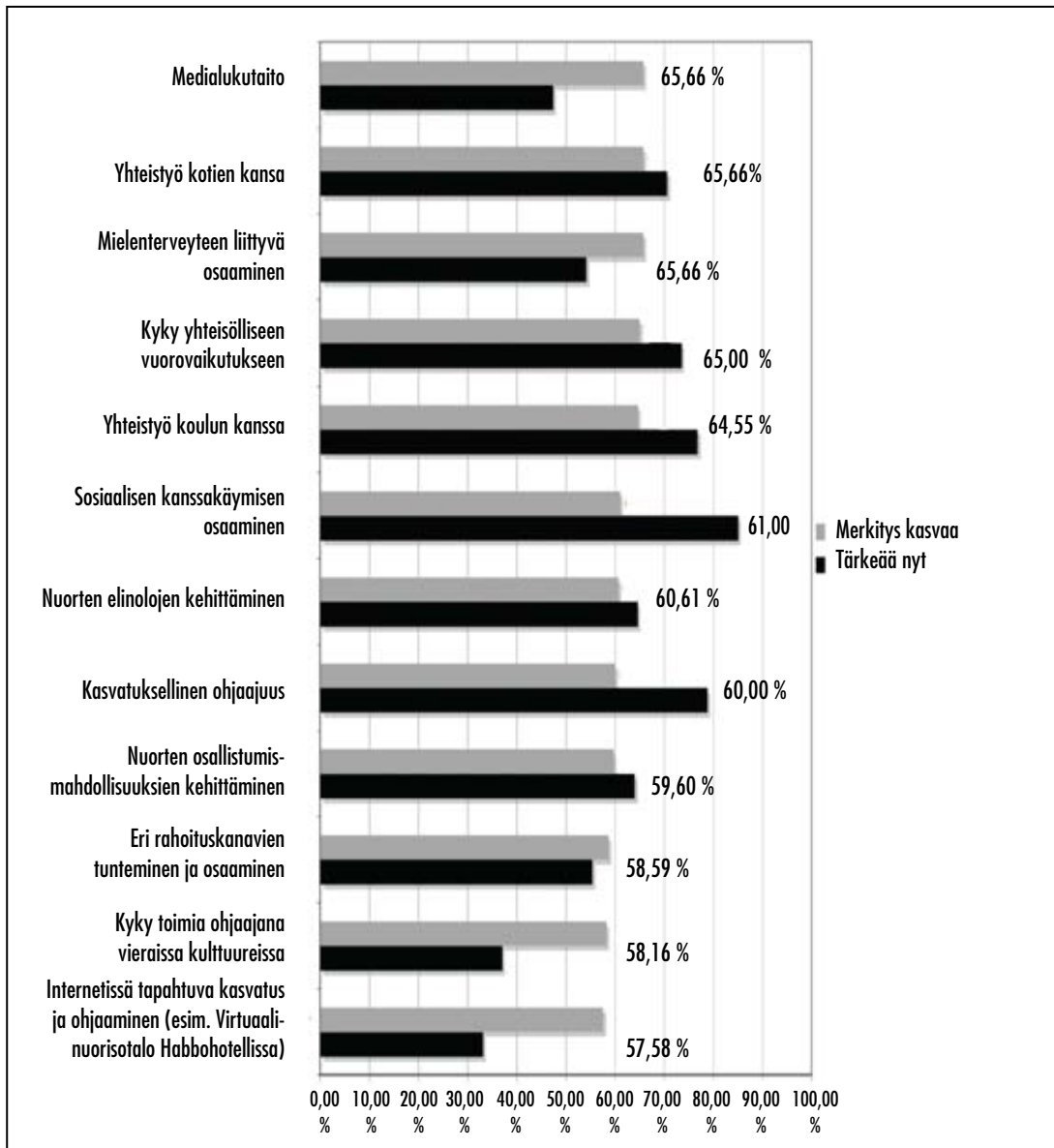

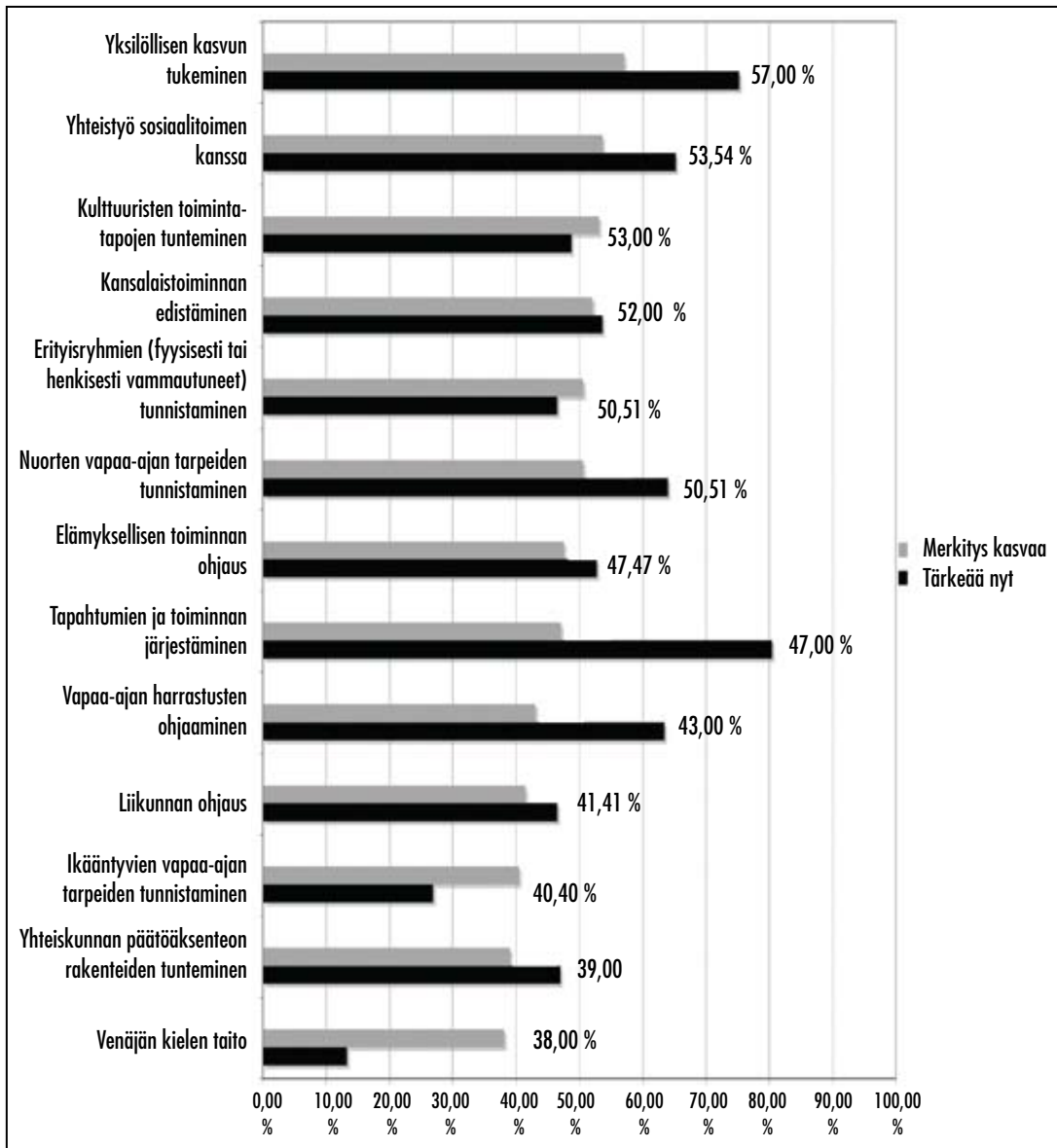

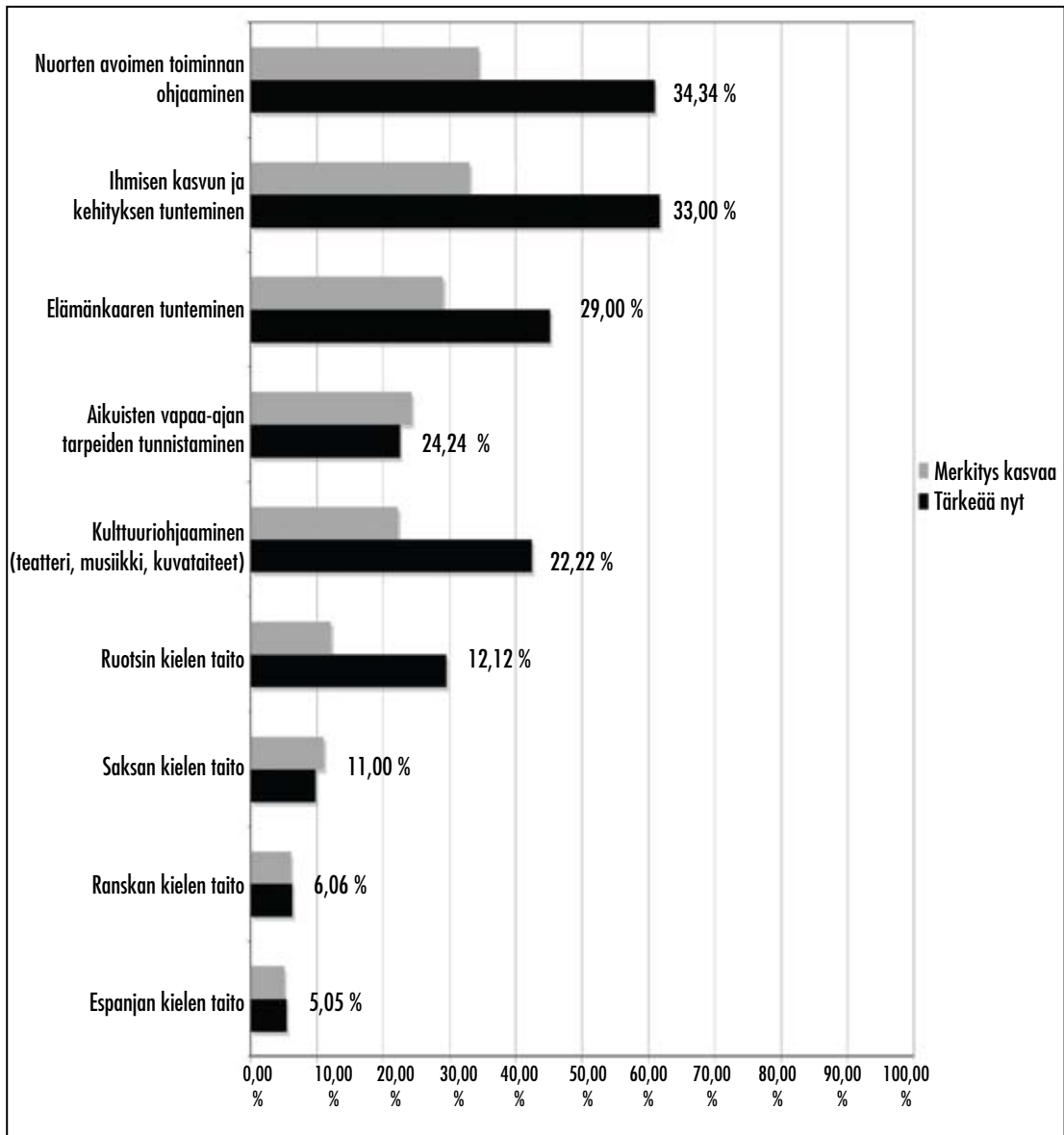

C. Nykyisin tärkeinä pidetyt ominaisuudet ja ne ominaisuudet, joiden merkityksen arvellaan kasvavan

Liite 2. Tilastolliset jakaumat

A. Tulevaisuusbarometri, ammatillisen osaamisen piirteen merkitys nyt

	Tärkeä	Tärkeä yrityksille	Tärkeä järjestöille	Tärkeä kunnille	Keski-arvo
Tärkeys nyt	Kaikki	Yritykset	Järjestöt	Kunnat	
Espanjan kielen taito	5,41 %	3,57 %	6,67 %	5,66 %	1,57
Ranskan kielen taito	6,25 %	3,57 %	6,67 %	7,41 %	1,59
Saksan kielen taito	9,73 %	10,34 %	13,33 %	7,41 %	1,73
Venäjän kielen taito	13,27 %	13,79 %	20,00 %	9,26 %	1,89
Aikuisten vapaa-ajan tarpeiden tunnistaminen	22,52 %	39,29 %	20,00 %	15,09 %	1,92
Ikäntyvien vapaa-ajan tarpeiden tunnistaminen	26,85 %	46,43 %	31,03 %	13,73 %	1,87
Ruotsin kielen taito	29,46 %	28,57 %	30,00 %	29,63 %	2,10
Internetissä tapahtuva kasvatus ja ohjaaminen (esim. Virtuaalinuorisotalo Habbohotellissa)	33,04 %	14,29 %	30,00 %	44,44 %	2,18
Kyky toimia ohjaajana vieraisissa kulttuureissa	36,94 %	25,00 %	40,00 %	41,51 %	2,26
Kulttuuriohjaaminen (teatteri, musiikki, kuvataiteet)	42,34 %	28,57 %	44,83 %	48,15 %	2,36
Elämänkaaren tunteminen	45,13 %	37,93 %	43,33 %	50,00 %	2,41
Liikunnan ohjaus	46,43 %	42,86 %	50,00 %	46,30 %	2,41
Erityisryhmien (fyysisesti tai henkisesti vammautuneet) tunteminen	46,43 %	42,86 %	46,67 %	48,15 %	2,35
Yhteiskunnan päätöksenteon rakenteiden tunteminen	46,90 %	37,93 %	43,33 %	53,70 %	2,40
Medialukutaito	47,32 %	46,43 %	43,33 %	50,00 %	2,38
Kulttuuristen toimintatapojen tunteminen	48,67 %	37,93 %	53,33 %	51,85 %	2,45
Elämyksellisen toiminnan ohjaus	52,68 %	50,00 %	53,33 %	53,70 %	2,49

	Tärkeä	Tärkeä yrityksille	Tärkeä järjestöille	Tärkeä kunnille	Keski-arvo
Tärkeys nyt	Kaikki	Yritykset	Järjestöt	Kunnat	
Kansalaistoiminnan edistäminen	53,57 %	27,59 %	53,33 %	67,92 %	2,46
Mielenterveyteen liittyvä osaaminen	54,13 %	64,29 %	50,00 %	50,98 %	2,46
Eri kulttuureissa kasvaneiden kanssa toimiminen	55,36 %	42,86 %	53,33 %	62,96 %	2,52
Eri rahoituskanavien tunteminen ja osaaminen	55,36 %	53,57 %	60,00 %	53,70 %	2,50
Nuorten avoimen toiminnan ohjaaminen	60,91 %	50,00 %	53,33 %	71,15 %	2,55
Ihmisen kasvun ja kehityksen tunteminen	61,61 %	48,28 %	70,00 %	64,15 %	2,56
Vapaa-ajan harrastusten ohjaaminen	63,39 %	55,17 %	63,33 %	67,92 %	2,60
Nuorten osallistumismahdollisuuksien kehittäminen	63,96 %	46,43 %	63,33 %	73,58 %	2,57
Nuorten vapaa-ajan tarpeiden tunnistaminen	63,96 %	53,57 %	63,33 %	69,81 %	2,60
Nuorten elinolojen kehittäminen	64,55 %	60,71 %	56,67 %	71,15 %	2,62
Yhteistyö sosiaalitoimen kanssa	65,18 %	71,43 %	56,67 %	66,67 %	2,60
Englannin kielen taito	65,49 %	68,97 %	63,33 %	64,81 %	2,58
Tietotekniikan osaaminen	66,07 %	67,86 %	56,67 %	70,37 %	2,63
Yhteisöllisyyden tukeminen	66,67 %	53,57 %	68,97 %	72,22 %	2,65
Kyky suunnitella, toteuttaa ja arvioida palveluita	69,64 %	75,86 %	66,67 %	67,92 %	2,67
Yhteistyö kotien kanssa	70,54 %	64,29 %	66,67 %	75,93 %	2,66
Kyky yhteisölliseen vuorovaikutukseen	73,45 %	65,52 %	73,33 %	77,78 %	2,72
Ennaltaehkäisevän päihdetyön osaaminen	74,77 %	71,43 %	76,67 %	75,47 %	2,69
Yksilöllisen kasvun tukeminen	75,22 %	62,07 %	76,67 %	81,48 %	2,73

	Tärkeä	Tärkeä yrityksille	Tärkeä järjestöille	Tärkeä kunnille	Keski-arvo
Tärkeys nyt	Kaikki	Yritykset	Järjestöt	Kunnat	
Moniammatillisen yhteistyön osaaminen	75,22 %	72,41 %	63,33 %	83,33 %	2,73
Syrjäytymisvaarassa olevien ohjaaminen	76,58 %	64,29 %	83,33 %	79,25 %	2,73
Yhteistyö koulun kanssa	76,79 %	75,00 %	76,67 %	77,78 %	2,74
Ammatillisen kasvun ja kehityksen tunnistaminen itsessä	77,68 %	68,97 %	80,00 %	81,13 %	2,76
Nuorten elämäntilanteen kehittäminen	78,38 %	75,00 %	73,33 %	83,02 %	2,74
Kasvatuksellinen ohjaajuus	78,76 %	62,07 %	80,00 %	87,04 %	2,76
Tapahtumien ja toiminnan järjestäminen	80,36 %	89,66 %	76,67 %	77,36 %	2,78
Nuorten tukeminen kasvussa selviytymiskykyisiksi ja yhteistoimintaan kykeneviksi	81,25 %	72,41 %	90,00 %	81,13 %	2,79
Syrjäytymisvaarassa olevien tukeminen	83,64 %	78,57 %	86,67 %	84,62 %	2,78
Sosiaalisen kanssakäymisen osaaminen	84,96 %	75,86 %	90,00 %	87,04 %	2,84
Ihmissuhde- ja vuorovaikutustaidot	86,73 %	86,21 %	83,33 %	88,89 %	2,85

B. Tulevaisuusbarometri, ammatillisen piirteen merkitys tulevaisuudessa

Tulevaisuudessa tärkeää	Kaikki	Erittäin tärkeää	Erittäin tärkeää	Erittäin tärkeää	Keski-arvot
		Yritykset	Järjestöt	Kunnat	
Espanjan kielen taito	5,05 %	0,00 %	6,67 %	7,32 %	1,84
Ranskan kielen taito	6,06 %	0,00 %	10,00 %	7,32 %	1,88
Saksan kielen taito	11,00%	13,79 %	13,33 %	7,32 %	1,97
Ruotsin kielen taito	12,12%	14,29 %	20,00 %	4,88 %	2,00
Kulttuuriohjaaminen (teatteri, musiikki, kuvataiteet)	22,22%	21,43 %	30,00 %	17,07 %	2,14

Tulevaisuudessa tärkeää	Kaikki	Erittäin tärkeää	Erittäin tärkeää	Erittäin tärkeää	Keskiarvot
		Yritykset	Järjestöt	Kunnat	
Aikuisten vapaa-ajan tarpeiden tunnistaminen	24,24%	32,14 %	30,00 %	14,63 %	2,12
Elämänkaaren tunteminen	29,00%	27,59 %	36,67 %	24,39 %	2,28
Ihmisen kasvun ja kehityksen tunteminen	33,00%	24,14 %	50,00 %	26,83 %	2,31
Nuorten avoimen toiminnan ohjaaminen	34,34%	39,29 %	26,67 %	36,59 %	2,25
Venäjän kielen taito	38,00%	37,93 %	50,00 %	29,27 %	2,32
Yhteiskunnan päätöksenteon rakenteiden tunteminen	39,00%	24,14 %	46,67 %	43,90 %	2,32
Ikääntyvien vapaa-ajan tarpeiden tunnistaminen	40,40%	60,71 %	50,00 %	19,51 %	2,24
Liikunnan ohjaus	41,41%	50,00 %	50,00 %	29,27 %	2,37
Vapaa-ajan harrastusten ohjaaminen	43,00%	58,62 %	40,00 %	34,15 %	2,35
Tapahtumien ja toiminnan järjestäminen	47,00%	65,52 %	40,00 %	39,02 %	2,41
Elämyksellisen toiminnan ohjaus	47,47%	60,71 %	53,33 %	34,15 %	2,40
Nuorten vapaa-ajan tarpeiden tunnistaminen	50,51%	46,43 %	60,00 %	46,34 %	2,45
Erityisryhmien (fyysisesti tai henkisesti vammautuneet) tunteminen	50,51%	53,57 %	63,33 %	39,02 %	2,46
Kansalaistoiminnan edistäminen	52,00%	31,03 %	60,00 %	60,98 %	2,43
Kulttuuristen toimintatapojen tunteminen	53,00%	41,38 %	66,67 %	51,22 %	2,53
Yhteistyö sosiaalitoimen kanssa	53,54%	32,14 %	63,33 %	60,98 %	2,53
Yksilöllisen kasvun tukeminen	57,00%	48,28 %	63,33 %	58,54 %	2,58

Tulevaisuudessa tärkeää	Kaikki	Erittäin tärkeää	Erittäin tärkeää	Erittäin tärkeää	Keskiarvot
		Yritykset	Järjestöt	Kunnat	
Internetissä tapahtuva kasvatus ja ohjaaminen (esim. Virtuaalinuorisotalo Habbohotellissa)	57,58%	28,57 %	66,67 %	70,73 %	2,57
Kyky toimia ohjaajana vieraisissa kulttuureissa	58,16%	48,15 %	56,67 %	65,85 %	2,57
Eri rahoituskanavien tunteminen ja osaaminen	58,59%	39,29 %	66,67 %	65,85 %	2,57
Nuorten osallistumismahdollisuuksien kehittäminen	59,60%	28,57 %	73,33 %	70,73 %	2,57
Kasvatuksellinen ohjaajuus	60,00%	58,62%	60,00%	60,98%	2,60
Nuorten elinolojen kehittäminen	60,61%	46,43 %	66,67 %	65,85 %	2,60
Sosiaalisen kanssakäymisen osaaminen	61,00%	62,07 %	63,33 %	58,54 %	2,61
Yhteistyö koulun kanssa	64,65%	60,71 %	56,67 %	73,17 %	2,61
Kyky yhteisölliseen vuorovaikutukseen	65,00%	62,07 %	70,00 %	63,41 %	2,61
Mielenterveyteen liittyvä osaaminen	65,66%	67,86 %	80,00 %	53,66 %	2,60
Yhteistyö kotien kanssa	65,66%	57,14 %	70,00 %	68,29 %	2,66
Medialukutaito	65,66%	39,29 %	86,67 %	68,29 %	2,63
Yhteisöllisyyden tukeminen	66,67%	53,57 %	73,33 %	70,73 %	2,61
Englannin kielen taito	66,67%	64,29 %	60,00 %	73,17 %	2,62
Nuorten tukeminen kasvussa selviytymiskykyisiksi ja yhteistoimintaan kykeneviksi	67,00%	58,62 %	76,67 %	65,85 %	2,62
Ihmissuhde- ja vuorovaikutustaidot	68,69%	78,57 %	60,00 %	68,29 %	2,67
Tietotekniikan osaaminen	68,69%	60,71 %	76,67	68,29 %	2,65
Kyky suunnitella, toteuttaa ja arvioida palveluita	71,00%	72,41 %	76,67 %	65,85 %	2,69

Tulevaisuudessa tärkeää	Kaikki	Erittäin tärkeää	Erittäin tärkeää	Erittäin tärkeää	Keskiarvot
		Yritykset	Järjestöt	Kunnat	
Ennaltaehkäisevän päihdetyön osaaminen	71,72%	57,14 %	90,00 %	68,29 %	2,63
Syrjäytymisvaarassa olevien ohjaaminen	75,76%	67,86 %	80,00 %	78,05 %	2,74
Moniammatillisen yhteistyön osaaminen	77,00%	72,41 %	86,67 %	73,17 %	2,77
Syrjäytymisvaarassa olevien tukeminen	77,78%	67,86 %	86,67 %	78,05 %	2,75
Eri kulttuureissa kasvaneiden kanssa toimiminen	78,00%	79,31 %	73,33 %	80,49 %	2,78
Ammatillisen kasvun ja kehityksen tunnistaminen itsessä	79,00%	79,31 %	73,33 %	82,93 %	2,77
Nuorten elämänhallinnan kehittäminen	85,86%	67,86 %	93,33 %	92,68 %	2,82

Liite 3. Tulevaisuushaastatteluihin osallistuneet

Kuntien/kaupunkien nuorisopalvelut

Helsingin kaupunki (kolme työntekijää)
Hyvinkään kaupunki
Joensuun kaupunki
Jyväskylän kaupunki / Jyväskylän mlk
Järvenpään kaupunki
Lahden kaupunki
Mikkelin kaupunki
Nurmijärven kunta
Orimattilan kaupunki
Pieksämäen kaupunki/nuorisotoimi
Tampereen kaupunki
Tyynelän kuntoutuskeskus, Pieksämäen kunta
Vaasan kaupunki
Vantaan kaupunki
Vähäkyrön kunta
Ylistaron kunta
Ylivieskan kaupunki
Kaksi pienen kunnan työntekijää, ei yksilöity
Suuren kaupungin työntekijä, ei yksilöity

Muut julkisyhteisöt

Kouvolan seudun kuntayhtymä / nuorisokeskus Anjala
Luontoliikunta- ja nuorisokeskus Piispala
Oulun lääninhallitus
Perhekeskus Kärjenmäki, Seinäjoen kaupunki
Suomussalmen seurakunta

Järjestöt

Etelä-Savon Nuorisoseurojen Liitto ry
Kannuksen Ura ry
Keski-Suomen 4H-piiri
Koskelan Setlementti ry / Koskelan nuoret ry
Kumppaniksi ry
Lahden kuntoutuskeskus, Invalidiliitto ry
Oranssi ry, Helsinki
Oulun 4H-piiri
Pieksämäen Seudun 4H-yhdistys
Pohjanmaan Liikunta ry
Pohjois-Karjalan partiolaiset ry
Pokali ry
Päiväkummun lastenkoti (Romano Missio ry)
Siikajoki/Haapavesi, järjestön kehittämishanke
SPR, Hämeen piiri
SPR, Länsi-Suomen piiri

Suomen partiolaiset, Hämeen piiri
Tampereen seudun nuorisoasunnot ry
Vantaan NMKY
Lisäksi kuusi eri järjestöyöntekijää, joiden taustatahoa ei mainittu

Yritykset

Groupion Osuuskunta
Härmän kuntoutus Oy
Jaanan Kotipirtti Ky, Mikkeli
Jyväskylän hoitokoti Ankkuri Oy
Kehityspiikki Oy (ohjaavat koulutukset)
Koulutustalo Majakka Oy / Ryhmä X -Elämyspalvelut
Köysi ja Kallio (ohjelmapalvelut)
Lesti-Hunter Oy, Lestijärvi
Moodhouse Oy
Perhekoti Toiska
Uudenmaan erityispalvelut ky, Orimattilan toimintakeskus
Lisäksi neljä eri yöntekijää, joiden taustatahoa ei mainittu

YHTEENSÄ 70 KPL

Liite 4. Ennakointihankkeeseen osallistuneet oppilaitokset

Etelä-Pohjanmaan opisto

Haapaveden opisto

Hoikan opisto

Kanneljärven opisto

Keski-Pohjanmaan kulttuuriopisto, Kälviän yksikkö

Keski-Suomen opisto

Päijät-Hämeen koulutuskuntayhtymä, Koulutuskeskus Salpaus

Luther-opisto

Partaharjun opisto

Peräpohjolan opisto

Pohjois-Karjalan opisto ja Ammattiopisto Niittylahti

Suomen nuoriso-opisto

Tuusulanjärven ammattiopisto